

KARL KAUTSKY

**RANSKAN VALLANKUMOUSAJAN
LUOKKAVASTAKOHDAT**

≡ 1789 ≡

SUOMENSI

YRJÖ SIROLA

HELSINKI

TYÖVÄEN SANOMALEHTI O.-Y.

KARL KAUTSKY

RANSKAN
VALLANKUMOUSAJAN
LUOKKAVASTAKOHDAT

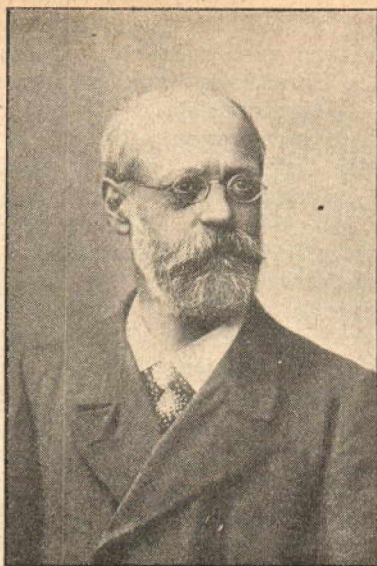
TEKIJÄN LUVALLA SUOMENSI

YRJÖ SIROLA

HELSINKI
TYÖVÄEN SANOMALEHTI-OSAKEYHTIÖ

HELSINKI
TYÖVÄEN KIRJAPAINO 1908.

Karl Kautsky

on syntynyt Böhmin pääkaupungissa Pragissa v. 1854, suonissa puolalaista, tsekkiläistä, italialaista ja saksalaista verta. Isä maalari, äiti yhteiskunnallisten romaanien kirjottaja. Taisteli jo poikana tsekkiläisen kansallisuutensa puolesta saksalaisia tovereita vastaan. Munkkiopetuksen kautta oppi vihaamaan pappisvaltaa. Parisin kommunin uljas taistelu v. 1871 taivutti hänen mieltään sosialismiin, historialliset ja taloustieteelliset tutkimukset auttoivat lisää ja v. 1874 liittyi Kautsky Itävallan sosialidemokrateihin, kumouksellisempaan osaan. Ensi kirjassaan, joka käsitteli väenlisääntymiskysymystä, asettui Kautsky Marxia vastaan, mutta jatkuvat tutkimukset tekivät hänestä sitten täyden marxilaisen.

Hän selittää itse, kuinka »auktoriteettia» peläten tahtoi olla arvostelevalle kannalla Marxiin nähden, ja kuinka monessa muussakin on huomannut tuollaisen Marxin voit-

tamishalun. Nyt on hän sitä vastaan kovettunut, ja niinpä hän v. 1901 Turun puoluehallinnon julkaisemaa Työväen Kalenteria varten kirjoittamissaan muistelmissa sanookin, että se mikä näistä »Marxinvoittajista» — jommoisena itsekkin alkoi — on tieteellisen kypsyyden tulos, on hänestä sosialismin oppilaiden lastentauti. »Marxin voittaminen onkin suunnattomasti helpompaa, kuin hänen aatteittensa ymmärtäminen», lisää hän ivallisesti. Marxilaiseksi tuloaan kuvaa hän tuossa samassa kirjoituksessa seuraavasti.

»Olin ensiksikin vakuutettu siitä, että köyhälistön vapautamisen voi suorittaa ainoastaan köyhälistö itse, taistelussa kaikkia omistavia luokkia vastaan. Tämä katsantokanta vastasi yhtähyvin vallankumouksellisia taipumuksiani, kuin niitä valtiollisia kokemuksianikin, jotka olin saavuttanut Itävallassa, missä liberalismi ja porvarillinen kansanvaltaisuus oli rappeutuneempi ja taisteluun kykenemättömämpi, kuin missään muualla.

Toinen kohta oli materialistinen historiankäsitys. Yliopistossa ollessani olin antautunut tutkimaan historiaa, mutta samalla olin myöskin innostunut darvinismiin. Darwinismin sovittaminen historiaan tuli ihanteekseni. Jo ylioppilaana ollessani laadin erään suunnitelman, vaikka en olekaan vielääkään päässyt paljoa etemmäksi alkua. Aion nimittäin ryhtyä kirjottamaan yleishistoriaa, jossa rotujen ja luokkien keskinäinen taistelu olemassaolosta olisi johtavana lankana. Mutta sosialistina en voinut rajottua pitämään rotutaistelua yksinomaisena kehityksen vaikuttimena. En voinut jättää huomioon ottamatta myöskin taloudellista kehitystä, joka synnyttää luokat ja luokkataistelun. Kuta enemmän syvenyin taloustieteen historiaan, sitä vähäarvoisemmaksi tuli mielestäni puhtaasti luonnontieteellinen, darvinistinen, rotujen välisessä olemassaolon taistelussa ilmaantuva kehityksen vaikutin verrattuna sosialiseen, marxilaiseen luokkien taisteluun. Siten tulini marxilaiseksi ensin historianantutkijana.»

V. 1880 oli hän, Saksan sosialistilain aikaan, Sveitsissä aikakauskirjan toimituksessa ja tuli v. 1883 »Neue Zeitin» (Uuden ajan) Saksan sosialidemokratisen puolueen tieteellisen, aluksi kuukaus-, sittemmin viikkolehden toimittajaksi, V.

1885 muutti hän Lontooseen, jossa Engelsin johdolla syventi tutkimuksiaan. Niiden hedelmiä on tämäkin kirja, hänen rakkaimpansa, kuten itse sanoo. V. 1890 hän sosialistilain kumouduttua muutti Saksaan, jossa entisessä asemassa ollen, on tähän saakka terävästi kehittänyt sosialismin teoretisia perusteita ja valppaasti vartioinut »puhdasoppisen» marxilaisuuden asiaa tieteellisessä väittelyssä ja menettelytapakysymyksissä kaikkia »revisionistisia» laimentamisyrityksiä vastaan. Dresdenin puoluekokouksen aikoina Saksassa v. 1903 tämä Kautskyn edustama vankka marxilaisuus loistavasti masensi revisionismin ja tuli se seuraavana vuonna Amsterdamin sosialistikongressissa kansainvälisen sosialismin selväksi menettelytapaohjelmaksi. Tämä päätös vaikutti paljon m. m. Ranskan sosialistien luokkataistelukannan selventämiseen ja revisionismin vaikutus onkin sen jälkeen huvennut mitättömäksi sosialistien kesken. Porvaristaholla pilkataan Kautskya sosialismin »paaviksi», mutta historia lukee hänet epäilemättä aikamme etevimpäin historioitsijain ja taloustieteilijäin joukkoon. Teoretisen sosialismin selventämiseen meilläkin ovat tuntuvasti vaikuttaneet hänen suomennetut teoksensa: »Erfurtin ohjelma», »Marxin taloudelliset opit», »Yhteiskunnallinen vallankumous», »Sosialidemokratia ja maatalouskysymys», »Parlamenttarismi, kansanlainsäädäntö ja sosialidemokratia». Aikomuksena on piakkoinakin saada hänen esityksensä siveysopista materialistisen historiankäsityksen valossa. Lukuisia hänen kirjoituksiansa on myös suomennettu m. m. Ursinin julkaisemassa »Tulevaisuutta kohti», kirjassa: »Luokkaetu, Erikoisetu, Yhteisetu», ja »Sosialistisessa aikakauslehdessä» kuten »Työmiehessä» ja muissa puoluelehdissä. Mielenkiinnolla luetaan hänen esityksiään, jotka todistavat selkeää ja varmaa, perusteellisen tieteellistä ajatusjuoksua. Terävyydessä hakee hänen kynänsä vertaistaan ja purevaa ivaa osaa hän tarvittaessa käyttää harvinaisella taidolla.

Ranskan vallankumouksesta on suomalaisilla lukijoilla yksinomaan ollut tarjolla porvarilliselta kannalta laadittuja esityksiä. On siksi erittäin tärkeätä, että tämän, uuden ajan valtavan murroskauden ilmiöt tulevat oikeaan valaistukseensa.

Tämä Kautskyn kirja edellyttää jonkunmoista Ranskan vallankumouskauden historiallisten tapausten tuntemusta ja sitä varten liitetään tämän kirjan loppuun, nimi- ja sana-selityksen ohella lyhyt esitys Ranskan vallankumouksen vaiheista.

Suomentaja.

Tekijän esipuhe,

uuteen, muuttamattomaan painokseen v. 1908 kuuluu:

Syy, joka kaksi vuosikymmentä sitten aiheutti tämän kirjasen, ei valitettavasti vieläkään ole poistunut: oli tarkoitukseni torjua silloin rehottavaa hataraa ja väärää käsitystä materialistisesta historiankäsityksestä, pintapuolista marxilaisuutta. Kun »Neue Zeit» v. 1883 perustettiin oli marxilaisuus yleensä, Kommunistisesta manifestista ja Engelsin »Anti-Dühring»-kirjasta huolimatta sosialistisissakin piireissä vielä vähän huomioon otettu ja vieläkin vähemmän sitä käsiteltiin. Sitä todisti selvästi sekin seikka, että Saksan sosialidemokratian tieteellisessä aikakauskirjassa 1877 ei näkynyt vähintäkään merkkiä siitä, että mitään sellaista oli olemassa-kaan kuin materialistinen historiankäsitys. V. 1889 oli sitä vastoin tämä käsitys jo päässyt voimaan niin Saksan kuin koko kansainvälisen sosialidemokratian keskuudessa. Jo oli Engels saksalaisine ystävineen siihen vaikuttanut »Sozialdemokrat»'issa ja »Neue Zeit»'issä», ja samoin Guesde ja Lafargue romanisissa, Axelrod ja Plechanoff slaavilaisissa maissa.

Mutta puolueen lukumiesten nuoremman polven kääntyminen marxilaisuuteen oli ollut liian välitön ja äkillinen, jotta uusien tulokkaiden suuri joukko olisi voinut sen täysin käsittää. Joka tahtoo tieteellisesti täysin käsittää marxilaisuuden, joka tahtoo luokkataistelun tunnustamisen pohjalla sekä taistella että erittäin päästä tieteelliseen itsenäisyyteen, hänen on tehtävä täysi pesäero vanhemmen tieteellisen ajatustavan kanssa ja täytyy hänen olla riittävän perehtynyt mitä erilaisimpiin tiedonaloihin voidakseen tulla toimeen ilman porvarillisen tieteen kainalosauvoja. Joka ei ole niin pitkällä, hän johtuu, vaikka tahtoisikin tieteellisesti työsken-

nellä marxilaisella pohjalla, kovin helposti köykäseen marxilaisuuteen, joka saattanee riittää, missä mies tyytyy kansantajuisesti esittämään Marxin ja Engelsin selville saamia seikkoja, mutta joka pohja pettää, jos hän aikoo jättää nämät ennen kuljetut raitiot.

Taistellakseni tätä v. 1889 rehottavaa pintapuolista marxilaisuutta vastaan joka luuli omaavansa kaiken viisauden avaimen, kun tiesi että yhteiskunnallinen kehitys on luokkataistelujen tuote, ja että sosialistinen yhteiskunta on syntyvä porvariston ja köyhälistön keskenäisestä luokkataistelusta — torjuakseni sitä vaaraa, että marxilaisuus alennettaisi pelkäksi kaavaksi ja valmiiksi malliksi, julkasin tämän kirjasen, jonka määrä oli muiden teosten rinnalla tätä tarkotusta palvella. Halusin osottaa kuinka syvään ymmärtämykseen auttaa luokkataistelun periaatteen historiaan soveltaminen, mutta myös kuinka moninaisia uusia kysymyksiä se herättää. Tahdoin tässä torjua sekä teorian mataloitumista että myös käytännöllisen luokkataistelun laimentumista osottamalla, ettei sosialistinen politiikka saa tyytyä ylimalkaisesti vain merkitsemään luokkavastakohdan olemassaoloa pääoman ja työn kesken, että täytyy tutkia koko yhteiskunnallinen elimistö kaikkia yksityiskohtiaan myöten, tämän suuren vastakohdan ohella kun yhteiskunnassa on vielä lukuisia muita, tosin vähemmän merkitseviä vastakohtia, joita ei kuitenkaan saa jättää huomioon ottamatta, ja joiden käsittäminen ja hyväkseen käyttäminen voi tuntuvasti helpottaa köyhälistön politiikkaa ja tehdä sen paljoa hedelmällisemmäksi.

Tämän tarkotukseni ilmasin esipuheessa. Silloin ei vielä ollut tarpeellista käydä kovemmin tämän pintapuolisen marxilaisuuden kimppuun. Mutta juuri tämän kirjan ilmestymisaikoihin valmistautui jo erään näiden pintapuolisten marxilaisten osan kapina marxilaisuuttakin vastaan. — Sak-sassa »nuoret», Domela Nieuwenhuis ja Cornelissen Hollannissa, pitivät tarpeellisena puolustaa itseä Engelsiäkin vastaan luokkataistelun oppia, jota muka Marxkaan ei ollut riittävästi käsittänyt.

Engelsin kuoleman jälkeen kehittyivät nämät ainekset

edelleen ja saivat lisäväeksi muita pintapuolisia marxilaisia. Samalla liike-elämän nousuaikana ja virallisen kuristuksen helpottaessa kyllästyivät he itse marxilaisuuteen, sellaisena kuin he sen käsittivät, ja kääntyivät sekä sitä pintapuolista marxilaisuutta vastaan, jota äsken olivat oikeana marxilaisuutena julistaneet, että myös ylipäänsä kaikkea marxilaisuutta vastaan joko anarkistisilla tai liberalisilla todistuskappaleilla. He saivat kannatusta aineksilta, jotka alusta pitäen olivat olleet hylkäävällä kannalla marxilaisuuteen nähden.

Näiden suhteen tuli nyt marxilaisten päätehtäväksi, mikäli poliittinen toiminta ei heidän aikaansa kokonaan ottanut, selvittää ja puolustaa sitä, mitä marxilaisuus oli jo saanut aikaan. Ja kun samoihin aikoihin puolueemme niin suunnattomasti laajeni, että valtiollinen ja ammatillinen järjestäytymistyö sekä sanomalehdistö imivät koko lukumiestemme polven, on selvää, että marxilaisuuden tieteelliseen kehittämiseen liikenä vähemmän voimia.

Niinpä ei minun kaksi vuosikymmentä sitten laatimaani teelmää Ranskan suuren vallankumousajan luokkavastakohdista vieläkään ole korvannut eikä tehnyt tarpeettomaksi mikään uusi tutkimus. Odotamme kuitenkin H. Cunowin teosta, joka tulee täydentämään tätä esitystä.

Vaikka jo onkin pian neljän sukupolven aika kulunut suuren vallankumouksen alusta, niin vaikuttaa kuitenkin tämä valtava tapaus meidän päiviimme saakka, ja mahdollonta on täysin käsittää nykyajan luokkavastakohtia, jos ei ole täysin syventynyt tähän mullistukseen, jossa ne ensin ilman uskonnollista kaapua törmäsivät yhteen ja paljastivat porvarillisen yhteiskunnan eri luokkien olemuksen. Mutta ne paljastivat myös koko tämän, noiden luokkien vastakohdille perustuvan, yhteiskunnan olemuksen, jotka vastakohdat välttämättömyydellä johtavat uusiin ratkaiseviin murrostapahtumiin. Yhteiskunnallisen luokkataistelun laajuus ja muodot vaihtelevat talouden, kulkuneuvojen ja politiikan teknillisen kehityksen mukaan, mutta varmana pysyy ratkasevain mullistusten välttämättömyys, niin kauan kuin yhteiskunta perustuu luokkavastakohdille.

I.

Johdanto.

Kesäkuun 17 p:nä 1789 julistautuivat Ranskan valtiopäiväin kolmannen säädyn edustajat koko maan vallankumouksellisen kuohun painosta kansalliskokoukseksi ja alkoivat siten sen yhteiskunnallisen jättiläisromahduksen, jota muiden edellä nimitämme suureksi vallankumoukseksi.

Kuinka suuret olivatkaan tähän askeleeseen liittyvät toiveet, todellinen kehitys ne voitti. Korttilinnan lailla lysähtivät kokoon feodaliyhteiskunnan vielä näennäisesti niin vankat liitokset joukkojen rynnäessä, muutamassa kuukaudessa olivat katkastut kaikki kahleet, jotka olivat Ranskan kietoneet ja miltei tukahuttaneet, uuden tuotantotavan nuori jättiläinen sai ilmaa ja valoa sekä kaikki kehityksensä välikappaleet. Vapautuneen kansan innostuksen tieltä raukeni kaikki vastarinta; Ranska, joka vanhan hallitustavan aikana oli tullut Europan pilkaksi, kesti nyt voitokkaasti yhtyneitten Europan yksinvaltojen yhteisen rynnäkön, vaikka nämät olivat liittoutuneet tasavallan sisäisen vastavallankumouksen kanssa. Pian oli vallankumouksen lippu voitokkaana kulkeva läpi koko Europan mantereen.

Toiselta puolen tosin osoittautuivat vallankumousmiesten monet odotukset tyhjiksi harhaluuloiksi. Sääty-etuoikeuksien poistamisesta huolimatta ei tasa-arvon ja veljeyden valtakunta ottanut tullakseen; esiintyivät uudet luokkavastakohdat, jotka kantoivat helmoissaan uusia yhteiskunnallisia taisteluita ja mullistuksia. Kurjuus ei vähentynyt, köyhälistö kasvoi ja samoin työtä tekevän kansan riistäminen.

Valtio ja yhteiskunta, jotka vallankumouksesta esille kohoivat, eivät vastanneet Montesquieun eikä Rousseauin ihanteita. Olot osottautuivat aatteita voimakkaammiksi.

Vallankumouksen tapainen historiallinen ilmiö tarjoaa luonnollisesti niin monta näkökohtaa, että jokainen puoluesuunta, niin kiittävä ja ihannoiva kuin halventava, pilkkaava ja kiroovakin löytävät siitä kohtia, joiden esille tuominen vastaa heidän tarkoituksiaan.

Vielä helpompaa on vallankumouksen käyttäminen puoluetarkotukseen, jos asettuu siveysaarnaan kannalle. Tuollainen myllerrys kiihottaa osallisten intohimot äärimmilleen: jokaisessa puolueessa esiintyy mitä rakastettavimpain ja suuremmoisimpain hyveitten esimerkkejä, verratonta sankarillisuutta ja epäitsekkyyttä, mutta myös hirvittävää ilkeyttä, julmuutta, kehnoutta ja ahneutta. On siis erittäin helppo huvi kohottaa ylistellen esille toisen puolen miellyttävät piirteet ja heittää toisten vastenmieliset seikat vastustajien silmille.

Niin merkillinen kuin moinen historiankirjotustapa onkin, vain harvat Ranskan vallankumouksen kuvaukset ovat siitä olleet vapaat. Ja tämä on aivan luonnollista. Eiväthän ole siinä vastakkain törmänneet vastakohtat vielä kokonaan voitettut; se on itsekin luonut uusia vastakohtia, jotka ensi kerran ilmenivät sen aikana, ja jotka sitten ovat paljon kärjistyneet ja selvenneet. Ei löydy nykyajan puoluetta, joka ei perinnäisesti tai harrastuksesta, aseman tai päämäärän yhtäläisyyden puolesta olisi sukua jollekin Ranskan vallankumouksen suunnalle; ja näiden etuihin siis kuuluu toisten säästely ja heidän vastustajainsa ankara arvostelu.

Tästä huolimatta on juuri Ranskan vallankumous antanut aiheen sellaiselle historiantäsitelykselle, joka tekee erilaisten historiallisten ilmiöiden yleispätevän arvioimisen mahdolliseksi, se kun ei etsi historiallisen kehityksen käytevoimaa ensi sijassa ihmisten tahdosta, vaan oloista, jotka, ainakin tavaratuotantojärjestelmän aikana, kasvaneina näiden päiden yli, ovat niistä riippumattomat, jopa heitä vallitsevatkin.

Kuinka paljon Ranskan vallankumouksen kuvaajat sitä esittävätkään toiselta puolen filosofien, Voltairen ja Rousseauin, ja kansalliskokouksen puhujain, Mirabeauin ja Robespierren, teoksi, sitä tosiasiaa eivät he voi sivuuttaa, että vallankumoukseen johtanut ristiriita lähti kahden ensi säädyn vastakohtasta kolmanteen nähden; he näkivät ettei tämä vastakohta ollut ohimenevä, tilapäinen; kuten v. 1789 oli se ilmennyt jo v. 1614; se oli jo ollut vaikuttamassa oleellisena osana historialliseen kehitykseen, etenkin rajattoman itsevaltiuden vahvistamiseen; heidän täytyi lopuksi huomata, että tämän ristiriidan juuret olivat *taloudellisissa oloissa*.

Tosin ei useimmissa vallankumouksen ajan esityksissä luokkataistelua esitetty eikä esitetä vielääkään koko mullistuksen vaikuttavana voimana, vaan ainoastaan välikohtauksena filosofien, puhujain ja valtiomiesten taistelujen lomassa, ikäänkuin eivät nämät juuri olisi tuon taistelun välttämättömiä vaikutuksia. Tarvittiin valtavaa ajatustyötä, ennenkuin se mikä näytti välikohtaukselta, havaittiin ei yksistään vallankumouksen vaan koko yhteiskuntakehityksen käytevoimaksi aina luokkavastakohtain muodostumishetkestä saakka.

Näin muodostunutta materialistista historiankäsitystä eivät vieläkään kaikki myönnä oikeaksi. Mutta käsitys, että Ranskan vallankumous oli ilmaus kolmannen säädyn luokkataistelusta kahta muuta säätyä vastaan, on sitävästoin jo kauan ollut miltei yleensä myönnetty; se ei enää ole vain ammattioppineitten kesken tunnettu teoria, se on tullut yleiseksi käsitykseksi etenkin Saksan työväenluokan keskuudessa. Tämän käsityksen kannattajain tehtävänä ei enää ole niin paljon sen puolttaminen kuin sen varjeleminen pinta-puolisuudesta.

Ollaan liiankin taipuvaisia, jos jokin historiallinen kehitys johdetaan luokkataisteluista, otaksumaan, että yhteiskunnassa kulloinkin on vain kaksi leiriä, kaksi luokkaa, jotka taistelevat toisiaan vastaan, kaksi vankkaa, eheää joukkoa, vallankumouksellinen ja taantumuksellinen joukko, niin että kysymys on vain »tällä tai tuolla puolen». Jos tosiasiallisesti niin olisi laita, olisi historiankirjottaminen ver-

raten helppo juttu. Mutta todellisuudessa eivät olot ole niin yksinkertaiset. Yhteiskunta on ja tulee yhä enemmän olemaan erittäin monimutkainen elimistö mitä moninaisempine luokkineen ja erilaisimpine etuineen, jotka aina olojen mukaan voivat ryhmittyä mitä erilaisimmiksi puolueiksi.

Tämä pitää paikkansa tänään, samoin Ranskan vallankumouksenkin aikaan. Lyhyt katsaus näihin olosuhteisiin toista sataa vuotta sitten puolustaa paikkaansa nyt, kun huomio entistä tarkemmin on tuohon vallankumoukseen kiintynyt; voipa tällainen esitys valaista monta nykyaikaistakin puheenpartta ja siis olla käytännöllisestikin mieltäkiinnittävä.

II.

Rajaton yksinvalta.

Ennen kuin käymme käsittelemään luokkavastakohtia v:sta 1789, näyttää olevan syytä heittää silmäys siihen valtio-olemuksen, jonka sisällä ne kehittyivät. Valtiomuoto määrää tavan ja laadun, miten eri luokat koettavat valvoa etujaan, määrittelee luokkataistelun muodot.

Ranskan valtiomuoto oli v:sta 1614 v:een 1789 rajoittamaton yksinvalta, siis valtiomuoto, joka säännöllisissä oloissa oikeastaan ehkäisee luokkataistelun, se kun kieltää »alamaisilta» kaiken valtiollisen toiminnan, eikä siis ajantavaksi mitenkään sovi yhteen nykyisen yhteiskunnan kanssa. Jokainen luokkataistelu muuttuu pakostakin lopulta valtiolliseksi taisteluksi, jokaisen ylöspäin pyrkivän luokan täytyy taistella valtiollisia oikeuksia hankkiakseen, jos ne siltä puuttuvat. Mutta näiden saanti ei kuitenkaan lopeta valtiollista taistelua; päinvastoin, siitä saakka alkavat ne vasta, toisekka, joka v. 1789, kuten myöhemmin v. 1848, hämmästytti ja kauhisti niin monta ihannoitsijaa.

Itsevaltiut, s. o. valtiiovallan riippumattomuus hallitsevista luokista, se valtiomuoto, jossa valtiovalta ei suoraanaisesti ole luokkavallan väline, vaan näennäisesti elää itsenäisenä puolueitten ja luokkien yläpuolellä, voi muodostua vain siellä, missä erinäiset yhteiskuntaelämässä vallitsevat luokat pitävät tasapainoa keskenään, niin ettei mikään niistä kykene yksin valtiovaltaa haltuunsa ottamaan. Tämä voi semmoisisissa oloissa pitää kutakin löytyvää luokkaa toisten kautta kurissa, määrätä kaikki noudattamaan aselepoa, lopettamaan valtiolliset taistelut. Näin käyttää se niitä kaikkia palvelukseensa.

Tällaiseen tilaan oli Ranska joutunut 17 vuosisadalla. Feodalinen tuotantotapa oli rappeutunut ja maanomistukseen nojautuva aateli kuten vanha kirkkokin olivat menettäneet kykynsä säilyttää itsenäistä valtiollista asemaansa valtion hallinnon suhteen, jonka takana seisoivat valtaan pyrkivät rahamahdit. He joutuivat enimmäkseen kuninkuuden palvelijoiksi, itsevaltiuden tukeiksi. Yhä suurempi osa aatelia lähti hoviaatelin riveihin, muuttui jonkinlaisiksi kuninkaan korkeammiksi lakeijoiksi, jotka siitä hyvästä saivat häneltä aineellisen hyvinvointinsa. Oltuaan itsevaltiuden raja-aitana muuttui aateli ja sen mukana korkeampi papisto yhä enemmän sen tueksi.

Kuninkuuden valta kävi sitä rajattommaksi, mitä suurempia valtakeinoja uusi tuotantotapa antoi sen käsiin. Feodaliaikana olivat ne eri yhdyskunnat, jotka muodostivat valtion, taloudellisesti miltei täysin itsenäiset, ne kun itse tuottivat miltei kaikki tarpeensa. Siitä johtui niiden valtiollinenkin itsenäisyys. Tavaratuotanto ja tavarakauppa sen sijaan tekivät kansakunnan eri yhdyskunnat riippuviksi yhdestä tahi muutamasta harvoista taloudellisista keskuspaikoista ja niin valtiollinen kehitys seurasi taloudellista.

Maakuntain ja kuntain itsehallintoelimien tilalle tulivat keskitetyn valtiohallinnon elimet, byrokratinen virkakoneisto, joka päivä päivältä vallotti uusia alueita, päivä päivältä kävi kiinteämpää kuria noudattavaksi ja riippuvammaksi keskusvallasta.

Ja virkavallan vierelle kohosi myöskin johtuen tavar-

tuotannosta riippuvain syitten sarjasta, joiden tarkempi selvittely tässä veisi liian pitkälle, *vakinainen sotaväki*. Se oli edelleen riippuva valtiovallasta ja lähinnä tarkotettu valtio-laitoksen puolustukseksi ulospäin, mutta sitä voi myös käyttää väkivoimalla masentamaan valtion hallitusta vastaan *maan rajain sisällä* kohdistettua vastarintaa.

Tosin tarvitsivat nämät uudet laitokset ylläpitoonsa rahaa, paljon rahaa; valtiovallan voima riippui siis viime kädessä rahaa omistavien tai ansaitsevien kansalaisten apuvaroista. Jos nämät eivät niitä antaneet tai liittivät myönnetykseensä ehtoja, ja tässä menestyivät, niin oli ohitse itsevaltiuden, valtiovallan täydellisen riippumattomuuden aika. Mutta niin kauan kuin asianomaisilla luokilla ei ollut vastarintaan tarpeellista voimaa tai heidän etunsa eivät välttämättömästi tätä vastarintaa vaatineet, saattoivat valtiovallan käyttäjät todella kuvitella, että valtio-olemus palveli pelkäänsä heidän yksilöllisiä etujaan.

Valtio tuli ruhtinaiden pelkäksi aluskunnaksi, hallitsijan etu suli valtioedun kanssa yhdeksi. Mitä mahtavampi, rikkaampi oli valtio, sitä mahtavampi, rikkaampi sen hallitsija. Hänen tärkeimmäksi tehtäväkseen tuli nyt huolehtia alustalaistensa taloudellisesta hyvinvoinnista samassa määrin kuin paimen huolehtii lampaistaan joita tahtoo keritä. Mitä enemmän virkavalta poisti tieltään aikaisempia valtiohallinnon muotoja, sitä voimakkaampi oli valtiovalta edistämään kauppaa, teollisuutta ja maanviljelystä, poistamaan näiden kehityksen tiellä olevia esteitä hallinnollisten ja muitten reformien kautta ja suojelemaan rikkautta tuottavia luokkia ylenmääräiseltä painostukselta ja etuoikeutettuja lamauttavalla riistämiseltä; lyhyesti, mitä itsevaltaisemmaksi yksinvaltiut tuli, sitä suurempi sen pyrkimys olla »valistunut».

Tämä edellisen vuosisadan yksinvaltiuden puoli oli mielessä niillä, jotka historiasta tahtoivat todistaa, että »sosiaalinen kuninkuus» oli köyhien turva voimakkaita vastaan, kansan taloudellisen hyvinvoinnin huolehtija ja yksinvallan »luonnollinen kutsumus»; kutsumus, jonka valitettavasti saattoi varjoon parlamenttarisuus, joka puolueitten yläpuolella olevan hallitsijan vallan tilalle asetti puolueitten erikoisetujen vallan.

Näitä todistuskappaleita latelevat herrat unohtavat kaksi seikkaa. Ensiksikin että edellisen vuosisadan itsevaltaisen ruhtinaan tarttuminen taloudellisiin oloihin ei tarkottanut *heikkojen* turvaamista, vaan, »kansallisrikkauden» se on tarvatuotannon edistämistä.

Mutta tämä ei pohjaltaan ollut mitään muuta kuin *kapitalistisen* edun ajamista, usein suoranaisestikin suojelustullien, monopolien ja heidän liikkeittensä avustamisen kautta. Mutta myös toimenpiteet, jotka eivät suorastaan koskeneet näitä, kuten koulujen parantaminen, maaorjuuden lakkautus y. m. koituivat lopulta kuitenkin heidän hyväkseen. Ei olisi itsevaltaisen ruhtinaan päähän pistänyt köyhien turvaaminen ja heidän etujensa ajaminen, jollei se luvannut »kansallisrikkauden», siis valtiotulon lisäystä. Proletariatista, työtätekevästä niinkuin ryysyköyhälistöstäkin, välittivät toissa vuosisadan hallitsijat säännöllisesti vain niin paljon, että pitivät huolta sen kurissapidosta poliisin kautta. Ja talonpoikaa sekä käsityöläistä suojeltiin — jos ollenkaan — vain sikäli kuin heidän veromaksukykynsä tuli kyseeseen.

»Heikkojen turvaaminen voimakkaita vastaan» päättyi siis oleellisesti sen luokan etujen ajamiseen, josta valtiovalta, vaikkakaan ei vielä valtiollisesti, niin kuitenkin jo suuressa määrin taloudellisesti oli riippuva, — porvariston.

Mutta toissa vuosisadan hallitsijat eivät kantaneet suuria tuloja yksistään rahaveroista, vaan myöskin vielä maaomistuksestaan, kuninkuuden feodalisen alkuperän⁷ mukaisesti. *Kuningas oli säännöllisesti* (kirkkoa lukuunottamatta) *maan suurin maaomistaja*, oli sitä ehdottomasti Ranskassa.

»Me emme tarkkaan tiedä, kuinka 1789 maaomistus oli jaettu», sanoo Leonce de Lavergne, »me tiedämme kuninkaallisista maa-alueista vain sen, että yhtäpitävästi ilmoitetaan näiden *yhdessä seurakuntien tilojen kanssa käsittäneen* ^{1/5} *Ranskan maaperästä.*» Voi arvioida, kuinka ääretömän laajat ne olivat, kun kuulee että yksistään kuninkaalliset metsästysalueet käsittivät miljonan morgenia, joka

alue on suunnilleen yhtä suuri kuin Oldenburgin suuriherttuakunta.¹⁾

Tämän lisäksi tulevat vielä kuninkaallisen huoneen prinssien tilat, jotka Neckerin mukaan käsittivät $\frac{1}{7}$ Ranskaa.

Feodalisten maa-alojen herrana oli ruhtinaalla toiset edut ajettavanaan kuin suuren valtioalueen herrana. Itse feodaliherrolla, jonka serkut ja »hyvät ystävät» kaikki olivat myös feodaliherroja, oli täysi syy pitää tiukasti kiini feodalisesta riistämisestä, feodalisista etuoikeuksista ja vastustaa kaikkia reformeja, joitten kautta niitä olisi voitu vähentää. Feodalisuuden esimiehenä ei hän pitänyt valtiohallinnon tehtävänä mahdollisimmassa määrin edistää alamaisten hyvinvointia, vaan pusertaa niistä ulos mahdollisimman paljon, voidakseen käyttää tuloksia omaksi edukseen, hovinsa eduksi ja hovilliseksi muuttuneen aatelin eduksi. Etuoikeutettujen yliherrana ei hän koettanut käyttää valtiovaltaa turvatakseen heikkoja, s. o. etuoikeudettomia, voimakkaita, etuoikeutettuja vastaan, vaan tukahuttaakseen vähimmätkin heikkojen yritykset suojata itseään voimakasten ylimielisyyttä vastaan.

Niin oli 18 vuosisadan kuninkuudella kaksi sielua, toinen »valistunut» ja toinen »synkän keskiajan ennakkoluuloihin» takertunut. Ehdottomaan valtaan päässeenä sen kautta, että vajoavan feodalistisen ja kohoavan kapitalistisen tuotantotavan vallitsevat luokat, aateli ja porvaristo olivat joutuneet pitämään toisiaan tasapainossa, hallitsi se muodollisesti molempia, oli niiden yläpuolella ja katsoi olevansa pakotettu tosiasiallisesti edustamaan kummankin etuja. »Heikkojen turvaaminen voimakkaita vastaan» muodostui todellisuudessa sellaiseksi, että itsevaltiut, mikäli sillä ylipäänsä oli vaikutusta taloudellisiin suhteisiin, heitti alemmat kansanluokat, ei vain feodalistisen vaan kapitalistisenkin riistämisen kurjuuteen, kunnes se näistä tuntui kaiken riistämisen ruumiillistuneelta edustajalta.

Mutta aateliston ja porvariston edut olivat liiaksi vastakkaiset, jotta rajaton itsevaltiut olisi voinut niitä täysin tyydyttää. Se ei voinut tyydyttää aatelia, porvaristoa loukaamatta ja päinvastoin.

¹⁾ Suomessa vastaisi Vaasan läänin aluetta.

Näiden kahden luokan väliset taistelut eivät kokonaan lakanneetkaan itsevaltiuden hallinnon aikana; mutta niin kauan kuin tasapaino näiden molempien luokkien kesken pysyi, niinkauan kuin porvaristo ei voinut ajatella käyttävänsä valtiovaltaa, kuninkuutta hyväkseen, muodostui yhteiskunnan ylempien kerrosten keskenäinen luokkataistelu eri ryhmien ja nurkkakuntien puolelta ruhtinaan suosion kosi-miseksi, johon taisteluun luonnollisesti voivat ottaa osaa vain yhteiskunnan huiput, hoviaateli ja kirkon korkeimpain arvopaikkojen omaajat, korkea rahavalta, byrokratian etu-maiset edustajat ja »intelligenssi» sekä sen semmoiset. Ruh-tinas oli silloin yhtä vähän puolueitten yläpuolella kuin parlamentarisesti hallitussa valtiossakaan. Ero on vain siinä, että itsevaltaisessa valtiossa ovat paljoa pienemmät ne edut, joiden välineeksi hallitsija tulee, ja paljoa kurjemmat ne keinot ja juonittelut, joiden kautta hänen suosionsa ja kannatuksensa on voitettavissa.

Tähän nurkkakuntien taisteluun nähden kuninkaasta, jotka repelivät häntä milloin toiselle milloin toiselle puolen kuten akajalaiset ja troijalaiset Patroklon ruumista, tähän ristiriitaan nähden, johon toissa vuosisadan kuninkuus jo ennestään oli tarttunut, kun kuningas samaan aikaan oli uusaikaisen valtion ja feodaliaatelin päämiehenä, tarvittiin erikoista selkeyttä ja luonteen lujuuutta valtiopäämiehen puolelta jos mieli johonkaan määrin ylläpitää hallituksen itse-näisyyttä. Sekasotkun täytyi tulla auttamattomaksi niin pian kuin valtion peräsin joutui luonnostaan heikon henkilön käsiin. Sellainen luonne oli Ludvig XVI. Asema ei sen kautta parantunut että Maria Antoinettella, hänen puolisol-laan oli aivan päinvastainen luonne, tämä oli itsepintainen, jonka ominaisuuden ylpeys teki vielä turmiollisemmaksi. Tällä ei ollut mitään aavistusta siitä, että muitakin tarpeita löytyi kuin vain hovin. Hänen silmissään oli kuninkuu-della vain yksi tehtävä: pitää hauskalla päällä hovia ja hankkia sille rahaa.

Pian saamme nähdä mitä tämä merkitsi.

III.

Aateli ja papisto.

Niin vähäinen kuin aatelin ja papiston lukumäärä oli-
kin ¹⁾, vietti heistä vain osa, eikä suinkaan suurempi, 18:lla
vuosisadalla tuota yllleistä, loistavaa elämää, esiintyi sillä
komeudella ja hullulla tuhlauksella, jota pidetään vallan-
kumouksen edellisen ajan etuoikeutettujen yhteiskunnan luon-
teenomaisimpana merkinä. Vain aatelin ja papiston ylim-
mät huiput, äärettömien maa-alojen herrat, saattoivat kus-
tantaa itselleen sellaisen yllellisyyden ja tuhlauksen, kilpailla
keskenään salonkiensa loistossa, juhliensa komeudessa ja
rakennustensa suuruudessa — ainoat kilpa-alat, jotka vielä
olivat aatelille jääneet. Kilpailemaan alueilla, joilla pelkkä
mieskohtainen kunto ratkaisi, oli se jo kauan sitten tullut
liian hitaaksi ja luonteeltaan heikoksi. Kilpataisto siitä, kuka
enemmän rahaa voi tuhlat, siis, sellaiseen päätökseen täy-
tynee tulla, kuka enemmän rahaa sai kokoon, vastasi tavara-
tuotannon luonnetta, ja sillä alalla aateli suurimmaksi osaksi
oli neuvokas. Mutta vielä ei se ollut siihen määrin soveltainut
uuteen tuotantotapaan, kuin esim. nykyinen aateli. Rahan-
tuhlauksen oli se pian oppinut, raha-ansioitaan kohottaa
villan, viljan, viinan y. m. kaupalla ei se osannut niin hy-
vin kuin sen nykyiset arvotoverit. Feodalisten tulojensa
varaan jääneenä velkaantui aateli nopeasti. Jos tämä jo oli
korkean aatelin laita, kuinka paljoa enemmän sitten keski-
arvoisen ja alemman! Löytyihän lukuisia aatelisperheitä,
jotka eivät vuodessa ansainneet enempää kuin 50 jopa
vain 25 livreä maaperästään! Mitä suurempi niiden köy-
hyys, sitä suurempi, sitä hillittömämpi niiden vaativaisuus
talonpoikiaan kohtaan. Mutta tämä ei yksin paljoa tuotta-
nut. Lainat auttoivat vain hetkeksi, kohottaakseen sen jäl-

* ¹⁾ Taine laskee aatelisten ja pappien lukumäärän yhteensä
noin 270,000. Aateliin lukee hän kuuluvan 27—30,000 perhettä,
joissa 140,000 jäsentä, papistoon 130,000 jäsentä, niistä n. 60,000
pappia ja apulaista, 23,000 munkkia ja 37,000 nunnaa.

keen surkeuden sitä suuremmaksi. Ainoan pysyvän avun tässä hädässä antoi valtio; sen ryöstäminen tuli yhä enemmän aatelin päätehtäväksi. Kaikki tuottavat virat, jotka olivat kuninkaan täytettävänä, tulivat sen saaliiksi. Ja kun rappiolle menneitten tai vararikon partaalla olevain aatelisten luku vuosi vuodelta kasvoi, täytyi myös sellaisten virkainkin luvun yhä enemmän kasvaa; mitä naurettavimpia tekosyitä keksittiin lopuksi, kun haluttiin antaa tarvitsevalle aateliselle oikeus valtion riistämiseen. On selvää, ettei puutteenalaisten aatelisten rinnalla suinkaan unohdettu mahtaviaakaan, yhtä velkaantuneita ja ahnaita aatelisia.

Ennen kaikkea olivat hovivirat haluttuja laiskanvirkoja. Ne olivat parhaiten palkatut, vaativat vähimmin tietoja ja työtä ja veivät suorastaan kaikkien suosionosotusten ja huvitusten lähteelle. Noin 15,000 henkeä oli hovin palveluksessa, suurin osa yksinomaan nostamassa palkkoja jonkin arvonimen varjolla. Kymmenes osa valtion tuloista, yli 40 miljoonaa livreä (nykyisen arvon mukaan n. 100 miljoonaa markkaa) tarvittiin tämän hyödyttömän joukon ruokkimiseen.

Mutta tähän ei aateli tyytynyt. *Valtion hallinnossa* löytyi erilaisia virkapaikkoja. — Toiset vaativat jonkinlaista opiskelua ja suurtakin työkykyä. Nämät, joiden hallussa valtion hallinto todellisesti oli, olivat kohtuullisesti palkatut ja jätettiin ne porvarillisten haltuun. Näiden rinnalla löytyi paikkoja, joissa vain tarvitsi »edustaa», ja joiden pitäjillä oli ainoana vaikeana tehtävänä huvittaa itseään ja kaltaisiaan. Nämät runsaasti palkitut virat pidettiin tietysti aatelin hallussa ¹⁾.

Armeijan upseeripaikkoja täytettäissä oli ennen pidetty etupäässä ansiota. Ludvig XIV:n aikana löytyi armeijassa yhtä hyvin porvarillisia kuin aatelisiakin upseereja. Vain

¹⁾ Muutaman käskykirjeen mukaan v:lta 1776 oli sellaisia paikkoja: 18 maakuntain kenraalikuvernööriä 60,000 livren palkalla; 21 à 30,000; 114 kuvernöörin paikkaa à 8—12,000 l.; 176 kaupunkien luutnanttia à 2,000—16,000 l. V. 1788 lisättiin tähän 17 kaupunkien ylikomentajan paikkaa, joista vakainaista tuloa 20—30,000 livreä ja asunto-apua 4—6,000 kuukaudessa. Sen lisäksi alikomentajan paikkaa.

rauhanaikana suosittiin enemmän jälkimäisiä. Mitä virkänälkäisemmäksi aateli tuli, sitä enemmän pyrki se pitämään hallussaan ylemmät upseeripaikat. Aliupseereita, joiden työ oli raskain, sai myöskin ottaa »lurjusten» (Canaille) joukosta. Hyvin maksetut ja siis myöskin — etenkin rauhan aikana — vain vähän vaivaa ja tietoja vaativat upseeripaikat tulivat aatelin etuoikeudeksi. Upseerit maksoivat vuodessa 46 miljonaa livreä, koko miehistö sai tyytyä yhteensä 44 miljonaan. Mitä velkaisempi aateli, sitä tarkemmin vartioi se etuoikeuttaan upseeripaikkoihin nähden. Muutamia vuosia vallankumouksen puhkeamisen edellä (1781) ilmestyi kuninkaallinen käsky, joka pidätti upseeripaikat *vanhalle* aatelille. Joka upseeriksi pyrki, sen oli osotettava omaavansa ainakin 5 aatelista esi-isää sukupuussaan. Ei siis vain porvaristo, vaan myöskin koko yhden vuosisadan kuluessa leivottu aatelisto suljettiin näin upseerisäädystä ulos.

Kirkon ylemmät, hyvinmaksetut paikat olivat osaksi jo ennestään nimenomaan aatelille pidätetyt, osaksi olivat ne heidän hallussaan todellisuudessa, kun niitten täyttäminen oli kuninkaan vallassa ja tämä nimitti niihin yhä enemmän pelkkiä aatelisia. Myös määrättiin suoranaisesti aatelin yksinomainen oikeus hyväpalkkaisein virkoihin juuri vallankumouksen edellä, vaikka sitä ei julkisesti julistettukaan. Ne 1,500 runsastuloista papinpaikkaa, jotka olivat kuninkaan hallussa, tulivat aatelisille yhtä yksinomaan kuin piispan ja arkkipiispan viratkin. Ja niiden joukossa oli koko lihavia paikkoja. Ranskan 131 piispalla ja arkkipiispalla oli yhteensä viroistaan vuotuista tuloa yli 14 miljonaa livreä, siis toista sataa tuhatta päättä kohti. Kardinaali Rohan, Strassburgin arkkipiispa, nosti kirkkoruhtinaana toista miljonaa livreä vuosittain! Jopa kannatti arvoisan sielunpaimenen 1,400,000 livrellä ostaa timanttinen kaulanauha, jonka kautta pyrki kuningatar Maria Antoinetten suosioon.

Mutta kaikki nämät runsaasti palkitut kirkon, armeijan, valtiohallinnon ja hovin virat eivät vielä riittäneet ahneelle, osaksi velkaiselle aatelille. Yhä käytiin kuninkaan kimppuun vaatien tätä valtion omaisuudesta kahtnasemaan lisätuloja aatelille vapauttaakseen milloin mitäkin ahdinkoon

joutunutta rahapulasta tai tyydyttääkseen korkean herran tai arvon rouvan oikkua.

V:sta 1774 vuoteen 1789 tuhlatiin näin eläkkeihin, lahjoihin ja sen semmoisiin 228 miljoonaa livreä valtion rahastosta, siitä 80 milj. kuninkaalliseen perheeseen kuuluville. Kumpikin kuninkaan veljistä oli täten »ansainnut» yli 14 miljoonaa. Rahaministeri Calonne osti muutamia vuosia valtakumouksen edellä, vaikkakin valtiotalous osotti hirvittävää tappiopuolta, St. Cloudin huvilinnan 15 milj. livrellä kuningattarelle, ja Rambouilletin 14 miljonalla kuninkaalle. Sillä tämä ei pitänyt itseään vain valtionpäämiehenä, vaan myös ensimmäisenä maanomistajana, eikä tuntenut arveluita rikastuessaan valtion kustannuksella.

Polignacin perhe, joka nautti Marie Antoinetten erikoista suosiota, nosti yksistään eläkkeinä 700,000 livreä. Polignacin herttua sai tämän lisäksi 120,000 livren vuotuisen elinkoron ja kerta kaikkiaan 1,200,000 livreä, jolla osti maatilan.

Me olemme tähän saakka puhuneet aatelista pelkästään tämän järjestetyn valtiota ja kansaa nylkevän ryöstön suorittajana. Tämä ei ole ihan tarkalleen sanottu. Suuri osa aatelia, aina kuitenkin vähemmistö, ei ollut vain siihen osaa ottamatta, vaan paheksuikin sitä ankarasti. Nämät olivat pientä ja keskinkertaista aatelia taloudellisesti takapajulla olevissa maakunnissa, joissa feodalitalous vielä oli täydessä voimassaan, niin osassa Bretagne, samoin Vendeessä. Siellä elivät feodali herrat vanhaan tapaan linnoissaan, Pariisiin ja Versaillesiin siirtymättä, talonpoikiensa keskellä, itsekin ollen vain ylempiä talonpoikia; raakoja ja sivistymättömiä mutta myös voimakkaita ja itsetietoisia kuin olivat, tulivat heidän vaatimuksensa, jotka ulottuivat pääasiassa runsaaseen ja hyvään juontiin ja syöntiin, helposti tyydytetyiksi alustalaisten luonnossa maksamien verojen kautta. Heitä eivät painaneet velat eikä kalliit kulut eikä ollut heillä syytä lisätä heille tulevia veroja tai niitä kovin häikäilemättömästi kiskoa. He eivät olleet talonpoikiensa kanssa huonoissa väleissä. Jo yhdessä elanto samanlaisissa oloissa synnyttää jonkinlaista sopua. Eikä näitten takapajulla olevain seutujen

feodalihera ollut vielä sama hyödytön riistäjä ja kiskuri kuin edistyneempäin seutujen. Näissä viimemainituissa oli kuninkaallinen virkakoneisto ottanut haltuunsa vähitellen kaikki merkitsevämät hallinnolliset, oikeudelliset ja poliisitoimet, jotka ennen olivat kuuluneet feodaliheralle. Mitä hänelle vielä jäi, se oli seudun järjestykseen ja turvallisuuteen nähden yhdentekevää ja se muuttuikin yleisen hyvinvoinnin edistämiskeinosta pelkäksi riistämisvälineeksi. Maanomistajain tuomio- ja poliisivirat eivät tuottaneet silloin mitään tuloja. Päinvastoin heidän täytyi viroistaan maksaa; he ostivat siten luvan ryöstää herransa alustalaisia.

Toisin oli laita vanhafeodalisissa piireissä. Kartanon herä hallitsi siellä vielä piiriänsä, piti huolta sen teistä ja turvallisuudesta, ratkasi alustalaisten keskiiset riidat, rankasi rikkomuksia ja laiminlyöntejä. Vieläpä hän väliin käytti vanhaa virkaansa turvatakseen väkeänsä ulkonaista vihollista vastaan — tosin ei vihollisia armeijoja vastaan. Se viholinen, joka aika ajoin ilmestyi näille maan äärille ryöstämään, oli kuninkaan veronkantajakunta; löytyy esimerkkejä siitä, että feodaliherä ajoi nämät pois, jos he liian törkeästi esiintyivät.

Nämät aateliset eivät suinkaan olleet halukkaat ehdottomasti alistumaan kuninkaalliseen valtaan. Hoviaatelilla kaikine armeijan, kirkon ja ylempäin virkakuntain liittolaisineen oli täysi syy ryhtyä vahvistamaan kuninkaan rajoittamatonta valtaa. Mitä feodaliherä ei onnistunut arvonimensä perustalla puristamaan talonpojilta, sen ryöstivät kuninkaan verovuokraajat ja virkamiehet, ja aina sitä paremmin, mitä suurempi oli heidän mahtinsa, mitä ehdottomampi kuninkaallinen valta. Mitä rajoittamattomampi kuninkuus, sitä mieli- valtaisemmin ja hillittömämmin voi se harjottaa veronkiskontaa, sitä enemmän voi se myös siepata valtiomenoihin aiotuista valtiotuloista ja jakaa kätyreilleen.

✚ Mutta tämä ei ollut maalaisjunkkarin mielen mukaista. Hovin armosta ei heille tullut mitään osaksi, eivätkä he sitä tarvinneetkaan. Mutta mitä enemmän veroryöstöä harjoitettiin, sitä köyhemmäksi kävivät heidän alustalaisensa, ja mitä enemmän tuomio, hallinto ja poliisivalta siirtyi kunin-

kaallisille virkakunnille, sitä enemmän menettivät he valtaa ja arvoa piirissään.

He eivät pitäneet itseään hovikeikailijain lailla kuninkaan lakeijoina, vaan tosi-feodaliseen tapaan tämän vertaisina. Heille oli kuningas feodaliajan tapaan vain suurin tilanherra tilanherrain joukossa, samanarvoisista ensimmäinen, jolla ei ollut oikeutta muuttaa valtion asioita ilman heidän suostumustaan, ja jota vastaan he pitivät jäykästi kiini perityistä vapauksistaan ja oikeuksistaan, tosin ilman suurempaa tulosta. Heillä oli tähän sitä enemmän syytä, kun siinä määrin, missä valtiolaitoksen tarpeet kasvoivat, uusia veroja kannettiin, ja ne, heidän entistä verovapauttaan vastaan, satuivat aateliinkin, niin että maajunkkarienkkin täytyi auttaa valtiokuorman kantamista saamatta siitä etuja osakseen. Yhä äänekkäämmin huusivat he sen takia säästäväisyyttä valtiotaloudessa, raha-asiaiden reformeja ja näiden valvomista säätyedustuslaitoksen kautta.

Näin näemme aatelin jakautuneen kahteen keskenään vihamieliseen ryhmään: hoviaateliin ja sen seuralaisiin, jotka käsittivät koko ylemmän ja suuremman osan keskikokoista ja alemmaa ylimystöä, joka ehdottomasti astui rajottamattoman kuninkuuden puolelle, ja maa-aateliin, joka käsitti osan keskikokoista ja taloudellisesti kehittymättömien seutujen alemmaa aatelia, joka hartaasti halusi säätyeduskunnan kokoonkutsumista valtiotalouden silmällä pitoa varten.

Jos ei arvostella menneisyyden puolueita niiden luokka-etujen valossa, vaan silmällä pitäen niiden yhdenmukaisuutta uusaikaisten sanankäyttötapojen kanssa, silloin täytyy meistä Ranskan kaikkein enimmän jällelle jääneitten ainesten näyttää »edistyneiltä» ja »vapaamielisiltä», kun he ehdottoman itsevaltiuden sijaan vaativat rajotettua yksinvaltiutta kuten kolmas säätykin.

Eikä kuitenkaan kukaan ollut nousevain luokkien uusia aatteita vastaan vihamielisempi kuin juuri nämät. Maalaisaatelinen vihasi porvaristoa samoin kuin talonpoika kaupunkreja, luonnontalouden ihminen rahaihmistä, sivistymätön sivistynyttä, perinnäinen omistaja nousukasta. Hän kohteli

tätä halveksuen, missä hänet tapasi, joka tosin ei usein tapahtunutkaan.

Sitä vastoin lähenivät kaupunkilaisaateli ja osa porvaristoa toisiaan nopeasti. Pikkuväkeä, räätäliä ja käsineitten valmistajaa kohteli hoviylimys tosin ehkäpä vielä työkeämmin kuin maalainen säätytoverinsa. Käsityöläisen täytyi pitää kunnianaan sitä, että oli pakotettu tekemään työtä korkean herran hyväksi; hänen haluaan saada työstään palkkaakin pidettiin hävyttömänä röyhkeytenä. Mutta aivan toisin seurusteltiin *ylemmän rahamailman* kanssa. Tähän kuuluvilla herroilla oli runsaasti sitä, mitä aatelisto enimmin tarvitsi, rahaa; näistä oli hän riippuvainen, heidän vallassaan oli heittää hänet vararikoon tai vielä sallia hänen elää edelleen. Muutamia perheitä lukuunottamatta olivat hoviylimykset kaikki ylemmän rahamailman velkaorjia kuninkaasta vähäpätöisimpään hovipoikaan saakka. Sellaisia herroja vastaan ei sopinut olla kyvin työkeä. Ludvig XIV, ylväs »aurinkokuningas» oli kerran hovin nähden tervehtinyt juutalaista Samuel Bernardia kuten ruhtinasta: olihan mies 6-kertainen miljonamies. Olisivatko kuninkaan palvelijat korskeampia kuin heidän herransa? Rahaylimystö muuttui yhä enemmän aatelisten kaltaiseksi; se osti aatelisarvoja ja aateliskartanoita; moni köyhtynyt jalosukuinen mies koetti kullata ruostunutta vaakunakilpeään avioliitolla rikkaan rahaylimystön tyttären kanssa. Lohduteltiin sillä että parastakin peltoa aika ajoin täytyi *lannottaa*. Sittenmin vajosikin aateli sangen syvälle lantaan. Rahaylimystön salongit tulivat yhä enemmän aatelismallisiksi ja, mikä seikka kai enemmän lähenti näitä luokkia keskenään, oli se että molemmat olivat samassa allikossa. Prostitueeratut olivat kolmannen säädyn elostelijoille yhtä hartaat kuin kreiveille, herttuaille ja piispoille. Porttolassa katosivat kaikki säätyerot ja Ranskan hovi oli arveluttavassa määrässä sellaisenkaltainen. Me olemme yllä nähneet, kuinka eräs arkkipiispa yritti ostaa kuningatarta timanteilla.

Useat kirjailijat (niin esim. Buckle) ovat olleet havaitsevinaan tässä aatelisten ja rahamiesten sekaantumisessa »kansanvaltaisen hengen» tuloksia, joka ennen vallankumousta

muka kummitteli kaikissa päissä, mihin luokkaan nämät kuuluivatkaan. Vahinko vain, että juuri samaan aikaan näitten »kansanvaltaisten» jalosukuisten toimesta terotettiin sukuvaatimuksia upseerisäätyyn pääsyä varten, kirkkotilat julistettiin yksinomaan aatelin tulolähteiksi ja virkakoneistoon luotiin uusia aatelisia tyhjäntoimitusvirkoja. Eivät kansanvaltaiset aatteet, vaan aineelliset edut ne heikentivät ulkonaista erotusta vanhan maa-aatelin ja uuden raha-aatelin välillä, samalla kuin ne terottivat aateliston yksinoikeutta valtiovirkoihin.

Tämä Pariisin aatelin »ennakkoluulottomuus» seurus-telutapojen alueella oli tietysti maajunkkareille kauhistus. Ehkäpä vielä enemmän heidän ennakkoluulottomuutensa uskonnollisella ja siveellisellä alalla. Maa-aatelinen, joka vielä oli keskellä vanhaa feodalista elantoa, piti tiukasti kiini sitä vastaavista ajatusmuodoista, isien uskonnosta. Pariisin aateliselle olivat sitä vastoin feodalisuuden jätteet vain joukkojen riistämisen ja kurissapitämiskeinoja; muuta tarkotusta eivät nämät häneen nähden sisältäneet, kuin että hänelle vain jäi arvonimi ja sitä vastaavat tulot. Tältä kannalta katseli hän uskontoakin. Häneen itseensä nähden, joka asui kaupungissa, kaukana keskiajan raunioista, menetti se kaiken merkityksensä; se näytti vielä hyvältä muiden feodaliään-nösten kanssa keinona joukkojen kurissa pitämiseksi ja riistämiseksi. »Tietämättömälle» kansalle oli hänen mielestään uskonto erittäin välttämätön, jota ilman ei voitu tulla toimeen; mutta »valistunut» aateli saattoi sitä pilkata.

Käsi kädessä vapaa-aatteisen kehityksen kanssa aatelis-salongeissa kulki vanhain tapojen rappeutuminen, niiden taloudellinen pohjakin kun oli poistunut. Vanhan ajan tilanherralle oli talous ja sen herrattaren laatu mitä merkitsevin; ilman säännöllistä, jokahetkistä taloudenhoitoa joutui koko tuotantokoneisto seisauksiin. Kiinteä avio, ankara perhekuri olivat välttämättömät. Hovilaiselle, jolla ei ollut muuta tehtävää kuin huvitella ja heitellä rahoja menemään, tulivat avioliitto ja perhe sangen tarpeettomiksi; ne muuttuivat painaviksi muodoiksi, joihin tosin ulkonaisesti alistui, kun kuitenkin täytyi hankkia laillisia perillisiä, joista ei sen-

tään niin tarkkaa lukua pidetty. Kuinka kuninkaat kulkivat aatelin etupäässä »vapaan rakkauden» harjoittajina, on siksi tunnettua, ettei meidän tässä tarvitse sitä lähemmin tarkastella.

Maa-aateli oli luonnollisesti yhtä pahastunut tästä kaupunkiaatelin »ennakkoluulottomuudesta» kuin sen valtiovarain ryöstöstä, ja tämä taas moitti häntä, hänen raakuuttaan ja tietämättömyyttään samoin kuin parantumattomuuttaankin. Molemmat osat olivat vihamielisinä toisiaan vastaan.

Mutta molempain näitten aatelispuolueitten rinnalla löytyi vielä aatelisia, jotka menivät vihollisen puolelle ja taiselivat feodalijärjestelmän perusteita vastaan. Etenkin löytyi alemman, rahallisesti vararikkoisen aatelin riveissä monia, joita ei tyydyttänyt kirkollinen virkaura, jotka eivät kyenneet sotapalvelukseen, eivätkä edistyneet hovissa, joutuivatpa vielä epäsuosioonkin, sellaisiakin, joita hoviaatelin laiskuus inhotti yhtä paljon kuin maajunkkarien raakuus ja röyhkeys, sellaisia, jotka tiesivät vallitsevan järjestelmän tuhon välttämättömäksi ja säälivät syvästi joukkojen kurjuutta. Nämät asettuivat kolmannen säädyn puolelle, yhtyivät sen intelligenssiin, kirjailijoihin, sanomalehtimiehiin, lentokirjasten sepittäjiin, joitten valta kasvoi sitä mukaa kuin kolmannen säädyn merkitys kohosi. He olivat ylimystön älykkäimpiä, tarmokkaimpia, pelottomimpia ja luonteeltaan lujimpia jäseniä, jotka lyöttäytyivät kolmannen säädyn joukkoon; ensin tulivat he yksitellen; kun tämän voitto oli varma, virtaili heitä joukottoin ja heikonsivat he mitä tuntuvin luokkaansa sellaisena hetkenä, jona se tarvitsi kaikki voimansa ainakin lykätäkseen tuonnemmaksiksi tuhoaan.

Ja samana hetkenä kielsivät avustuksensa nekin kaksi tukea, joille vanha järjestelmä varminmin nojautui, *papisto* ja *armeija*.

Molemmissa näissä ryhmissä oli, kuten jo on mainittu, korkeammat paikat aatelin hallussa; kolmas sääty sen sijaan antoi aliupseerit ja papit, joiden kunkin piirissään oli tehtävänä kieputtaa alemmansa tahdottomiksi koneiksi, jotka ilman muuta tottelivat jokaista ylhäältäpäin tulevaa käskyä. Mutta nämä samat, joiden oli täten johdettava ja muodostettava vallitseville luokille käytyreitä, olivat itsekin riistettyjä.

Kirkko oli suunnattoman rikas. Sille kuului viides osa koko Ranskan maaperää, vieläpä hedelmällisin, parhaiten viljelty osa, jonka arvo muuhun maa-alaan verraten oli suhteellisesti paljoa korkeampi. Kirkkotilain arvo laskettiin neljään tuhanteen miljonaan livreen, niiden antama tulo 100 miljonaan. Kymmenykset toivat papistolle tämän lisäksi vielä 123 miljonaa vuosittain. Näistä jättiläistuloista, joihin ei vielä ole luettu tuloja eri kirkollisten veljeskuntain irtaimesta omaisuudesta, tuli suurin osa korkeille arvonpitäjille ja luostareille, papit sen sijaan elivät surkeassa köyhyydessä kurjissa asuinluolissa, usein nälkäkuoleman partaalla. Ja kuitenkin oli heidän tehtävänään kaikki, mitä kirkolla ylipäänsä vielä tehtävää oli. He eivät mitenkään huomanneet kuuluvansa etuoikeutettuun säätyyn. Perhesuhteensa sitoivat heidät kolmanteen säätyyn, toivoa ei heillä ollut kohoamisesta, köyhinä, yltäkylläisellä työllä rasitettuina, köyhän väestön keskellä eläen, tuli heidän terottaa tälle ehdotonta kuuliaisuutta noita hyödyttömiä joutenolijoita kohtaan, jotka palkitsivat heitä itseäänkin potkuilla; heidän tuli vielä edistää kansan riistämistä, vaikka tältä jo oli viimeisetkin viety; veljiensä ja isiensä riistämistä ylimielisten elostelijain hyväksi, jotka heittivät ilotyttöjensä helmaan tuhanten ihmisten työn tulokset.

Ja pitikö armeijan aliupseerien ikuisesti palkatta ja toivotta antaa nylkeä itseään noiden aatelisten keltanokkien ja nulikkain hyväksi, jotka eivät sotapalveluksesta mitään ymmärtäneet eivätkä siitä huolineet, niin että aliupseereille jäi yhä enemmän tärkein ja vaikein työ?

Mitä enemmän aatelinen vaativaisuus ja ahneus kohosi, mitä yksinomaisemmin ylimykset pitivät hallussaan armeijan ja kirkon hyviä virkoja, sitä enemmän painuivat aliupseerit ja papit kolmannen säädyn puolelle. Vallassaolijat eivät tosin tätä kehitystä huomanneet, kiitos sen mykän kuuliaisuuden, joka oli säädetty sotajoukon ja kirkon alempiarvoisille. Sitä ankarammalta tuntui isku, kun he ratkaisevana hetkenä, apujoukkojaan tärkeimmin tarvitessaan, saivat nähdä kuinka nämät kääntyivätkin heitä vastaan.

Vuoden 1789 säädyissä oli aluksi tärkein kysymys,

toimitetaanko äänestykset pääluvun vaiko säätyjen mukaan. Kolmas sääty vaati edellistä — olihan sen edustajain luku kaksinkertainen muihin säätyihin verraten. Aateli taas luuli papiston avulla vallitsevansa säädyt, jos äänestys toimitettiin säädyttäin.

Tässä taistelussa jätti papisto aatelin pulaan. Sen edustajista oli 48 arkkipiispaa ja piispaa ja 35 apottia ja tuomiorovastia sekä 208 pappia. Nämät siirtyivät suureksi osaksi kolmannen säädyn puolelle ja auttoivat tuntuvasti voitolle päätöstä, jonka mukaan äänestys toimitettiin pääluvun mukaan.

Armeijan tuli hyvittää aatelin tappio. Hovi ryhtyi Versaillesissa ja Pariisissa laajoihin sotilaallisiin toimenpiteisiin, jotka viittasivat valtiokaappauksen lähenevän. Jos keran Pariisi saatiin masennettua, silloin arveltiin helposti selviydyttävän säädyistä, kansalliskokouksesta, joksi säädyt olivat muuttuneet. Kapina saatiin helposti aikaan rahaministeri Neckerin erottamisella. Mutta se ei päättynytkään hovin eduksi, joka sen oli alkuun pannut. Kaartit menivät kansan puolelle, toiset rykmentit kieltäytyivät ampumasta. Upseerien täytyi kutsua ne takaisin, jolleivät halunneet nähdä niiden luopuvan. Mutta kansa, turvatakseen itseään enempää mielivaltaisuuksia vastaan, ei sillä rauhottunut. Se asestautui heinäkuun 13 p. ja kun 14 p. tuli tieto, että St. Antoinen esikaupunkia uhkasivat Bastiljen tykit ja samaan aikaan uusia joukkoja marssi St. Denisistä, vallottivat kansa ja Ranskan kaartit yhdessä vihatun sortolinnan. Papiston ja kaartien herroistaan luopumiset ovat Ranskan vallankumouksen ratkaisevat kohdat.

Näin näemme koko taantuvan joukon, aatelin, papiston, armeijan, olevan vallankumouksen syttyessä hajallaan. Osa oli epäluotettava, toinen julkisesti vihollisen puolella, kolmas rutivanhoillinen, mutta sekin rajottamattoman itsevaltiuden vastustajana vaati äänekkäästi parannuksia raha-asioissa, neljäs osa »valistunut» mutta syvästi sekaantunut vallitsevan järjestelmän väärinkäytöksiin, jotka olivat käyneet sille elinehdoksi, niin että kaikenlainen parannus raha-asioissa oli sille kuolemantuomio; toinen osa etuoikeuksistaan jäykästi

kiinnipitävistä rohkeita ja tarmokkaita, mutta tietämättömiä, itsekylläisiä, hallintoon kykenemättömiä; toinen osa sivistynyt, valtioasioihin perehtynyt mutta pelkuri ja heikko. Osa heikko ja hätääntynyt, halukas myönnytyksiin, toinen ylpeä ja väkivaltainen; kaikki nämät vastakohdat taistelivat kii-
vaasti toisiaan vastaan, lykkäsivät toistensa niskoille syyn, että asiat olivat niin pitkälle joutuneet; ja hovi näiden vai-
kutusten vallassa, milloin toisen, milloin toisen hallitsema, tänään katkeroitunut väkivaltaisuuksien takia, huomenna teh-
den itsensä halveksittavaksi heikkouksiensa kautta: tällainen oli vallitseva sääty vallankumouksen alkaessa.

IV.

Virka-aateli.

Omituinen väliasema molempain ensimmäisten säätyjen ja kolmannen säädyn välillä oli *valtiohallinnon* elimillä.

Osaksi olivat vanhan feodalisen hallinnon elimet menettäneet tärkeimmät tehtävänsä mutta eivät tulojaan. Kun nämät paikat kuuluivat parhaisiin valtion riistämiskeinoihin feodaliaatelin hyväksi, ei niitä samassa määrin peruutettu, kuin ne joutuivat tarpeettomiksi. Päinvastoin juuri tarpeet-
tomimpia ja joutavimpia lisättiin 18 vuosisadan kuluessa vieläkin, kuten olemme nähneet.

Näiden hyödyttömien virastojen rinnalle täytyi toki muodostua toisiakin oikeus-, poliisi- ja veronkantovirastoja, jotka paremmin vastasivat uutta yksinvaltaa. Yhä enemmän syntyi virkapaikkoja, joihin kuningas nimitti hoitajat. Mutta aluksi maksoi kuningas heille vain vähissä määrin palkkaa tai ei ollenkaan, ja enimmäkseen joutuivat he virankanto-
maksujen ja lisätulojen nojaan, joilla kansan täytyi suorittaa heidän toimensa. Siinä määrin kuin virastojen vaikutus-

piiri kasvoi, kasvoivat niiden tulotkin; silloin oli ikuisessa rahapulassa oleville kuninkaille käsillä keino myydä virkoja, jotka niin hyviä tuloja tuottivat. Juuri 15 vuosisadalla alkoi Ranskassa tämä tapa ja muodostui nopeasti kuninkaan pääasialliseksi rahatulolähteeksi. Tätä tarkotusta varten lisättiin valtiovirkoja nopeasti. Eivät vain ammattikuntain ja muitten järjestöjen hallinnot muuttuneet valtiovirastoiksi vaan vieläpä käsityömestaritkin, joitten kaikkien oli maksettava paikkansa, jollei heidän ammattikuntansa ollut kyllin rikas ostamaan itsensä riippumattomaksi; kaupungilta otettiin myös niiden itsehallinto, jotta, jolleivät ne raskailla rahoilla sitä heti takaisin lunastaneet, kaupunkien virat ja arvot saataisiin muodostaa valtion viroiksi, tietysti kaupunkien väestön kustannuksella, joilta ne vetivät virkatulonsa. Mutta eipä tämäkään riittänyt tekemään loppua hallitsijan ikuisesta rahapulasta, ja lopuksi keksittiin mitä mielettömimpiä virkoja ja myytiin niitä, jotta saataisiin kansa velvoitetuksi niitä ylläpitämään. Niinpä muodostettiin Ludvig XIV:n viime hallitusvuosina seuraavat uudet virat: valetukkain tarkastaja, sikon ja liikkiöitten tarkastaja, heinänlukija, puunpinomisen tarkastaja, suolatun voin arviomies j. n. e. Vuodesta 1701—1715 sai kuningas uusien virkain myynnistä 542 miljoonan livren tulot. Kuka ostaja oli, se ei tullut kysymykseen. Armeijan rahastonhoitajat ostivat toimensa niiltä, joiden tuli heitä tarkastaa, ja vapautuivat näin kaikesta tarkastuksesta.

Moisella virkamiehistöllä ei ajanpitkään suuri uuskaainen valtio ollut hallittavissa. Sen alapuolelle muodostui uusi virkakoneisto, tarkasti keskitetty, kuninkaasta täysin riippuva byrokratia, joka ei ainoastaan tehnyt feodalisia hallintovirastoja tarpeettomiksi, vaan myöskin nämät kaupattavat ammatit, kuitenkin vähentämättä näiden lukua ja niiden kautta tapahtuvaa riistämistä.

Päinvastoin kaupattavat virat kehittivät uuden ylimystön. Verovapaudella ja muilla etuoikeuksilla varustettuina tulivat vielä tärkeimmät näistä määrättyä lunastussummaa vastaan perinnöllisiksi ja antoivat aatelisarvon. Ne muodostivat »virkavaipan aatelin» vanhaa feodalιαatelia, »miekka-aatelistoa» vastaan. Taloudellisesti kuninkaasta riippumattomana osot-

tautui uusi aateli joskus perin parantumattomaksi, vielä enemmän kuin vanha aateii.

Tämän virkaylimystön etupäässä olivat *parlamentit*, korkeimmat oikeusistuimet.

Kohoava kapitalistinen tuotantotapa oli tehnyt erittäin tärkeäksi lakimiesten luokan, jota ilman ei tultu toimeen. Mitä enemmän tavaratuotanto tuli vallitsevaksi tuotantomuodoksi, sitä lukuisammiksi ja monimutkaisemmiksi muodostuivat yksityisten tavaranomistajain keskinäiset sopimukset, sitä riidanalaisemmiksi näin muodostuneet suhteet. Feodalinen oikeus- ja tuomiolaitos oli avuton näissä oloissa; nämät vaativat uuden oikeusmuodon, jota aluksi koetettiin kehittää kanonisesta oikeudesta, mutta jonka luonteenomaisimmat perusteet pian löytyivät roomalaisesta oikeudesta. Nämät uudet muodot vaativat ihmisiä, jotka kokonaan antautuivat selvittelemään tämän uuden oikeuden sotkuisia polkuja. *Juristien* luokka, tuomarit ja asianajajat, kasvoi nopeasti ja tuli yhtä arvossa pidetyksi kuin välttämättömäksi. Ja todelakin, näiden lakko olisi uhannut pysäyttää koko hyörinän ja pyörinän.

On selvää, että ylimmät tuomioistuimet nauttivat erikoista arvoa. Tämä kasvoi niitten valtiollisen aseman vaikutuksesta. Ranskan kuninkaat huomasivat kolmannesta säädystä lähteneitten ja itsevaltiudelle edullisen roomalaisen oikeusmuodon perustalle nojautuvain parlamenttien olevan erinomaisia keinoja feodaliaatelin vastarinnan masentamiseksi ja laventivat tässä tarkoituksessa niiden toimia ja valtaa yhä enemmän 14 ja 15 vuosisadan kuluessa. Mutta se seikka että parlamenttiviratkin olivat ostettavissa, joka pantiin toimeen 16 vuosisadalla, näiden taloudellinen riippumattomuus, niiden välttämättömyys koko yhteiskunnalliselle ja valtiolliselle elämälle, niiden jäsenten yhä suurempi rikastuminen lihavain lisätulojen takia, joita he silminnähävästi yhä suurentivat, johti lopuksi siihen, että oikeusistuimet, jotka olivat valtaansa tulleet itsevaltiuden apureiksi, lopuksi uskalsivat tätä valtaansa käyttää itsenäisyytensä ja etuoikeuksiensa säilyttämiseksi itsevaltiasta kuninkuuttakin vastaan, vieläpä

sellaisena aikana, jona kaikki muutkin vallan rajat olivat kaadetut ja se näytti kaikkivaltialta.

Mutta kaikki nämät seikat eivät näytä riittävän selittämään sitä valtavaa osaa, jota ylin ja vanhin näistä parlamenteistä, Pariisin parlamentti, näytteli 16 aina 18 vuosi-sataan saakka. Ei sen ikä eikä sen arvo tätä selitä, vaan ainoastaan se seikka, että tämä parlamentti juuri oli *Pariisin* parlamentti, Pariisin, joka jo hugenottisodissa oli osottanut, ettei minkäänlainen kuningas sitä rankaisematta saanut väheksyä. Pariisin yleisen mielipiteen valta oli suurimmaksi osaksi sikäläisen parlamentin valta. Mutta siksi täytyikin tämän ottaa huomioon tuo mielipide, asettaa kantansa sen mukaan, että sai pariisilaisten suosion. Tämä johti sangen merkillisiin tuloksiin.

On aivan luonnollista, että kuninkaasta taloudellisesti riippumattomat virkakunnat olivat sangen omavaltaiset, ja että ne virkansa hoidossa säännöllisesti vain valvoivat omia mieskohtaisia etujaan. Ei heihin vaikuttaunt erottamisen pelko, ei ylennyksen toivo, eikä suinkaan harrastus siihen asiaan, jota heidän oli hoidettava. He eivät tyytyneet säännöllisiin tuloihinsa eivätkä lisätuloihinsa, vaan koettivat niitä virkavaltaansa väärinkäyttäen kohottaa, missä vaan voivat. Veronkantajat varastivat valtiota, jättivät kantamatta veroja niiltä rikkailta, jotka heidän suosionsa ostivat, ja täyttivät vaillingin sitä ankarammin kiristäen köyhien taskusta. Ostettavissa oli oikeuslaitos, ostettavissa poliisi; sekaannus, epävarmuus, rappeutuminen vallitsivat kaikilla valtiohallinnon aloilla.

Parlamentit olivat virka-aatelin etupäässä, niissä oli tietysti rappeutuminen myöskin korkeimmalle kohonnut. Ilkivalta; lahjottavuus, ahneus kukoistivat niiden keskuudessa yhtä runsaasti kuin ylimyksellinen pimeys ja kiihkoissa viha kaikkia uudistuksia vastaan, jotka heidän etuoikeuksiaan uhkasivat. Nämät ominaisuudet vetivät heitä vastaan 18-vuosisadan kuluessa kaikkien eteenpäin pyrkiväin, oikeamielisten vihan ja suurta siveellistä suuttumusta. Täydellä tarmolla taisteli Voltaire »Calaisin murhaajia, Labarrea ja Lallya» vastaan ja »muistelmat», jotka Beaumarchais v. 1774 julkaisi,

toivat musertavalla tavalla ilmi silloisen oikeuslaitoksen täyden rappiotilan.

Mutta voidakseen säilyttää etuoikeutensa ja asemansa, täytyi etupäässä käyvän Pariisin parlamentin saavuttaa Pariisin suosio; sen täytyi omaksua Pariisissa vallitsevat puheparret. Yhdessä pariisilaisten ja ylimysten kapinoitsevan osan kanssa nousivat parlamentin jäsenet 1648, Frondekapinan aikana, katusuluille; sovussa pariisilaisten kanssa astui Pariisin parlamentti Ludvig XVI ministerien hirmuvaltaa, despotismia vastaan, »itsemääräämisoikeuden» ja »kansakunnan vapauden» puolesta, jolloin se merkitsi itsensä ainoaksi oikeutetuksi kansan eduskunnaksi.

Monista vallankumouksen edellisen Ranskan erikoisista ilmiöistä ovat parlamentit erikoisimpain joukossa, ne kun astuivat taisteluun kansan oikeuden puolesta, säilyttääkseen etuoikeutensa, jotka antoivat heille tilaisuuden riistää kansaa.

V.

Etuoikeutettujen tyytymättömyys

Taistelu virka-aatelin puolesta esiintyvän parlamenttien ja vankasti keskitetyn despotisen valtiohallinnon välillä laajeni aikaa myöten kaikkien etuoikeutettujen taisteluksi rajottamatonta kuningasvaltaa vastaan, taisteluksi, jota ei käyty yksinomaan hovijuonittelujen muodossa, mistä kansa ei mitään aavistanut, niin syvä kuin riitaisuus voi ollakin, vaan myöskin vedottiin luokkatovereihin hovin ulkopuolella, jopa otettiin laskuihin joukotkin.

Näistä liikkeistä oli merkitsevin edellisessä kappaleessa mainittu Fronde. Se sattui jo 17 vuosisadan ensi puoliskolle, kun aatelilla vielä oli itsetietoisuutta ja voimaa. Saman-

tapainen liike oli kohoamassa 18 vuosisadan viime neljänneksellä. Vuoden 1648 liike päättyi itsevaltiuden uudesti vahvistamiseen. Liike, joka alkoi vuonna 1787, oli päättyvä kolmannen säädyn voitolla, se oli antava suurelle vallankumoukselle alun.

Me olemme toisessa kappaleessa jo viitanneet Ludvig XVI häilyvään kantaan. Hän oli toissa vuosisadan itsevaltiaan kuninkuuden kaksois-sielun selkein ilmaus; sen molemmat puolet ilmenivät hänen hallituksensa aikana *Turgot* ja *Calonne* ministereissä. Edellinen, joka oli yhtä syvä ajattelija kuin suuri luonne, yritti ministerinä todella käyttää valtiovaltaa taloudellisen kehityksen edistämiseksi, koetti raivata esteitä tieltä pois ja panna toimeen, mitä tieteilijät olivat selittäneet välttämättömäksi valtion ja yhteiskunnan pystyssä pysyttämiseksi. Hän ei suvainnut valtionhallintoa käytettävän valtion nylkemiseen hoviaatelin eduksi. Hän poisti päivätyöverot, maansisäiset tullit ja ammattikunnat sekä vapautti teollisuuden säännösten painosta. Hän tahtoi vetää aatelin ja papiston kolmannen säädyn mukaiseen verovelvollisuuteen ja alistaa valtiomenojen tarkastuksen säätykokouksen alaiseksi. Nämä olivat sietämättömiä yrityksiä »pyhiä oikeuksia» vastaan. Kuningattaren johdolla kohosi etuoikeutettujen riistäjien lauma reformiministeriä vastaan ja Turgot kukistui vuonna 1776.

Jonkun aikaa kokeiltuaan ja yritettyään pestä turkkia sitä kastelematta kutsui kuningas *Calonnen* peräsimeen (1783). Hän oli mies kuningattaren mielen mukaan; pinta-puolinen mutta taitava ja häikäilemätön huijari, noudatti periaatetta, jonka mukaan yhä täyttymättömämmäksi käyvälle hoviaatelille oli uhrattava sekä valtion nykyiset että myöskin odotettavissa olevat tulot, ei vain käsissä olevat rahat vaan myöskin luotto äärimmäiseen mahdollisuuteen saakka. Laina otettiin toisensa jälkeen; niinä kolmena vuotena, jotka hän oli ministeri, otti hän valtion rahastoon lainaa 650 miljoonaa livrea, silloisiin oloihin nähden ääretön summa. Ja miltei kaiken tämän kahmi hovi itselleen, kuningas, kuningatar ja heidän suosikkinsa. »Kun näin, että kaikki ojensivat käntensä, pidin minäkin lakkiani alla» sanoi muuan prinssi

kertoessaan sen aikaisesta ilonhuumauksesta. Todellakin hovi kylpi hekumassa, ei noussut varottavaa ääntä osottaamaan, mihin moisen mielettömyyden täytyi johtaa; Ludvig XVI itse osotti olevansa erityisen tyytyväinen rahaministeriinsä, joka alkoi toimensa kuvaavasti kyllä siten, että maksatti kuninkaalla velkansa 230,000 livreä. Koko hovi ihmetteli, kuinka helposti ja nopeasti tämä suuri mies onnistui ratkasemaan yhteiskunnallisen kysymyksen ¹⁾.

Hovin mieletön menettely luonnollisesti joudutti koko järjestelmän romahtamista. Kolmen järjetöntä taloudenhoitoa osottavan vuoden jälkeen olivat Calonneen keinot lopussa; vuotuinen vaillinki nousi 140 miljoonaan livreen, ja itse Calonnenkin oli tunnustaminen, etteivät mitkään lainat enää voineet lykätä tuonnemmaksi aivan käsissä olevaa vararikkoa, sen voi tehdä ainoastaan valtion tulojen kohottaminen ja menojen pienentäminen, mikä ei mitenkään käynyt muuten kuin etuoikeutettujen kustannuksella. — Kansalta ei voinut mitään enää nylkeä.

Kun Calonne ilmotti tämän ylimyksille, jotka hän (helmikuussa 1787) oli kutsunut kokoon, kohosi häntä vastaan etuoikeutettujen riveistä raivon ulvona, joka ei suinkaan tarkoittanut Calonneen taloudenpidon tähänastista häpeämättömyyttä, vaan sitä että tämän hävittömän menettelyn nyt täytyi loppua, koska sen jatkaminen oli mahdotonta. Calonne kukistui, mutta kun hänen seuraajansa täytyi jatkaa samaa menettelyä etuoikeutettujen rasitusten lisäämiseksi, niin että nämät pääsivät käsittämään, jottei kuninkuus enää kykene heille takaamaan entisessä määrin Ranskan riistämistä, niin nousivat he itse kuninkuutta vastaan.

Uskomatonta, mutta totta: aateli, papisto, parlamentit, kaikki etuoikeutetut, joitten aseman perusteet olivat kokonaan pettäneet ja joiden ainoana turvana vielä oli ollut kuninkuus, yhtyivät nyt kukistamaan itse tätä turvaansa.

¹⁾ Kun ensimmäinen laina, jonka Calonne ilmotti otettavaksi, merkittiin nopeasti huimaavain lupausten takia, sanoi muuan korkea herra: tiesin kyllä että Calonne oli pelastava valtion, mutta en koskaan olisi uskonut, että se hänelle niin pian onnistuisi.

Niin sokea voi olla aikansa ohi eläneen luokan ahneus, että se juuri häviönsä edellä itse tekee kaikki sitä jouduttaakseen.

Etuoikeutetuilla ei ollut mitään aavistusta siitä, kuinka paljon yhteiskunnalliset valtasuhteet olivat muuttuneet; he luulivat olojen olevan kuin ennenkin, jolloin he olivat uhitelleet kuninkaita ja kolmatta säätyä ja vaativat sen takia kiihkeästi valtiosäätyjen kokoonkutsumista samaan malliin kuin v. 1614. He, joita enää oli turvannut vain kuninkaallinen valta, tahtoivat nyt omin voimin varjella etuoikeuksiaan, riistämistään. Mutta samana hetkenä kuin etuoikeutetuille olisi ollut mitä välttämättömintä pysyä koossa, koska heidän asemansa oli erittäin uhattu, syntyi heidän keskuudessaan meteli, riita saaliin jaosta:

Raivosta sokeina lähtivät etuoikeutetut itse vallankumoukselliselle tielle. Parlamentit lakkauttivat toukokuussa 1788 työnsä, papisto kieltäytyi maksamasta minkäänlaista apuveroa valtion rahastoon, niin kauan kuin säädyt olivat kokoon kutsumatta; aateli nousi asetettuna maakunnissa ja Dauphinéessa, Provençessa, Flanderissa ja Lanqwedocissa oli vakavia levottomuuksia.

Se seikka että kolmas sääty yhä enemmän otti osaa näihin liikkeisiin ja yhtyi vaatimaan säätykokousta, ei saanut etuoikeutettuja arvelemaan; kuninkuus oli osottanut, ettei se enää mitenkään voinut olla pelkän riistämisen väline, kuninkuus oli siis vihollinen ja etuoikeutettujen tehtäväksi oli tullut murtaa rajottamattoman hallitsijamahdin valta. Kolmatta säätyä halveksivat he liiaksi voidakseen sitä pelätä. Kenenkäpä! tarvitsikaan pelätä tyhmiä talonpoikaishoukkoja, suutareita, räätäleitä ja kourallista asianajajia!

Kaikkien säätyjen yhteistä ryntäystä ei hallitsijavalta kestänyt. Sen täytyi taipua kutsumaan säädyt kokoon ja kokous avattiin 5 p. toukok. 1789, josta saakka tavallisesti lasketaan vallankumouksen alkavan. Huomattava on, että taistelu itsevaltiutta vastaan jo ennen oli alkanut, ja että juuri *etuoikeutetut* olivat sen panneet alkuun ja itse mananneet esille sen liikkeen, joka oli loppuva heidän tuhoonsa; itse

olivat he vaatineet sen kokouksen kokoonkutsumista, jonka määränä oli loppuun suorittaa heidän tuhonsa.

Tosin yhtyivät vihastuneet veljekset, aateli ja kuninkuus jälleen, tosin joukkoutuivat etuoikeutetut taas kuninkaan ympärille, kun huomasivat, kuinka vihamielinen heitä vastaan oli kansan mieliala, kolmannen säädyn henki. Mutta silloin oli jo myöhä.

VI.

Porvaristo.

Yhtä pirstoutuneena kuin ensimmäiset esiintyi kolmaskin sääty. On nykyisin tullut muodiksi nimittää kapitalistiluokkaa kolmanneksi säädyksi, jota vastaan köyhälistö on neljäntenä säätyinä. Kokonaan lukuun ottamatta sitä, että uusaikainen palkkaköyhälistö on *luokka* eikä mikään *sääty*, yhteiskuntakerros, joka kyllä eroaa muista kerroksista erikoisen taloudellisen asemansa, mutta ei minkään oikeudellisten laitosten kautta, tämän kokonaan huomioon ottamatta jättäenkin on sopimatonta puhua neljännestä säädystä, koska köyhälistö oli olemassa jo kolmannen säädyn helmoissa. Tämähän käsittikin koko väestön, mikä ei kuulunut kahteen ensimmäiseen säätyyn; ei vain kapitalistit vaan myös käsityöläiset, talonpojat ja proletarit. Mikä kirjava joukko olikaan tämä kolmas sääty, sen voi helposti kuvitella. Sen keskuudessa tapaamme mitä jyrkimpiä vastakohtia, joiden tarkotuserät ja taistelukeinot olivat mitä erilaisimmat. Mistään yhtenäisestä luokkataistelusta ei siis voida puhua.

Ei edes sekään luokka, joka nykyisin merkitään etupäässä kolmanneksi säädyksi, kapitalistiluokka, muodostanut mitään suljettua rintamaa.

Kapitalistiluokan etupäässä olivat suuret rahamiehet. Valtion tärkeimpänä velkamiehenä oli tällä joukolla täysi

syy vaatia reformeja, jotka pelastaisivat valtion vararikosta, kohottaisivat sen tuloja, vähentäisivät menoja. Mutta nämät reformit olisi pitänyt toimittaa sen periaatteen mukaan, jota kuvaa sananparsi »pese turkkisi mutta älä kastele sitä». Todellakin oli herroilla rahamiehillä täysi syy asettua syvälle-käypiä todellisia yhteiskunnallisia ja rahareformeja vastaan.

Useimmilla heillä itsellään oli suuria feodalitiloja, aatelinimikin, eivätkä he halunneet näihin liittyviä etuoikeuksia ja tuloja kernaasti menettää. He myöskin aatelin etuoikeuksien säilyttämisestä huolehtivat sillä hyväntahtoisella harrastuksella, joka velkojalla on, ettei velallinen menisi rappiolle. He eivät olleet yksin kuninkaan vaan myöskin velkaantuneen aatelin velkojia. Taloustieteilijät olivat hyvin osottaneet, kuinka maatilojen tuotanto kohosi, jos sitä hoidettiin puhtaasti kapitalististen periaatteiden mukaan puol-feodalisten asemesta. Mutta siirtymistä varten kapitalistiseen maatalouteen tarvittiin joku määrä *pääomaa* rakennusten aikaansaamiseksi, karjan hankintaan, työkaluihin y. m. s. Tätä pääomaa oli vain harvoilla aatelisilla. Feodalisten tulojen poistaminen uhkasi heitä vararikolla. Tähän ei velkojilla ollut syytä pyrkiä.

Myös seurustelunsa perustalla ja yhteiskunnallisesti lähenivät aateli ja rahamailma, kuten olemme nähneet, yhä enemmän toisiaan. Kaikenlainen raha-asiain reformi olisi välttämättömästi johtanut siihen, että veronvuokraajain tilalle astui valtion hallinto. Suuri osa valtion tärkeimpiä tuloja, suolavero, juomavero, tulli, tupakkamonopoli, olivat vuokralla. Vuokraajat maksoivat siitä vuotuisesti valtiolle (viime vuosina vallankumouksen edellä) 166 miljoonaa livreä, mutta kiskoivat kansalta tämän summan kai kaksinkertaisena. Veronvuokraaminen oli mitä tuottavimpia kansan nylkemistapoja, kuinka olisivat ylemmän rahamailman herrat vapaaehtoisesti siitä luopuneet! Kaikkein vähimmin voi vaatia, että he olisivat sitä vastustamaan nousseet.

Ei ollut heillä myöskään mitään syytä pyrkiä tekemään loppua valtion vaillingista ja velkaantumisesta. Valtiovelkaverotuksesta tuli vain osa heidän niskoilleen. Suurimman osan he antoivat »yleisön» kalliisti maksaa, keskisuurien ja

pienempäin kapitalistien, etenkin koronnauttijain. *Tappio-mahdollisuuden* uutta valtiolainaa tehtäessä osasi siis tämä rahamiesten korkein luokka vyöryttää toisten hartioille. Mutta *hyväntekijäiset*, jotka he tällaista lainaa solmittaessa jo osaksi suorastaan, osaksi epäsuoraan itselleen hankkivat valtion ja yleisön riistämisen kautta, olivat suunnattomat. Jokainen uusi laina merkitsi runsasta satoa rahamiehille. Ei mikään olisi ollut heille epämieluisampaa kuin vaillintottoman tulo- ja menoarvion esittäminen, joka olisi tehnyt uudet lainat tarpeettomiksi.

Näissä oloissa ei ollut ihmettä, että rahaylimystön suosio *luokkana* oli vanhan hallinnon, etuoikeusvaltion puolella. Totta on, että se huuti reformeja, mutta kukapa ei olisi niitä vaatinut vallankumouksen edellä! Pinttyneinkin ylimys oli tullut siihen vakaumukseen, että olevat olot olivat sietämättömät ja reformit välttämättömät, tyytymättömyys vallitsevaan tilaan oli yleinen, mutta jokainen luokka tahtoi reformeja, jotka eivät toisi sille uhrauksia vaan etuja.

Kuitenkin vaikutti tämä ylempi rahamiehistö aivan vastoin tahtoansa mahtavana valtiollisena agitaattorina, keinona mitä rauhallisimpain porvarien muodostumisessa politiikan harrastajiksi ja vapaushaaveilijoiksi. Se oli viemäri, jonka kautta yhä suurempia valtiovelkaveroituksia kulki edelleen kansan niskoille; se oli viemäri, jonka kautta kasaantuvat pienet ja keskikokoiset pääomat yhä nopeammassa tahdissa toisiaan seuraavain lainojen kautta virtailivat hoviin siellä kadotakseen hovilaisten avariin taskuihin niitä täyttämättä, ne kun olivat arveluttavassa määrässä reikiä täynnä. Yhä useammat pienet ja keskisuuret kapitalistit tulivat valtion velkojiksi. Tämänlainen porvaristo on säännöllisesti kaikenlaisille hallituksille sangen vaaraton. Poroporvari pitää politiikkaa leipää tuottamattomana taitona, joka ei hänelle tuloja hanki, vaan voi vielä viedä häneltä rahaa ja aikaa. Hän noudattaa periaatetta, että kukin pysyisi lestissään ja jättäisi hallitsemisen kuninkaalle. Itsevaltiaassa valtiossa kehittyneine poliisivakoilujärjestelmineen, kuten oli laita vanhassa Ranskassa, jossa kansalaisen osanottoa politiikkaan yleensä vielä pidettiin rikollisena, oli vielä suurempi poro-

porvarin pyrkimys pysyä erillään kaikesta, mikä tapahtui hänen neljän seinänsä ulkopuolella.

Mutta tämä muuttui, kun hän tuli valtion velkojaksi, ja kun alettiin puhella tämän vararikkomahdollisuuksista. Nyt lakkasi politiikka olemasta leipää tuottamaton taito, se muuttui tärkeäksi liiketehtäväksi. Pieni ja keskisuuri porvaristo alkoi äkkiä silminnähävästi harrastaa kaikenlaisia valtiohallintokysymyksiä, ja kun ei ollut vaikea havaita, että kahden ensimmäisen säädyn etuoikeudet olivat pääsyynä valtion raha-asiaiden arveluttavaan tilaan, ne kun sieppasivat leijonaosan valtiotuloista eivätkä sinne juuri mitään maksaneet, tuli hänestä nyt tarmokas vastarinnan mies, joka ei tahtonut tietää mitään etuoikeuksista vaan vaati vapautta ja tasa-arvoa.

Mutta ei yksin valtion velkojana, vaan kauppiaana ja teollisuudenharjoittajanakin täytyi hänen astua etuoikeusvaltiota vastaan. Syystä siitä, että armeijan ja laivaston ylemmät virkapaikat olivat joutuneet yksinomaan aatelin haltuun, joka oli siveellisesti ja ruumiillisesti silminnähävästi rappiolla, tulivat Ranskan aseet yhä voimattomammiksi. Koko 18 vuosisatana ei Ranska käynyt tuskin ainoatakaan sotaa, joka ei olisi päättynyt epäedullisiin kauppasopimuksiin ja arvokkaiden siirtomaiden menettämiseen — niin Utrechtin(1718), Aachenin (1748), Pariisin (1763), Versaillesin (1783) rauhat. Mutta onnistunut ulkopolitiikka oli ulkomaisen kaupan menestymisen tärkeimpiä ehtoja.

Maan rajain sisäpuolella ehkäisivät kauppaa vanhat feodaliset kaiteet. Maakunnat muodostivat omia erityisiä valtioitaan ja oli niillä useissa tapauksissa oma oikeuslaitoksensa, oma hallintonsa ja oli kukin tullisteiden kautta muista valtakunnan osista erotettu. Tähän tulivat feodali-herralle menevät maksut ja tämän markkinaoikeudet, silta- ja tietullit y. m., jotka miltei kokonaan tukahuttivat sisämaan kaupan. Tavarat, jotka tulivat Japanista tai Kiinasta Ranskaan, kävivät kuljetettaessa laajain myrskyisten, merirosvoja vilisevään merten yli kolmi- tai nelikertaisesti kalliimmaksi. Mutta mitta viiniä, joka Orleansisista kuljetettiin Normandiehen, kävi vähintään 20 kertaiseksi niiden

monien maksujen takia, jotka tiellä olivat suoritettavat. Etenkin juuri viinikauppa, Ranskan tärkeimpiä kauppahaaroja, oli erityisten räsistysten ja vaikeuksien alainen. Niin oli esim. Bordeauxin viinimäkien omistajilla oikeus kieltää siinä kaupungissa kaikenlainen viinin kauppa, joka ei ollut kasvanut heidän viinimäillään. Viinirikkaitten Languedocin, Perigordin, Agenoisin ja Quercin viinirikkaista maakunnista tuotavan viinin kauppa ehkäistiin miltei kokonaan Bordeauxin viininviljelijäin eduksi, näiden maakuntain vesitiet kun kulkivat tämän kaupungin muurien alitse.

Tiet olivat mitä kurjimmat. Ei ollut rahoja siihen, eikä suoritettu mitään tientekoja, joihin talonpoikien tievelvollisuus ei pakottanut.

Jos mieli saada kauppaa kukoistukseen, täytyi hävittää aatelin etuoikeudet, uusia armeija ja laivasto, poistaa maakuntien nurkkakuntaisuus ja hävittää tullit, joita kruunu ja feodaliherrat maan rajain sisällä kantoivat; sanalla sanoen, kaupan edut vaativat »vapautta ja tasa-arvoa».

Eivät kuitenkaan kaikki kauppiaat näitä tunnussanoja hyväksyneet.

Vallankumouksen edellisen kuninkuuden mieluisimpia menettelytapoja rahan hankinnassa oli ammatti- ja kauppalojen monopoliseeraus. Se myi yksinoikeuden joillekin harvoille suosituille tai jakoi yleisen monopolisen riistämisen tulokset näitten kanssa.

Tuottavimmat olivat suurten kauppaseurojen yksinoikeudet merentakaisiin maihin. Sitäpaitsi löytyi vielä muita kauppamonopoleja, osaksi ammattikunnallisestikin järjestettyjä laitoksia erityisissä kaupungeissa. Tuollainen suljettu järjestö, joka eli Turgotinkin reformien yli, oli esim. Pariisin viinikauppiasten ammattikunta.

Ei ollut kaikkien kapitalistien etuja vastaan maakuntien eristys toisistaan. Viljakaupan ehkäisykeinot eri maakuntien kesken, etenkin viljan viennin kieltö maakunnasta toiseen ilman eri lupaa, jota ei ollut helppo saada, esti sen kuljesta hyvän sadon saaneesta seudusta huonompisatoisiin, ja oli tällainen este erinomainen *viljakeinottelun* kiihotin, joka

usein kohosi suunnattomiin määriin ja oli tehokkaimpia kansan nylkemiskeinoja. Kuten nyt suojelustullit helpottavat kartellien syntymistä, niin helpottivat viljakaupan esteet sisämaassa viljanostoyhtiöitten ja nälänhädän synnyttämiseksi muodostuneitten liittoumain syntymistä. Näiden liittoumain johdossa oli usein hallitsijakin ja muodosti hän viljakiskuriudesta parhaita tulolähteitään. On selvää ettei moi-nen kaikkein kristillisin kuningas, yhtä vähän kuin hänen liikekumppaninsa, ympärileikatut ja leikkaamattomat juutalaiset, halunneet mitään tietää viljakaupan vapauttamisesta.

Kuten kauppa oli myös teollisuuskin vanhan hallinnon aikana ahtaissa kaiteissa. Ei niin ymmärtäen kuin olisivat nämät tahtoneet sitä sortaa; päinvastoin, sehän tuotti heille mitä parasta hyvinvointia. Kukoistava kapitalistinen teollisuus oli valtion parhaita rikkauslähteitä, jota kaikin tavoin täytyi tukea. Kun ammattikuntamainen käsityöläisjoukko koetti kaikin tavoin halventaa ja ehkäistä kapitalistista teollisuutta, jonka kilpailu oli sille epämukava, ottivat kuninkaat sen erikoiseen suojelukseensa. Totta kyllä ei heidän mieleensä johtunut poistaa ammattikuntalaitosta ja niin äkillisesti hävittää tätä ehkäisyä; he olisivat siten menettäneet tuottavan rahallisen lähteen, kuten pian näemme. Mutta he antoivat manufaktuurilaitoksille vapaakirjeitä, jotka näihin nähden lakkauttivat ammattikunnallisten ja feodalistien ehkäisyjen vaikutukset sekä näitä koskevat maksut. Manufaktuurilaitos, joka oli saanut moisen etuoikeuden, kantoi »kuninkaallista» arvonimeä. Mutta menipä kuninkuus pittemmällekin. Saavuttaakseen tuloksen, jotta manufaktuurilaitokset tuottaisivat mahdollisimman täydellisiä tuotteita, tehtiin tunnetuksi liikkeenharjoittajille parhaita työtapoja ja käskettiin näitä noudattamaan erityisten määräysten kautta.

Manufaktuurituotannon lapsuusaikana lienevät nämät määräykset olleet eduksi; mutta toiseksi kääntyi asianlaita, kun kapitalistinen teollisuus 18:n vuosisadan toisena puoliskona alkoi nopeammin kehittyä ja kohosi korkeammalle asteelle. Se seikka, että vain kuninkaallinen etuoikeus suojasi ammattikunnallisten käsityöläisten ehkäisytöimiltä ja oikeusjutuilta, muuttui erittäin painavaksi esteeksi, joka eh-

käsi monen liikelaitoksen perustamisen. Aivan sietämättömiksi kävivät nuo ohjesäännöt. Oltuaan keinoja parhaiden työtapojen voimaan saattamiseksi muuttuivat ne huonoimpain työtapain keinotekoisien säilyttämisen välineiksi. 18 vuosisadan 60-luvulta alkoi tuo teknillinen vallankumous, joka manufaktuurilaitoksen tilalle toi tehtaات ja loi uusaikaisen suurteollisuuden. Sitä ennen olivat manufaktuurin yksityiset työtavat ja tuotantovälineet vain hyvin hitaasti muuttuneet. Nyt ajoi keksintö toistaan takaa, ja saavuttivat ne nopeasti jalansijan Englannissa. Jos mieli ranskalaisten kestää kilpailussa englantilaisten kanssa, täytyi heidän nopeasti omaksua näiden parannukset. Ammattikuntakaiteitten ja byrokratisten ohjesääntöjen poistaminen ei enää ollut vain voitonhankkimisseikka, se tuli yhä enemmän kapitalistisen teollisuuden elinkysymykseksi. Mutta turhaan yritti Turgot toista kuten toistakin v. 1776. Etuoikeutetut tiesivät, ettei uudistus siihen pysähtyisi, he kukistivat hänet ja tuhosivat hänen työnsä. Tarvittiin vallankumous kaatamaan esteet suurteollisuuden tieltä.

Kuitenkin oli koko lailla runsaalla teollisuuskapitalistien joukolla etujakin erioikeusvaltion säilyttämisestä. Kuten kauppa, niin palveli kapitalistinen teollisuuskin alkuaikoinaan etupäässä ylellisyyttä; osaksi sen takia, että siltä puutui kotimaisia markkinoita ja talonpoika vielä tuotti itse teollisuustuotteista, mitä tarvitsi, osaksi koska se oli kuningasvallan suosimaa hoviteollisuutta. Tärkeimmät Ranskan manufaktuurilaitokset tuottivat silkkiä, samettia, pitsejä, mattoja, posliinia, puuteria, paperia (100 vuotta sitte vielä ylellisyystavara) ja sen semmoista. Parhaat ostajat olivat hoviaatelin ja etuoikeutettujen piireissä. Näiden tulojen vähentäminen merkitsi suuren teollisuuskapitalistijoukon aseman järkyttämistä. Nämät eivät siis jakamattomalla mielisuosiolla tervehtineet vallankumousta.

Kuvaavaa on, että kun vastavallankumous vuonna 1793 kohosi taisteluun, sen etupäässä, takapajuisimpain Ranskan seutujen, Vendeen ohella, joissa feodalitalous vielä oli täydessä kukoistuksessaan, kävi valtakunnan teollisin kaupunki, silkkitöteollisuudestaan ja kultakudonnastaan kuulu Lyon.

Juuri äsken 1790 oli siellä tapahtunut pappien ja aatelisten johtama kapinayritys; ja pitkiksi aikaa jäi Lyon legitimismin ja katolisuuden pesäpaikaksi. Ja kun v. 1795 jakobiinien valta murrettiin, ei Pariisiin porvaristo ollenkaan salannut kuningasmielistä, vallankumouksen vastaista mielialaansa. Jos olisi heidän mielensä mukaan käynyt, olisi silloin jo laillinen kuninkuus toteutettu ja aateliset maapakolaiset kotiin palanneet.

VII.

Sivistyneet.

Vielä on mainitsematta tärkeä laji porvaristoa, *porvarillinen intelligenssi*, sivistyneet. Kapitalistinen tuotanto on erottanut käsityön aikana yhdessä kulkeneet toiminnat ja jakanut työläiset kahteen eri ryhmään, käsin työskenteleviin ja päällään työskenteleviin; se on sen lisäksi tavattomasti laajentanut yhteiskunnallista työnjakoa ja luonut toimia, joiden tehtävänä on yksinomaan päätyö.

Tieteellisesti kehittyneellä *teknikolla* ei toissa vuosisadalla vielä ollut *teollisuudessa* paljoa tekemistä; tieteellisen mekaniikan ja kemian käyttäminen teollisuudessa oli vuosisadan lopussa vielä alullaan. Mutta *kulkuneuvojen* alalla oli uusi tuotantotapa jo antanut teknikoille suuria tehtäviä; he olivat rakentaneet laivoja, siltoja, teitä, kanavia; yhtä tärkeä ala heidän taitonsa kehittämiseksi oli *sotalaitos*.

Asutuksen joukkoutuminen kaupunkeihin suurten kansanryhmäin yhä enemmän köyhtyessä loi sairautta ja hävittäviä kulkutauteja sekä lisäsi *lääkärien* tarvetta. Myös porvariston lisääntyminen, aatelin siirtyminen maalta pääkaupunkiin, lisäsi niiden lukua, jotka voivat lääkärilleen maksaa.

Miten *juristien* tarve syntyi ja kasvoi, sen olemme jo neljännessä luvussa nähneet.

Uusi keskitetty valtio, joka astui feodalisten yhdyskuntien hajanaisen liittouman tilalle, ei tullut toimeen aatelin ja kirkon harjottamalla hallinnolla, kävipä tämä vielä haitalliseksikin. Sen sijalle asetettiin keskitetty virkakoneisto, *byrokratia*, ihmisryhmä, joka ei harjottanut hallintoa sivutoimena, vaan yksinomaan, ammattimaisesti.

Kaikkien näitten ainesten muodostajiksi tarvittiin paljon kouluja, *lukuisia opettajia*.

Niin syntyi suuri luokka olioita, jotka pääasiallisesti tulivat porvariston keskuudesta, tämän joukossa elivät ja älyänsä, *intelligenssiänsä* käyttäen tulonsa ansaitsivat, niin että heitä lyhyesti alettiin nimittää intelligensiksi »ällystöksi», sivistyneiksi, joka nimi ei suinkaan sano sitä, että kaikki nämät olisivat olleet sivistyneitä ja älykkäitä, eikä sitäkään, että yksin heidän keskuudessaan nämät ominaisuudet olivat tavattavissa. Heidän keskuudestaan kohosi ajattelijoina, jotka eivät panneet määräkseen yksin tietonsa suorastaan käytännöllisesti hyödylliseksi saattamista, vaan tutkivat luonnon ja yhteiskunnan laatua ja paljastivat näitten lait, välittämättä siitä, lähtikö tuosta porvarilliselle elämälle ilman muuta hyötyä vai eikö, joille tutkiminen oli ainoa tarkoitus, ei toisen tarkoituksen välikappale. Kuinka abstraktiset, henkiset, näiden filosofien teoriat olivatkin, heidän mieskohtaiset tarpeensa olivat sangen ruumiillista, konkreetista laatua. He tahtoivat elää, monet vielä hyvinkin.

Vanhain kreikkalaisten, etenkin atenalaisten keskuudessa oli totuuden tutkiminen, filosoferaus, ollut vapaiden varakasten miesten tärkein tehtävä, heidän etuoikeutensa. Joutenolo, joka perustui orjatyöhön ja muihin riistämiskkein, palveli tiedettä ja taidetta.

Sama oli asianlaita vanhain roomalaisten keskuudessa, kuitenkin olivat nämät karheampaa lajia. Liian välittömästi kehittyivät nämät raaoista talonpojista mailman herroiksi, jotta vapaitten, varakkaitten enemmistön keskuudessa tiedonhalu ja kauneuden harrastus olisivat olleet korkeammalla riistämishimolla ja pyrkimystä mielettömään mässäämiseen ja naurettavaan komeiluun.

Mutta miten kävikään tieteen ja sen mukana taiteen, kun ne keskiajan lopulla jälleen alkoivat herätä! Toisella puolen, lukuunottamatta hoviaatelia, josta pian puhumme, talonpoikaiskolhoja feodaliherroja ja pappeja, jotka ymmärsivät vain karkeammanlaatuisia nautintoita, toisella puolen kauppias-sääty, joka, muutamilla poikkeuksilla, laskujen ja voitonhimon takia menetti kaiken kykynsä henkisiin rientoihin sitä mukaa, mitä katkerammaksi kilpataistelu kävi. Alempien, raskaassa työssä raatavain luokkien puolelta voi kaikkein vähimmin odottaa tieteellisen ajattelun harrastusta. Heiltä puuttui sitä varten kaikkia mahdollisuuksia, alkusivistystä, tilaisuutta ja aikaa.

Ei mikään hallitsevista, omistavista, nauttivista luokista voinut todistaa helmastaan kehittäneensä tiedettä ja taidetta; ajattelu ja runoilu jäi sivistyneiden, »ällystön» asiaksi. Nämät olivat pakotetut kuljettamaan henkensä voimat markkinoille, niinkuin palkkatyöläinen kauppasi käsi- varsiansa voimaa. Mutta ostokykyisen yleisön löysivät filosofit ja taiteilijat miltei yksinomaan *hoviaatelin* keskuudesta. Se oli kehittynyt vapaaksi maa-aatelin raakuudesta ja ymmärsi se hienompia nautintoita. Sillä oli myös enemmän joutoaikaa kuin kauppialla ja oli se huolettomampaa. Mutta siitä huolimatta ei mikään hovi muodostunut akademiaksi, filosofikouluksi; hovilaisista ei tullut ajattelijoita eikä tutkijoita, vaan pelkästään »tukijoita» ja taiteilijain ja filosofien suosijoita ja avustajia: tämä oli mukavampaa. Maalaisjunkkarin raakuuden mukana oli hovilainen myös menettänyt tämän tarmon. Kestävä, tarkotusperäinen työ, minkälainen hyvänsä, oli hänelle kauhistus; hän tahtoi huvitella ja taide ja tiede saivat myöskin palvelella vain tätä tarkotusta. Hovit elättivät taiteilijoita ja filosofejakin samoin kuin narreja ja kääpiöitä. Tietenkään ei filosofinen toimiskelu saanut vaatia suurta hengen työtä, sen täytyi olla kevyttä, helppoa, sukkela ja miellyttävästi esitettyä.

Yhteiskunnallinen teoria, joka ei täyttänyt näitä ehtoja tai jolle hovi oli vihamielinen, sillä ei ollut Ranskassa vielä 18 vuosisadan ensi vuosikymmeninä mitään mahdolli-

suutta päästä huomioon. Kuinka suuret sen aatteet olivatkaan, niin kauan kuin yhteiskuntaolot eivät olleet sen esiintymiselle suosiolliset, voivat ne saada toimialaa yhtä vähän kuin voi itää paraskaan jyvä, joka kivelle putoaa.

Kolmannen säädyn vastarintavirtauksilla oli näissä oloissa vain vähän tilaisuutta pukeutua teoretiseen muotoon. Etupäässä kävi tämä päinsä *uskontoon* nähden. Hoviaateli ja porvaristo olivat samassa määrin Roomasta riippuvan kirkon vihollisia. On merkille pantava seikka, että valistusfilosofien katkerimmat hyökkäykset 18 vuosisadan ensi puoliskolla eivät koskeneet kirkon rappeutuneimpia, vanhenneimpia feodalimuotoja, vaan sen uusaikaisiin oloihin parhaiden soveltunutta muotoa. Tätä ei voida selittää abstraktisten aatteiden voimasta johtuvaksi, vaan kylläkin luokkaeduista. Vanha feodalinen, maaomaisuudelle nojautuva kirkon järjestelmä oli Ranskassa jo kauan tullut »kansalliseksi». Ei enää paavi vaan kuningas nimitti sen arvontakantajat, antoi heille tulot ja miltei yksinomaan aateliston jäsenille, kuten olemme nähneet. Tämä salli sen kernaasti tapahtua, niin paljon kuin se uskontoa pilkkasikin; se vaan ei suvainnut hyökkäyksiä, jotka voivat käydä epämurkaviksi kirkon eduille.

Mutta olipa muuan kirkollinen järjestö, joka ei ollut kuninkaan käsissä, vaan *paavin*. Tällä ulkolaisella oli runsaita tuloja, eivätkä nämät tulleet vain ranskalaisten hyväksi, vaan myös italialaisten, espanjalaisten, saksalaisten j. n. e., sillä järjestö oli kansainvälinen. Eivätkä tämän tulot joutuneet etuoikeutettujen elannoksi, sillä sen keskuudessa ei ollut säätyerotusta ja antoi se jäsenensä kohota arvojen asteikkoa ylöspäin vain *töiden* perustalla.

Yhtä paljo kuin aateli vihasi myöskin tätä järjestöä, veljeskuntaa, porvaristo, jonka mahtavimpana kilpailijana se esiintyi. Se juuri toimitti kaikki uusaikaisimman rahanansaitsemistavan keinot kirkon palvelukseen ja sitä helpommin osasi pilkata kaikkia kilpailijoita ja koota jättiläisomaisuuksia, kun se kaikkialla mailmassa, Kiinasta ja Japanista Meksikoon ja Peruun saakka oli sijoittanut lähetyssaarnaajansa, asiamiehensä ja urkkiansa, missä vain protes-

tanttinen kilpailu ei heiltä toimialaa vienyt. Se ei yksin Europassa ollut ovela hoitamaan liikkeitä, vaan muutti se siirtomaitten riistämisen järjestelmälliseksi, se oli ensimmäinen eurolainen valta, jolle onnistui siirtomaista vetää hyötyä, ei pelkästään ryöstön, kaupan ja orjaviljelyksen kautta, vaan käyttämällä alkuasukkaita *teollisuuslaitoksissa*, sokeritehtaissa y. m. Nämät ihmiset, jotka niin hyvästi ymmärsivät liikeasioita, jotka kavalina ja häikäilemättöminä tarkasti pysyivät yhdessä kuin takkiaiset, nämät isänmaattomat veljekset, joiden kilpailun katolinen porvaristo joka paikassa tapasi tai luuli tapaavansa, missä jotain oli ansaittavana, ja joita se siksi yhtä paljon vihasi kuin taikauskoisesti pelkäsi, nämät ihmiset eivät olleet juutalaisia, kuten uusaikainen »aarialainen» tai kristitty tämän kuvauksen mukaan voisi luulla, vaan olivat semmoisia *jesuiitat*. Heitä, porvariston ja hovivaatelin yhteisiä vihollisia vastaan kohdistuivat valistusfilosofian terävimmät hyökkäykset, hovin itsensä ja sen poliisinkin hyökkäykset.

Jesuiittain vainon kautta voitiin kuitenkin toissa vuosisadan taloudellisia epäkohtia poistaa yhtä vähän kuin nykyisiä voidaan poistaa juutalaisvainojen kautta. Yhä painavampina painoivat nämä epäkohdat kansan suurta enemmistöä, kuten olemme nähneet, ja yhä ilmeisemmäksi kävi, että hovi oli kaikkien väärinkäytösten ja kehityksen ehkäisijän tuki, että se oli pääriistäjä itse.

Ja samalla kirposivat ne siteet, jotka olivat ajattelijain ja tutkijain enemmistöä pitäneet hovista riippuvaisina. »Sivistyneitten» enemmistö oli kypsynyt, porvariston keskuudessa oli herännyt valtiollinen harrastus. Valtiollisia ja taloudellisia kirjoja alettiin myydä runsaasti ja kirjamarkkinain rinnalle syntyi sanomalehdistö. Porvarillinen filosofi ja kirjailija ei enää ollut pakotettu turvautumaan hovin eläkkeisiin ja lahjoihin, hän sai nyt, joskin usein niukan, elantonsa porvariston etujen edustajana. Siitä saakka, 18 vuosisadan toisella puoliskolla, saattoivat kehittyä ja päästä vallitsemaan semmoisetkin teoriat, jotka olivat hovista vallan riippumattomat, vieläpä sille suorastaan vihamielisetkin.

Itse kapitalisteille vihamieliset teoriat alkoivat voittaa jalansijaa. Lukuisat kapitalistiryhmäthän suorastaan saivat etuja hovin tuhlauksesta, ottivat osaa valtion riistämiseen, niin että ne olivat epäkohtain poistamispyrkimysten vihollisia. Yhä selvemmäksi kävi, että vain talonpojat ja kaupunkien »vähäväkiset» olivat sinä vipuna, joka voi kääntää nurin hovin herruuden ja lopettaa etuoikeudet, joiden alaisina he itse kaikkein enimmän kärsivät.

Yhä kansanystävällisemmiksi kävivät porvarillisten ajatelijain lausunnot; nämät eivät enää olleet »filosoфеja», vaan talouden tutkijoita ja politiikkoja. Vihamielisyys ei enää kohdistunut vain pappeihin ja aateliin, vaan »rikkaihin» ylipäänsä. Siitä huolimatta tapasivat ne sosialistisen arvostelun yritykset, jotka sukeltautuivat esiin 18 vuosisadan toisella puoliskolla, vain vähän vastakaikua ja tuskin mitään ymmärtämystä. Voimakkaimmin vaikuttavat teoriat, ennen kaikkia J. J. Rousseau'n, eivät suinkaan olleet kommunistisia, vaikka ne pintapuolisesta katsojasta voivat siltä näyttää. Ajan vaatimus oli feodalisten esteitten poistaminen, ne kun olivat *tavaratuotannon* kehityksen tiellä, ja porvarillisella älystöllä oli liian selvä käsitys tosioloista, jotta se olisi voinut tämän kieltää ja antautua kannattamaan sosialismia, jolla silloin vielä oli hyvin vähän mahdollisuuksia. Porvarillinen intelligenssi ei voinut, kuinka paljon tahansa se tunsikin sääliä riistettyjä, kärsiviä luokkia kohtaan, kohota porvarillisen ajatuskannan yläpuolelle, johon se itse kuului perhe-suhteitten, yhteiskunnallisen asemansa ja toimeentulovaatimustensa kautta. Kuitenkaan ei sen katsetta rajottanut yksityisten kapitalistiryhmien hetken- ja erikoisedut, jotka näitä ehkäisivät havaitsemasta kapitalistiluokan varsinaisia luokkasetuja ja kapitalistisen tuotantotavan kehitysvaatimuksia, ja jotka vaikeuttivat toimintaa näiden tyydyttämiseksi, joka seikka teki niin monta kapitalistia feodalistisen hallinnon kannattajiksi ja saattoi miltei kaikki kapitalistit epäilemään uudistuksia. Nämä sivistyneet olivat tuon liikeasioihin uppoutuneen porvariston itsekylläisyyden yläpuolella; heidän ammattinsa saattoi heidät yleistämään käsitteet ja kehittämään niitä johdonmukaisesti, se hankki heille laajoja tietoja yhteis-

kunnallisista ja valtiollisista oloista menneen ja nykyaikana: niinpä juuri tämä intelligenssi havaitsi porvariston pysyvät luokkaedut, jotka silloin sattuivat yhteen taloudellisen kehityksen vaatimusten kanssa; tämä intelligenssi edusti sitä, ei vain hovia, ylimystöä ja pappeja vastaan, vaan myöskin talonpoikia, pikkuporvareita ja proletaareja, vieläpä monia kapitalistiryhmiä. vastaan, jos näiden hetkenedut joutuivat ristiriitaan koko luokan vakinaisten etujen kanssa. Porvarillisen intelligenssin miehet eivät siis lähteneet mieskohtaisista eikä hetkellisen edun pyrkimyksistä, vaan toimivat he monivuotisen ajatustyön hankkiman syvän käsityksen perustalla, joka selvitti yhteiskunnalliset suhteet, he eivät esiintyneet aineellisten etujen edustajina, vaan *periaatteitten*, puhuttaitten *ideain* »tieto-oppineina» kapitalistisia »käytännön miehiä» vastaan, jotka ylpeinä tietämättömyydestään vain halusivat tehdä valtion hetkellisten yritystensä palvelijaksi.

Porvarillinen intelligenssi ei ollut vielä niin pitkällä, että se olisi sovelluttanut teorian »käytännöllisten valtiomiesten» hetkellisten toiveiden ja oikkujen mukaan, vaan sen sijaan vaati valtiomiehiä alistumaan teorioihin. Ja se saikin Ranskassa vallankumouksen kautta vallan panna teorian »käytäntöön». Hoviaatelin ja sen kanssa liittoutuneen korkeamman rahamiehistön kukistumisen jälkeen löytyi Ranskassa vain yksi luokka, joka olisi ollut kykenevä hallitsemaan, tämä porvarillinen intelligenssi. Vieläpä nykyin, jolloin useimmissa perustuslaillisissa maissa laaja kansanjoukko, ennen kaikkea kaupunkien työväenluokka, valtiollisen toimintansa kautta on perehtynyt lainsäädännön ja hallinnon vaatimuksiin ja tehtäviin uusaikaisessa suurvaltiossa ja on tutustunut asiain parlamenttariseen käsittelyyn, on yhä vieläkin parlamenteissa suurimpana tekijänä porvarillinen intelligenssi. Kuinka paljoa enemmän täytyikään näin olla Ranskassa toista sataa vuotta sitten, maassa, jossa vuosisatoihin kaikki valtiollinen toiminta oli ollut tukahdettu!

Eivät edes *Pariisin* pikkuporvarit valinneet vertaisiaan, vaan lakimiehiä, sanomalehden toimittajia y. m. s. edustajikseen.

Niin tuli porvarillinen intelligenssi valtiovallan hoita-

jaksi ja pani tämän palvelemaan teoriojansa, se on porvariston luokkaetuja. Ja kun sen pyrkimykset vastasivat enimmäkseen välttämättömäksi käyneen kehityksen vaatimuksia, sattuivat ne lähipitäen yhteen vallankumouksen todellisen kehityssuunnan kanssa. Myöskin sai se vallankumouksessa parhaasta päästä ja parhaiten sanoa sanansa ja ovat sen lausunnot puheissa, kirjoissa ja sanomalehdissä parhaiten säilyneet. Eipä ihme että aateratsastajat, jotka ratkaisevat asiat pintapuolisen ulkokuoren mukaan, ovat tulleet siihen käsitykseen, että ajattelijat ja heidän aatteensa loivat vallankumouksen ja johtivat sitä.

Ei epäilystäkään, porvarillinen älystö kuului luokkiin, joihin Ranskan vallankumous on huomattavassa määrässä lyönyt leimansa. Mikäli tämä toteutui valtiohallinnon ja lainsäädännön kautta, on se sen suorittamaa. Ei pidä kuitenkaan luulla, että vallankumous suoritettiin yksinomaan ministerisäädösten ja parlamentin päätösten kautta. Juuri tärkeimpinä hetkinä tuli ratkaisu kansankapinain, etenkin Pariisin esikaupunkien ja talonpoikain nousun kautta; eri kansalliskokousten, perustuslakia säätävän, lakia säätävän ja konventin merkitsevimmät päätökset varmistivat vain sen, minkä kansa jo oli suorittanut; vallankumouksellisessa *tais-telussa* osottautuivat nämät eduskunnat horjuviksi, sellaisiksi jotka ottivat kansalta ohjeita, eivät sille niitä antaneet.

Intelligensin merkitys ja vaikutus ei ilmautunut vallankumouksen *saavutusennätyksissä* vaan sen niissä töissä, jotka jäivät vallankumouksen jälkeen elämään. Ei se valloittanut Bastiljiä, ei se lakassut pois feodalisia rasituksia eikä puhdistanut uutta Ranskaa sisä- ja ulkonaisesta viholisesta. Mutta se kyllä antoi Ranskalle ne perusteet, joilla sen valtiojärjestö tähän päivään saakka lepää, ja loivat porvarillisen oikeuden, joka vieläkin on paras, uusia oloja vastaava. Tosin otti onnellinen kenraali Napoleon nämät omikseen, kuten paljon muutakin, käytti niitä tarkoituksiinsa; Code civilestä, kansalaislakikirjasta, tuli Code Napoleon. Siltikin on se konventin, vallankumouksen intelligenssin luoma.

VIII.

Sanskulotit.

Kolmanteen säätyyn kuuluivat käsityöläisetkin. Ammattikuntajärjestö oli jo kauan sitten luutunut ja muuttunut keinoksi, jonka kautta käsityötuotanto joutui muutamien harvojen monopoliksi ja mestariarvo etuoikeudeksi, niin että se, mitä pienempi piiri oli, joille tämä etu tuli, salli heidän sitä enemmän nylkeä sällejä ja kuluttajia. Kisällin kohoaminen mestarisäätyyn oli miltei mahdoton, jollei hän ollut mestarin poika tai vävy tai nainut mestarin leskeä. Muiden oli lukuisten ehtojen takia perin vaikea saavuttaa mestarioikeutta, jopa se säännöllisesti edeltäkin tehtiin mahdotomaksikin. Usein oli ammattikunta vielä julistettu suljetuksi ja siihen kuuluvain käsityömestarien luku kerta kaikkiaan määrätty.

Kuitenkin erehtyivät herrat ammattikuntamestarit, jos luulivat omin päin voivansa vahvistaa ja puolustaa monopoliansa itsevaltiaassa polisivaltiossa. Vanha kuningasvalta piti hyvin sopimattomana sitä, että jokin kansanryhmä monopolin kautta riisti kansaa jakamatta saalista hallitsijan kanssa. Mestarikirjeitten antamisoikeus — vieläpä, mikä olikin pääasia, hyvää maksua vastaan — julistettiin kruunun etuoikeudeksi. Samoin otti tämä oikeuden nimittää ammattikunnan virkailijat. Jos ammattikunnat halusivat säilyttää etuoikeutensa, niin täytyi heidän ostaa nämät kruunulta suu- rilla summilla, eikäpä vain kerta kaikkiaan vaan yhä uudelleen, kun kruunu kernaasti muistutteli ylivaltaoikeuttaan ammattikuntiin nähden ja lupasi panna sen voimaan niin usein kuin rahaa tarvittiin. Ammattikuntamestareille oli luonnollisesti hyvin heidän etunsa mukaista etuoikeusvaltion säilyttäminen; he heikompina olisivat joutuneet reformipolitiikan ensimmäisiksi uhreiksi. Heihin kohdistuikin itse asiassa Turgotin reformien ensi hyökkäys.

Mitä räikeimmässä ristiriidassa näiden kanssa olivat kisällit. Kisällinä olo ei enää ollut pelkkä ylimenoaste

mestariuteen päin, kisällit olivat muuttuneet omaksi luokaksi, jolla olivat omat erikoiset pyrkimyksensä. Kuitenkaan eivät he tunteneet olevansa palkkaproletareja nykyisessä mielessä. Ammattikuntamestareiden ja heidän välillään oli mitä räikein ristiriita, mutta eivät he mitään muuta vaatineet kuin tilaisuutta päästä mestareiksi ja tunsivat olevansa lukuisan ja nopeasti kasvavan *ammattikunnattomain mestarien* luokan kanssa yhtä.

Etuoikeusvaltiossa nauttivat useitten kaupunkien eri alueet etuoikeutta olla vapaina ammattikuntapakon vallasta. Tämä oli voimassa yksinomaan kaupunkeihin nähden, ei kyliin. Monet kylät, jotka olivat suuren, nopeasti kasvavan kaupungin läheisyydessä, tulivat esikaupungeiksi, sulivat yhteen kaupungin kanssa ja osasivat tämän jälkeenkin säilyttää itsensä ammattikuntapakosta vapaina. Kun Ludvig XVI:n aikana ammattikunnattomain käsityöläisten kurjuus ja heidän taistelunsa ammattikuntia vastaan kasvoi, koetti hallitus rauhottaa mieliä siten, että se ulotti näitä esikaupunkien etuoikeuksia kauemmas ja antoi uusia sellaisia monille seuduille. Pariisissa nauttivat tällaista suosiota etupäässä St. Antoine ja Templen esikaupungit. Kaikki kisällit, jotka halusivat päästä itsenäisiksi ja joilla ei ollut mitään mahdollisuutta päästä ammattikuntamestarin arvoon, pakkautuivat näihin esikaupunkeihin. Lukematon joukko pikkumestareita eleli surkeissa oloissa näissä ahtaissa piireissä, joiden ulkopuolella he eivät uskaltaneet kaupata tuotteitaan, ja mitä enemmän heidän lukunsa ja kilpailu kasvoi, sitä vastenmielisemmin sietivät he etuoikeusvaltion heille asettamia esteitä, sitä katkerammin vertailivat he kurjuuttaan läheisten kaupunginosien ammattimestarien komeilevaan hyvinvointiin.

Näihin ammattikuntapakosta vapaisiin kaupunkiseutuihin ja kaupungintapaisiin piireihin sijoittivat kapitalistitkin kernaimmin manufaktuurilaitoksiaan, koska he siellä helpommin löysivät, mitä tarvitsivat: runsaan taitavien käsien tarjonnan, joiden riistämistä ei kukaan estänyt. Lukemattomien pienten mestarien ja kisällien rinnalla tapaamme siksi näissä esikaupungeissa myöskin lukuisia kapitalistisen teollisuuden palkkatyöläisiä, jotka osaksi olivat tulleet käsityö-

läisten joukosta, osaksi maalaisväestön keskuudesta j. n. e. Opinkäyneitten työntekijäin rinnalla käytti kapitalistinen teollisuus jo silloin yhä enemmän oppimattomia työläisiä, päiväpalkkalaisia y. m.

Käsikädessä näitten ainesten kanssa kulki muita, jotka osaksi lähtivät niiden keskuudesta, osaksi elivät heistä ja joilla olivat samat edut, pikkukauppiaita, kapakoitsijoita y. m.

Mutta tämän työläisten ja pikkuporvarien joukon keskuudessa löytyi lukuisa *ryysyköyhälistö*, joka yhä enemmän kasvoi ja yhä enemmän virtaili kaupunkeihin, missä helpoimmin oli tilaisuus niin kunnialliseen kuin epäkunnialliseen ansiotoimeen, ennen kaikkea Pariisiin. Kerjäläisten luku nousi 20 osaan kansasta; v. 1777 ilmaistiin heidän lukunsa 1,200,000. Pariisissa oli niitä yli kuudes osa väestöstä, noin 120,000.

Suuri osa tätä ryysyköyhälistöä ei ollut vielä kokonaan turmeltunut ja osotti se voivansa siveellisesti kohota niinpian kuin toivon kipinäkin sille ilmeni. Täynnä innostusta heittäytyivät nämät kansanjoukot vallankumousliikkeeseen, joka lupasi tehdä lopun heidän kärsimyksistään. Arvattavaa on, että myöskin koko joukko likasia aineksia tunkeutui vallankumoukseen pelkästään saadakseen kalastaa sameassa vedessä ja valmiina joka tilaisuudessa myymään ja pettämään asiansa. On kuitenkin naurettavaa tehdä nämät ryysyläisolennot koko pikkuporvariston ja proletariatien perikuviksi.

Niin kirjavasti muodostunut kuin tämä olikin, se oli kuitenkin johonkin määrin itsenäinen, todella vallankumouksellinen joukko. Sen oli läpitunkenut kiihkoisa viha, ei vain etuoikeutettuja ammattikuntamestareita, pappeja ja aatelisiä vastaan, vaan myöskin porvaristoa, joka sitä osaksi riisti veronvuokraajana, viljakeinottelijana, koronkiskurina, työnantajana j. n. e, osaksi kilpaili heidän kanssaan, tavalla tai toisella sortii heitä. Huolimatta tästä vihasta ja sen räikeistä ilmaisumuodoista, joihin se joskus pukeutui, eivät nämät vallankumoukselliset ainekset kuitenkaan olleet mitään sosialisteja. Köyhälistöä itsetietoisena luokkana ei löytynyt vallankumouksen edellä. Se eli vielä kokonaan pikkuporva-

riston ajatusmailmassa; tämän päämäärät ja vaatimukset olivat taasen tavaratuotannon pohjalla.

Saa aivan väärän käsityksen asiasta, jos vertaa näitä aineksia suurteollisuuden uusaikaisiin palkkalaisiin ja väittää niillä olevan samat pyrkimykset. Tämä ei saata väärään valoon ainoastaan aineksia, joita ymmärretään »sanskulottien»¹⁾ nimellä, vaan koko vallankumousta, jonka kulkuun niillä oli niin suuri vaikutus.

Porvaristo ei muodostanut, kuten olemme nähneet, mitään suljettua taantumusjoukkiota. Osa siitä oli hetken etujensa takia halukas säilyttämään etuoikeusvaltion; toiset olivat vallankumouksen suhteen kylmät ja epäluuloiset, toiset taasen, jotka sitä suosivat, olivat vailla rohkeutta ja voimaa. Ei olisi porvariston vallankumoukselliselle osalle ollut mahdollista ilman liittolaisia puolustautua vastustajiansa ennen kaikkea hovia vastaan, joka ainakin osaksi voi täydellisesti luottaa armeijaan, niihin Ranskan rykmentteihin, jotka olivat kotoisin taatumuksellisista maakunnista ja saksalaisista ja sveitsiläisistä kokoonpantuihin värvätuihin joukkoihin; se myöskin lopulta liittoutui ulkomaitten kanssa ja aiheutti sisäisen kansalaissodan. Selviytyäkseen näistä vastavallankumouksen aineksista tarvittiin muuta väkeä kuin porvaristoa, ihmisiä, joilla mullistuksissa ei ollut mitään menetettävää, joiden ei ollenkaan tarvinnut ottaa huomioon ylhäisiä liiketuttavia, joilla olivat voimakkaat käsivarret iskeäkseen; siihen tarvittiin ennen kaikkea suuria joukkoja. Talonpojista, pikkuporvareista ja köyhälistöstä sai porvariston vallankumouksellinen osa tuen, jota ilman se olisi sortunut. Mutta talonpojat ja myöskin pikkuporvarit ja proletaarit olivat maaseutukaupungeissa hajallaan, liian vähän järjestyneet, liian kaukana Pariisista, johon valtiolliset liikkeet keskittyivät, voidakseen tarttua asioihin äkkiratkaisun tullen.

Vallankumouksen keskuksiksi muodostuivat pääkaupungin esikaupungit, joihin etuoikeusvaltion politiikka oli aivan

¹⁾ Sana ei merkitse »housuton», kuten sitä joskus käännetään, vaan »polvihousuton», joka vaatekappale oli ylhäisten merkki. Alaluokan miehet käyttivät pitkiä housuja.

keskushallituksen läheisyyteen ahtanut yhteen maan toimintakuntoisimmat ja häikäilemättömimmät ainekset, joilla ei ollut mitään menetettävänä, kaikki voitettavanaan.

Nämäpä ne suojelivat kansalliskokousta hovin hyökkäyksiltä, nämäpä ne 14 päivänä heinäkuuta 1789 vallottivat Bastiljen joka tykeillä uhkasi vallankumouksellista St Antoine'n esikaupunkia, sekä tukahuttivat alkuunsa hovin vastavallankumousyrityksen ja antoivat merkin talonpoikain nousemiseen koko maassa. Nepä ne ehkäisivät hovin toisen yrityksen masentaa vallankumous armeijan uskollisilla, ehkäisivät siten että ottivat kuninkaan vangiksi ja toivat hänet vartioittuna Pariisiin (5/6 lokak. 1789).

Mutta pian muuttuivat sanskulotit porvariston liittolaisista tämän herroiksi. Heidän arvonsa, valtansa, kypsyytensä, ja itsetietoisuutensa kohosi joka iskulta, joka vallankumousta vastaan kohdistettiin, ja jonka torjui yksinomaan heidän oikeaan aikaan tullut, voimakas väliintulonsa. Mitä vaarallisemmaksi vallankumouksen asema kävi, sitä suuremmaksi vallankumouksellisten esikaupunkilaisten välttämättömyys, sitä rajattomammaksi niiden valta. Huippuunsa kohosi tämä, kun Europan yhtyneet yksinvaltiaat tunkeutuivat Ranskaan samalla kuin vastavallankumous maassa kohotti päänsä eri paikoissa ja hallitus ja armeijan johto ajoittain pitivät salavehkeitä vihollisen kanssa. Ei lakia säättävä kansalliskokous, ei konventti silloin pelastaneet vallankumousta vaan sanskulotit. He valtasivat jakobiiniklubin ja saivat siten hallituksensa yli koko Ranskan haarautuvan, Pariisista johdettavan järjestön. He valtasivat Pariisin kunnallishallinnon ja saivat siten esteettä käytettäväkseen tämän kaupungin äärettömät voimakeinot; ja jakobiiniklubin ja kommunin kautta, ja missä eivät nämä riittäneet, kapinan kautta komensivat he konventtia, hallitusta, Ranskaa: sodassa, epätoivoisessa asemassa, joka puolelta vaarain piirittämänä, tuhon uhkaamina, käyttivät he sota-oikeutta säälimättä, panivat vaarain ylenmääräisyyttä vastaan voimain ylenmääräisyyden, tukahuttivat jokaisen vastarinnan ja petoksen *mahdollisuudenkin* syyllisten vereen.

Mutta terrorismi ei ollut yksistään sota-ase maan sisällä hiipivän vihollisen heikentämistä ja pelottamista varten, keino vallankumouksen puolustajiin lisätä luottamusta taistelussa ulkonaista vihollista vastaan.

Sota oli auttanut sanskulotit valtaan. He tahtoivat tietysti käydä sotaa mieleisensä valtion, yhteiskunnan puolesta. Feodalin riistäminen oli poistettu, mutta ei kapitalistinen, joka oli etuoikeusvaltiossa tullut ilmoille. Jopa juuri feodalistien esteitten poistamisen kautta oli kapitalistinen tuotanto, kapitalistinen riistäminen saanut vapaan tien, nopean kehityksensä välineen. Tämän riistämisen lopettaminen tai ainakin sen ehkäiseminen, etenkin sen ilmeneminen kaupassa, keinottelussa ja koronkiskonnassa näytti pian sanskuloteista yhtä tärkeältä kuin taistelu niitä vastaan, jotka halusivat jälleen kohottaa feodalin riistämisen voimaansa. Mutta tämän uuden riistämisen perusteita ei silloin voitu poistaa, sillä ei ollut vielä uuteen korkeampaan tuotantotapaan siirtymisen edellytyksiä.

Asema oli siksi sanskuloteille toivoton. Olot olivat heittäneet vallan heidän käsiinsä, mutta kieltäneet heiltä mahdollisuuden luoda pysyviä laitoksia etujaan valvomaan. Mutta he, joiden käsissä olivat koko Ranskan voimakeinot, eivät voineet eivätkä tahtoneet vastustuksetta alistua kurjuuteen, johonka nopeasti kehittyvä kapitalistinen talous heitä painoi, ja jota sota vielä lisäsi; heidän täytyi taistella sitä vastaan voimakkaasti puuttuen taloudelliseen elämään, tilausten kautta, määräämällä ylimmät elintarpeitten hinnat, katkaisemalla riistäjien, keinottelijain, pörssihuijarien, viljakiskojain, petollisten hankkijain kaulat, kuitenkaan pääsemättä päämääräänsä lähemmäksi. Riistäminen oli hirviö, mitä enemmän siltä kauvoja katkastiin, sitä enemmän kasvoi uusia päitä sijalle. Tätä vastustaessaan joutuivat sanskulotit yhä kauvemmas; heidän täytyi julistaa vallankumouksella pysyväiseksi ja yhä terottaa terrorismia, jota käyttämään jo sotatila heitä pakotti, mitä enemmän he taistelussaan riistämistä vastaan asettuivat tuotantotavan vaatimuksia, muiden luokkien etuja vastaan.

Mutta kun Ranskan armeijan voitto sisäisiä ja ulkoisia vihollisia vastaan oli varmistanut tasavallan, lakkasi hirmuvalta olemasta vallankumouksen pelastamiselle välttämätön. Se tuntui nyt yhä sietämättömämmältä taloudellisen nousun ehkäisijältä. Nopeasti voimistuivat siitä saakka sanskulottien vastustajat, samalla kuin nämät ainaisten taistelujensa lukumäärältään vähentäminä pian menettivät voimansa vainoamisten ja väsähtämisen kautta. Mitä voitokkaammat Ranskan aseet olivat, sitä enemmän menettivät sanskulotit arvoansa armeijan ja porvariston rinnalla, joka nyt astui esille ja otti ryysyköyhälistön palvelukseensa. Sanskulotit menettivät aseman toisensa jälkeen, kunnes lopuksi vaipuivat täysin merkityksettömiksi.

Heidän kukistumistaan, joka alkoi Ropespierren kaatumisella (9 Termidorin päivänä tai 27 p. heinäkuuta 1794), sen jälkeen Hebertin kaatuessa yhä lähenei ja 4 päivänä Prairialia (24 toukokuuta 1795) oli loppuun saatettu, vallankumouksen myttyynmenoksi. Ikäänkuin historiallinen tapaus, olojen luoma *tosiasia*, voisi »mennä myttyyn». Yksilöjen suunnittelema yritys, kapina, mellakka voi mennä myttyyn, mutta ei kehitys, joka vasta sitten tulee vallankumoukseksi, kun se on täytetty; myttyyn mennyt vallankumous ei ole mikään vallankumous. Vallankumous voi yhtä vähän mennä myttyyn kuin myrsky. Myrsky tosin heittää kumoon monta laivaa ja vallankumous monta puoluetta; mutta näitä ei saa tehdä samoiksi itse vallankumouksen kanssa, ei tehdä vallankumouksen tarkotukseksi näiden puolueitten päämääriä.

Pariisin jakobiinien ja esikaupunkilaisten yritykset menivät myttyyn, koskapa olot eivät sallineet vallankumouksen tapahtua pikkuporvarien ja proletaarien eduksi, koskapa ne tekivät kaiken kestävämmäksi, mikä oli kapitalistisen kehityksen tiellä. Mutta heidän vaikutuksensa ei suinkaan ollut turha. Hepä ne pelastivat porvarillisen vallankumouksen ja lakasivat pois feodalivaltion tavalla, jommoista ei ole missään muussa mailman maassa tapahtunut, jotka puhdistivat ja valmistivat sen pohjan, jolle direktorion ja Napoleonin aikana muutamissa vuosissa ihmeteltävällä nopeudella kasvoi uusi tuotantotapa, uusi yhteiskunta. On

hirvittävä historian iva se, että mihin kapitalistit eivät koskaan olisi itse kyenneet, sen tekivät heidän katkerimmat vastustajansa heille vastoin tahtoaan.

Mutta eipä ole Ranskan vallankumouksellisten pikkuporvarien ja köyhälistöläistenkään taistelu, joskin päättyi heidän lopulliseksi tappiokseen, ollut heille tulokseton. Heidän osottamansa jättiläisvoima, heidän näyttelemänsä suuremmoinen historiallinen osa ovat kohottaneet heidän itse-tietoisuuttaan ja antaneet heille valtiollisen kypsyyden, joka ei heistä ilman muuta pois lähtenyt, vaan vaikuttaa vieläkin. Jakobiinien muisto levittää vieläkin nuoruuden hohteen Ranskan porvarillisen radikaalisuuden ylle, niin että se ukkomaisuudestaan huolimatta vieläkin esiintyy miehekkäämmmin kuin sen toverit muissa maissa, heidän liepeissään kulkee vieläkin, tosin vähitellen häviävä osa köyhäsistöö.

Pelkkä pelko antaa meidän historiankirjoittajien nähdä joka jakobiinissa kommunistin. Tosiasiassa on nyt jakobiininen perintö voimakkaimpia esteitä suuren, yhtenäisen, itse-näisen, sosialidemokratisen työväenpuolueen syntymän tiellä.

IX.

Talonpojat.

Vielä porrasta syvemmällä kuin ammattikuntiin kuulumattomat käsityöläiset ja proletaarit ja näiden mukana ja näistä elävät oliot olivat *talonpojat*. Edelliset elivät kaupungeissa, joissa henkiset herätykset heihin sattuivat, taa-joihin joukkoihin keräytyneinä, lähellä hallituksen asema-paikkaa; heidän yhdessä olonsa ja älynsä antoi heille jonkinlaisen vastustuskyvyn ja hallitusta lähellä ollen voivat he siihen suorastaan vaikuttaakin. Niin ankarasti kuin näitä kaupunkilaisaineiksia poljettiin, vielä työkeämmmin uskallettiin rankaisutta esiintyä talonpoikia vastaan, jotka erillään

hajallaan asuen, ollen vailla henkisiä herätyksiä, eivät omanneet keinoja suljetuin rivein käydä kiusaajiaan vastaan ja hankkia valituksilleen huomiota.

Samalla aikaa kuin aateli ja papisto, valtion ja kaupunkien virkamiehet, miltei jokainen hyvinvoipa oli kokonaan tai osaksi vapaa suoranaista valtion veroista, painoivat nämät siten ankarammin talonpoikia. Sattui tapauksia, jolloin heidän tuloistaan osa aina 70 prosenttiin saakka meni valtioveroihin; keskimäärin olivat ne 50 prosenttia.

Sotapalvelukseen otettiin etupäässä talonpoikia, maanpuolustusväkeen kutsuttiin vuosittain 60 tuhatta miestä. Aateli ei ollut asevelvollinen. Ja kuitenkin oli se kyllin röyhkeä puolustaakseen verovapauttaan sillä veriverolla, jota se muka yksin maksoi isänmaalle, mutta joka päinvastoin, mikäli se sitä ollenkaan maksoi, oli vaivaloisesta ja kalliista velvollisuudesta muuttunut hyvin tuottavaksi isänmaan riistämis-oikeudeksi. Kun moittiin epäoikeutettuna sitä, että vain talonpoikia kutsuttiin palvelukseen, arveli eräs sen asian puolustaja voivansa väittää, että sotilaita kohdeltiin ja pidettiin niin kurjasti, jotta vain talonpoika voi sen kestää!

Talonpoika yksin suoritti tienteot sotateitten kuntoon panemiseksi, hänen niskoillaan olivat majotukset ja kyyti-velvollisuudet sotajoukkoja kuljettaessa.

Yhä enemmän kohosivat ne rasitukset, joita oli pantu talonpoikien niskoille uusaikaisen valtion ylläpitämiseksi; samaan aikaan jäivät feodaliajan rasitukset vallitsemaan, eivätkä ne olleet yksistään rasituksia, vaan muuttuivat myöskin kaiteiksi, jotka ehkäisivät kaikkia tuotannon parannuksia jopa aiheuttivat niiden täydellisen rappeutumisenkin.

Talonpoika ei uskaltanut viljellä, mitä tahtoi; vanhoista maan hedelmistä menivät kymmenykset, mutta ei uusista kasveista esim. perunoista tai Lutzernin apilaasta. Mutta näiden kasvien viljelys oli häneltä moneen kertaan kielletty. Tämä taas vaikeutti suuresti paremman viljelystavan aikaansaamista, esim. siirtymistä kolmilohkoviljelyksestä vuoroviljelykseen. *Kyläkuntaisuuden* jäännökset, etenkin asunto-pakko ehkäisivät myöskin maanviljelyksen edistystä suurella määrin.

Joka hetki, mitä kiireellisimpäin peltotöiden aikana, voitiin talonpoika kutsua päivätöihin. Jos olikin tilan herroille menevät päivätyöt enimmäkseen vaihdettu rahamaksuihin, niin olivat tienteko- ja kyytirasitukset, etenkin sotaväkeä kuljetettaessa, tulleet sitäkin painavammaksi taakaksi.

Kun laihot kasvoivat, oli talonpojan miltei mahdoton suojata niitä »armollisen» herran metsänriistaa, kaniineja ja kyyhkysiä vastaan. Metsästys oli aatelin etuoikeus; tämä sai myös pitää kaniineja ja kyyhkyslakkoja, ja käytti se etuoikeuttaan mitä laveimmin: eivät he itse vaan talonpojat saivât elättää näitä elukoita, tosin hyvin vasten tahtoaan, heidän kun täytyi jättää peltonsa näiden haltuun. Sitäpaitsi oli talonpoikain velvollisuus viljellä ainoastaan sellaisia kasveja, joita metsästyseläimet kernaasti söivät. Metsänvartijoilla oli oikeus ampua jokainen, joka tappoi vain kaniinin tai jäniksenkin. Taine pitää merkillisenä seikkana sitä, että samassa määrin kuin »tavat kävivät lempeämmäksi» ja »valistus kohosi», metsästyksen raakalaisuus kasvoi. Mutta metsästys oli aatelille talonpoikain riistämiskeino samoin kuin huvitteluvälinekin, ja sitä mukaa kuin aateli kävi tarpeettomaksi, kasvoi sen huvitteluhalukin riistämisennon mukana. »Tapain hienostuminen» tuli kysymyksen vain seurustelussa herrain kesken ja rahamiehiin nähden. Metsäneläinten annettiin yhä enemmän lisääntyä, vieläpä vahingollisimpainkin: Clermontoissa suojeltiin ja kasvatettiin Conden ruhtinaan tiloilla nuoria *susia* talvella irtilaskettaviksi metsästystä varten. Eikä huolettanut salongeissaan ihmisyydestä keskustelevia jaloja herroja ollenkaan se, että nämät söivät talonpoikain lampaita, väliin lapsiakin.

Kuningas oli suurimpana maanomistajana myöskin Ranskan suurin metsästäjä ja siis maan suurimpia autioittajia. Etenkin Pariisin ympäristöllä olivat hänen metsästysmaansa ja ne tekivät kaiken maanviljelyksen mahdottomaksi. Yhdessätoista metsästysalueessa pääkaupungin lähellä teki metsänriista niin paljon tuhoa, kuin yhdentoista vihollisen ratsujoukon majotus. (Taine). Ludvig XVI harrasti innolla, lukkosepän työn ohella, ainoastaan metsästystä. Heinäkuun

14 päivän, Bastiljin valloituksen päivän, merkitsi hän päiväkirjaansa vain surunhuokauksella: ei metsästystä!

Muuan julistus kielsi v. 1762 kuninkaallisten metsästyksmaitten naapurustossa olevia talonpoikaismaita aidottamasta, jonka kautta metsänriista olisi suljettu pelloilta ja puutarhoista, ja kielti jokaisen, omistajankin, astumasta pelloille aikana toukokuun 1 päivästä kesäkuun 24:teen, jotta ei häirittäisi soitimella olevia peltopyitä. Täytyipä rikkaruohon sinä aikana nousta vallalle.

Vielä 1789, kun jo kiihko feodalijärjestelmää vastaan oli korkealla, istutettiin uudelleen yhdessä ainoassa Fontainebleaun kuninkaallisen metsästysalueen osakunnassa 108 jänisten ja peltokanain suojalehtoa kaikista asianomaisten talonpoikain vastalauseista huolimatta.

Ja Ludvig XVI oli, kuten väitetään, lempeä ja hyvä herra. Kuinka sitten mellastivatkaan nuo tunnottomat metsästäjälymlykset!

Jos kaikista esteistä huolimatta talonpojan onnistui korjata satonsa, ei hän uskaltanut sitä ilman muuta viedä kotiinsa. Leikatun viljan täytyi maata pellolla, kunnes veronkantaja oli lukenut lyhteitten määrän, jotta voisi sen mukaan määrätä luonnossa maksettavat verot. Jos silloin tuli huono ilma, niin tuhoutui koko sato.

Mutta eipä ollut talonpojan vallassa mielin määrin käyttää kotiinkaan saamaansa satoa. Hänen täytyi pusertaa viininsä tilanherran viinikuurnassa, jauhatta viljansa tilanherran myllyssä, paistaa leipänsä tilanherran uunissa. Näiden laitosten kiertäminen oli ankarasti kielletty. Ei edes käsimyllyä saanut talonpoika omistaa ostamatta sitä oikeutta kalliisti. Feodaliherran viinikuurna, mylly ja leivinuuni olivat vuokralla, ja kuten sopi arvata surkeassa kunnossa: ne toimivat hitaasti ja huonosti. Vuokraajilla oli »lailliset kunnit» tiedossa.

Jos talonpoika kaikkien näitten laitosten jälkeen, joiden tarkoituksena ei ollut pelkästään hänen riistämisenään vaan hänen työnsä tulosten mitä vähimpään rajoittaminen, vielä sai jotain tulosta, jonka tahtoi viedä markkinoille, oli siinäkin esteitä. Viininsä sai hän myydä vasta 4—6 viikkoa

korjuun jälkeen. Sinä aikana oli tilanherralla viinikaupan monopoli. Maantiet olivat kurjat, läpikulkutullit ja markkinamenot suuret. Talonpoika sai olla iloinen, jos hän tarvastaan sai niin paljon kuin sen kuljetuskustannukset tekivät.

Mutta kuinka harvoin voikaan puhua ylijäämästä! Eivät riittäneet kaikki nämät »lailliset» nylkemiset ja riistämiset, joihin vain olemme voineet viitata, ja joiden mainitsemisenkin muodostaisi loppumattoman pitkän luettelon (150 nimeltään lueteltua feodalioikeutta poistettiin korvauksetta yöllä elokuun 4 päivää vasten 1789), ei tämä vielä riittänyt, vaan oli talonpoika *oikeudeton* valtion ja tilanherran virkamiehiä vastaan, jotka häneltä ottivat niin paljon kuin *uskalsivat, saivat irti*. Vain mitä surkeimman kurjuuden esittäminen pelasti talonpojan täydelliseltä ryöstöltä. Surkea oli hänen asuntonsa, karjansa, työkalunsa, peltonsa. Jos talonpoika todella sai jotain kokoon, piti hän ylijäämän tallella kovissa taalareissa, jotka helposti voi kätkeä lain tähytäviltä palvelijoilta. Rahaa käytettiin korkeintaan silloin tällöin uuden maakappaleen ostoon, ei viljelyn parantamiseen. Jokainen tuotannon lisääminen olisi tuonutkin heti mukanaan menojen kohoamisen.

Useimmille olikin työtavan surkeus välttämätön, kun täytyi mitä alkuperäisimmillä keinoilla tulla toimeen; vain harvojen onnistui jossain paikoin pitää piilossa pieniä säästöjä. Maaperä, jota ei mitenkään lannotettu, kävi silminnähtävästi yhä hedelmättömämmäksi; katovuodet seurasivat yhä taajempina toisiaan. Varastoista ei luonnollisesti ollut jälkiäkään: kun tuli kato, oli myöskin mitä pelottavin hätä käsissä. Useimmille talonpojille kävi tuollaisina aikoina eläntönsä jatkaminen mahdottomaksi.

He lähtivät kotikonnultaan, maa autioitui silminnähtävästi. Jo 1759 ilmoitti Quesnay, että neljäs osa viljelyskelpoisesta maasta oli viljelemättä; juuri Ranskan vallankumouksen aattona selitti Artur Young, että kolmannes pelto-
maasta (enemmän kuin 9 miljoonaa hehtaaria) oli autiona! Rennesin maataloudellisen seuran tietojen mukaan oli kaksi kolmannesta Bretagnen maaperästä ketona.

Ja samalla aikaa kuin talonpoikain lukumäärä yhä suli, kasvoi heidän räsitusensa kokonaismäärä nopeasti jakautuen siten yhä harvempain kannettavaksi. Eipä ihmettä, että lopuksi monessa maanviljelyspiirissä koko väestö uhkasi paeta. Mutta mihin? Siirtyminen maasta oli silloin talonpojille miltei mahdoton; he ahtautuivat kaupunkeihin päiväpalkkalaisiksi, mutta siellä kohtasivat heitä feodaliset rajoitukset, ammattikunta-yksinvalta, joka kävi sitä sietämättömämmäksi mitä enemmän maalaisväestö muuttui köyhälistöksi; he täyttivät kukkuroilleen ammattikuntapakosta vapaana olevat Pariisin esikaupungit ja siellä lisäsivät sitä joukkoa, josta sanskuloitit kehittyivät.

Toiset antoivat värvätä itsensä armeijaan, eipä suinkaan siksi, että olisivat olleet innostuneet etuoikeutettujen asiaan, jota heidän olisi ollut puolustettava, niiden asiaan, jotka olivat heittäneet heidät kurjuuteen ja sulkivat heiltä kaiken poispääsyn siitä. Tarvittiin vain sysäys, jotta he nousisivat kiusaajiaan vastaan.

Useimmat näistä »vapautetuista» vaipuivat ryysyköyhälistöön, joka nopeasti kasvoi huolimatta niistä julmista rangaistuksista, joita käytettiin kerjäläisiä ja kulkureita vastaan. Silloin kuten nytenkin kuvittelivat vallassaolijat, että köyhyyttä ja työttömyyttä voitiin parantaa niistä kärsiväin kiusaamisella. Rankaisihan muuan käskykirje vuodelta 1764 kerjuuta, jopa työttömyyttäkin 3-vuotisella kaleerityöllä, 1777 laskettiin olevan 1,200,000 kerjäläistä. Emme tiedä, mitenkä tämä luku on arvioitu. Olkoonpa että se nojautuu pelkkiin arveluihin, se osoittaa kuinka kauhistuttavana kerjurikurjuus ilmeni.

Voimakas-nyrkkiset ja rohkealuontoiset miehet halveksivat kuitenkin nöyryyttävää kerjuuta, joka vain tuotti potkuja ja hätää. He joukkoutuivat aseellisiksi liitoiksi ja ottivat väkivallalla mitä tarvitsivat. Ryöväileminen muodostui auttamattomaksi maanvaivaksi.

Mutta niissäkin talonpojissa, joita omaisuus tai feodalinen pakko vielä sitoi maaperään, heräsi yhä enemmän tyytymättömyyden ja epätoivon henki. Valtion virkamiehet ja feodalihererrat tapasivat joka hetki väkivaltaista vastarintaa. Yk-

sinäisinä, ilman keskenäistä yhteyttä nämät talonpoikaiskapinat tavallisesti kukistettiin vaivatta. Mutta tarvittiin vain johtavassa pääkaupungissa tapauksia, jotka osottivat, että oltiin tultu ratkasevaan taisteluun, ja kauan pidätetty viha purkautui joka paikassa samaan aikaan vastustamattomana ja ilmeinen kansalaissota oli käynnissä. Tällainen tapaus oli Bastiljen valloitus, sen jälkeen kato, hirveän ankara talvi ja vihdoinkin säätyjen vaali, jotka olivat kovasti nostattaneet mieliä. Yhdellä iskulla romahti talonpoikien ryntäyksestä koko feodalin rakennus kokoon; aatelilintojen mukana muuttui feodalin riistäminen tuhaksi. Kun etuoikeutetut säädyt kuuluisana elokuun yönä kansalliskokouksessa yleisen innostuksen vallitessa uhrasivat etuoikeutensa, silloin luopuivat he vain siitä, mitä heillä ei enää ollut, pelastaakseen mitä vielä pelastettavissa oli.

Poikkeukseton ei tämä talonpoikain taisteluun nouseminen tosin ollut. Me olemme jo yllä kuvatessamme aatelia osottaneet, että Ranskassa ennen vallankumousta oli syrjäisiä piirejä, joissa feodaliheruus ja sitä vastaava katolinen ajatusmuoto vielä vallitsi tuotantotavassa, joka, vaikka se muualla maailmassa oli muuttunut sietämättömäksi kahleeksi vieläkin osottautui suojelevaksi varustukseksi. Näissä seuduissa eli ja hoiti talouttaan vielä kukin kunta itsekseen vanhan tavan mukaan. Talonpojan isänmaa ei vielä ulottunut kauvemmas kuin minkä voi nähdä hänen kylänsä kirkontornista: mikä oli tuon rajan ulkopuolella, se oli ulkomaata, josta hän ei tahtonut mitään tietää, jonka kanssa hän ei halunnut olla missään tekemisissä, ja joka ainoastaan ilmaantui häiritsemään hänen työtään ja ryöstämään. Tämän ulkomaan kanssa asioimaan, häntä siltä suojelemaan saivat pappi ja feodalihera ruveta. Ja nyt alkoi häntä vihamielinen ulkoma, jossa vallitsi hänen niin vihaamansa Pariisi, säättää hänelle lakeja, ja panna ne käytäntöön paljoa tarkokkaammin, kuin mitä vanha yksinvalta näissä kaukaisissa sopukoissa koskaan oli tehnyt. Lakeja, jotka paljoa räikeämmin vastustivat hänen tottumuksiaan ja tuotantotapojaan kuin vanhan kuningasvallan lait ja asetukset; jotka inhosivat kaikkea, mitä hän kunnioitti ja mille hän pani

arvoa, jotka eivät tahtoneet mitään tietää perheen sekä kunnan osuuskuntaomistuksesta ja liikkeestä, jolle hänen tuotantonsa nojautui; niin, lopuksi meni vihamielinen ulkomaa niin pitkälle, että perheitten poikia ennen kuulumattomalla tavalla temmattiin sotapalvelukseen.

Ei tarvinnut suuresti aristokratien ja pappien kiihottaa saadakseen nämät talonpojat, joiden politiikkaan ne niin paljon vaikuttivat, lopuksi julkikapinaan konventtia vastaan. Tämä ilmeni etenkin Vendeässä ja Calvadosissa.

Talonpoikien suuri joukko ei kuitenkaan liittynyt näihin kapinoihin. He olivat vallankumoukseen sidotut. Vanhan kuningasvallan uudelleen asettaminen merkitsi heille vanhain feodalistien rasitusten, vanhan feodalisen kurjuuden uudistusta. Uhkasipa se heiltä osaksi viedä omaisuudenkin. Kansalliskokous oli julistanut kirkkotilat kansallisomaisuudeksi ja ottanut valtion haltuun aatelispakolaisten, emigranttien tilat. Nämät myytiin; ja niin paljon kuin tämä toimenpide rikastuttikin maatilakeinottelijoita, se tarjosi kuitenkin talonpojille mahdollisuuden hankkia pieniin tiloihin lisää maa-alaa, jota heille mahdollisimmassa määrin helpotettiin. Osa kirkkotiloja palstotettiin, myöhemmin myöskin emigranttitiloja, ja myytiin palstat mitättömän pientä lunastussummaa vastaan, jonka sai suorittaa pitkän ajan kuluessa. Monet, jotka vallankumoukseen saakka olivat feodalisina verotalonpoikina, enimmäkseen kuitenkin perintöoikeudella, hallinneet maitaan, lakkasivat maksamasta veroa ja koettivat usein menestyksellä päästä täysioikeutetuiksi tilallisiksi.

Hoviaatelin keikarit olivat osottaakseen ritarillista urhoollisuuttaan ja kuningasuskollisuuttaan livistäneet tiehensä ja jättäneet kuninkaansa pulaan, kun maaperä alkoi polttaa heidän jalkainsa alla. Monet lähtivät jo Bastiljen valloituksen jälkeen, heidän joukossaan kuninkaan veli, Artoisen kreivi. »Kodittomina kulkijoina» keinottelivat he päästäkseen ryntäämään Ranskaan itävaltalaiden ja preussilaisten armeijain turvissa, vallatakseen takaisin maansa. Heidän voittonsa olisi merkinnyt feodalisen riistämisen jälleen voimaan saattamista, kirkko- ja emigranttilain poisottamista.

Joka tuntee, minkälaisen painon alla talonpoika huokaili ennen vallankumousta, joka tietää millä kiihkolla talonpoika pitäytyi kiinni kotikonnussaan ymmärtää helposti, että kaupunkilaisvallankumouksellisten ainesten rinnalla talonpojatkin nousivat taajoin joukoin ja tulvivat rajoille Ranskan armeijoihin torjuakseen maan vihollisen ryntäykset.

Mutta he eivät nousseet innostuneina lakiasäättävään kansalliskokoukseen, konventtiin ja Pariisin jakobiineihin, jotka ensi sotavuosina 1792 hallitsivat Ranskaa ja johtivat sen armeijoita. Talonpoika ei ole koskaan ollut edustusjärjestelmän ihailija, johon hänellä, hajallaan asuva ja henkisesti köyhä kun on, on vähän vaikutusta. Kaikkein vähimmin oli tämä laita Ranskassa vallankumouksen aikana, joka vasta herätti valtiolliseen elämään täysin kouluuntumattoman väestön. Talonpojat eivät voineet lähettää vertaisiaan kansaneduskuntaan; he lähettivät asianajajia, lääkäreitä, virkamiehiä, lyhyesti sanoen etupäässä kaupunkilaisaineksia, jotka Pariisissa olivat tämän kaupungin »vallankumouksellisten joukkojen» vaikutusten alaisina. Niin pian kuin näitten ja talonpoikain edut joutuivat vastakkain, jäivät näissä oloissa viimeksimainittujen edut luonnollisestikin laiminlyötyä lainsäädännössä ja hallinnossa. Ja ristiriitoja tuli. Tyydyttääkseen Pariisin pikkuporvariston ja köyhälistön puutteenalaisia joukkoja, täytyi näitten lakiasäättävien kokousten joko heittää porvaristo tai talonpojat uhreiksi. Tietysti valitsivat he jälkimäisen, missä vain kävi. Mutta suoranaisiakin ristiriitoja syntyi pikkuporvarien ja talonpoikain kesken: edellinen haki tietysti halvalla hinnalla leipää, jälkimäinen halusi tuotteistaan niin paljon kuin mahdollista maksua. Vastakohtat kävivät kärjistyneemmiksi, kun jakobiinit Gironden kukistuksen jälkeen pääsivät täyteen valtaan ja, lopettaakseen kauhean hädän, määräisivät elintarpeitten hinnan korkeimman määrän ja laajensivat tämän vaikutuksen elintarpeitten takavarikkoon ottamisen kautta, ei vain armeijan vaan myöskin Pariisin hyväksi; nämät toimenpiteet olivat ensi kädessä tarkotetut *kauppiaita* ja *keinottelijoita* vastaan, jotka elintarpeitten kauppoilla rikastuivat, mutta sattuivat ne myös talonpoikiinkin.

Se vallankumouksen perustama laitos, johon enimmin oli talonpoikia innostunut, oli uusi armeija, joka oli vapautettu kaikista säätykaiteista, ja jonka joka sotilaalla oli marsalkkasauva laukussaan. Tämä armeija, muodostetuna etupäässä talonpoikain pojista, avasi heille mitä loistavimman ylennysuran. Ja sillekin, joka jäi yksinkertaiseksi sotilaaksi, ei tämä ollut vain mahtava ase puolustaa äsken saavutettua vapautta, äsken saavutettuja oikeuksia feodalismin vastaan, joka uhkasi palata europalaisella avulla, se oli sille myös keino *rikastua saaliista*.

Tätä seikkaa ei ole liian vähäksi arvattava. Vallankoumoussodat ovat etenkin Saksan ja Ranskan taloudelliselle kehitykselle olleet mitä merkitsevimmät. Ne saattoivat Englannin haltuun, osaksi aika ajoittaisesti, osaksi pysyväisesti, siirtolain omistuksen; eikä yksin Ranskan vaan myöskin Hollanninkin siirtolain, joka 1795 tuli ranskalaisten haltuun ja Espanjan, joka 1796 katsoi olevansa pakotettu yhtymään liittoon. Englanti taasen sai lakkaamatta ryöstää näitten maiden laivastoja ja rantoja.

Mutta Ranska otti vahingon takaisin Belgiassa, Hollannissa, Egyptissä, Sveitsissä, Saksassa j. n. e. Eivät vain sotilaat ryöstelleet mielin määrin näissä maissa; mitä he ottivat, oli tosin mitätöntä verrattuna niihin äärettömiin summiin, mitä kenraalit ja asiamiehet osaksi itselleen osaksi valtiorahastolle kiristivät, ja valtiorahastoa taasen ryöstivät ahneet hankkijat ja »valtiomiehet». Sota tuli Ranskalle jakobiinien kukistuksen jälkeen »hyväksi afääriksi», sen ajan parhaaksi; se oli mahtava keino antaa feodalismin mainituissa maissa koottujen aarteiden, jotka kuolleena pääomana makasivat kirkoissa, luostareissa ja ruhtinaallisissa rahastoissa kuten vanhojen kauppasavaltujen, Hollannin, Venetian ja Genuan, virtailla Ranskaan palvelemaan kapitalistista tuotantotapaa. Ranskan valtio, vielä äsken vararikon partaalla, tuli rikkaaksi ja rikastuivat nekin, joiden asema antoi tilaisuuden sitä ryöstää. Kuten sieniiä maasta kasvoi omaisuuksia ja hakivat ne tuottavaa sijoituspaikka. Samaan aikaan laajensivat voitokkaat sodat Ranskan teollisuuden markkinoita eikä uusi sodankäymistapa heitä suinkaan vähimmin

hyödyttänyt. Vanhojen yksinvaltain verraten pieniä vär-väysarmeijoja vastaan asetti vallankumouksen Ranska joukko-asevelvollisuuden ja antoi siten teollisuuden toimeksi nopeasti pukea ja asestaa suuria joukkoja. Tämä oli voimakas kohotin kapitalistiselle teollisuudelle, joka siihen saakka oli etupäässä palvellut ylellisyyttä, vaan muuttui nyt uusaikaiseksi teollisuudeksi, joukkotavarain tuotannoksi.

Se voima, joka kaiken tämän toimeenpani, täytti valtiotalouden tappion ja turvasi talonpoikien kotia ja kontua, rikastutti heidän poikiensa ja auttoi niitä eteenpäin, tuotti rahamiehille, kauppiaille ja teollisille yrittäjille rikkaita voittoja, jopa voitti työttömyydenkin: se tekijä oli armeija. On pidettävä silmällä sen vaikutusta Ranskan taloudelliseen kehitykseen, jos haluaa ymmärtää sitä valtiollista merkitystä, jonka se saavutti. Otaksuma, että sotamaine yht'äkkiä olisi noussut ranskalaisten päähän, että sana gloire, «kunnia» olisi heidät kaikki hulluttanut, ja että heidän valloituspolitiikkansa ja Napoleonin palveluksensa johtuisi siitä, on toki liian »idealistinen»:

Voitokas sotapäällikkö tuli juuri tämän armeijan merkityksen takia alusta alkaen merkitseväksi valtiolliseksi tekijäksi Ranskan valtioelämässä. Mutta hänen valtansa täytyi tulla aivan valtavaksi, niin pian kuin hänen onnistui saada haltuunsa valtion hallinto. Vallankumous itse oli ottanut haltuunsa byrokraatian mahtavan koneiston, mikä oli ollut sen voimakkaimpia tukia, laajentanut ja vahvistanut sitä joka suuntaan, lisännyt sen toimivaltaa, suurentanut sen voimakeinoja sekä poistanut sen kaikkivaltaa vastustavat maakunnalliset ja säätyedustuslaitokset sekä etuoikeudet; mutta vallankumous oli myös tehnyt valtionhallinnon elimet yhä kuuliaisemmiksi kunkin aikaisen valtiovallan hallussaan pitäjän käskyille, kuin ne ennen olivat olleet, oli keskittänyt ne mitä kiinteimmin ja pannut toimeen tarkan kurin sekä poistanut etuoikeuksille tai ostamiselle perustuvat virat, joiden haltijat väliin olivat osottautuneet niin parantumattomiksi.

Valtiovallan voimakeinot olivat äärettömästi kasvaneet, mutta ei porvariston kyky parlamenttarismin kautta käyttää tätä valtaa itsestään riippuvaisena.

Suuri osa porvaristoa oli vallankumouksen kestäessä väsynyt parlamenttaarisiin taisteluihin ja halusi rauhaa, petoeläimen rauhaa, kun se mukavasti tahtoo syödä saalistaan. Jo alusta alkaen olivat monet sen piirit olleet vallankumousta kohtaan epäluuloiset ja kylmät, väliin sitä vastustaneetkin; hirmuhallitus oli heidän vapausinnostustaan yhä enemmän jähdyttänyt. Monet ihannoitsijoista olivat myöskin menettäneet harhaluulonsa; oli tultu »järkeviksi» ja huomattu, ettei vallankumous merkinnyt ihmissuvun vapautusta, vaan kapitaalilin vapautusta, ja niin tyytyi hän siihen, että vapauden, jonka puolesta hän oli taistellut, parlamenttaarisen hallinnon otti sapelisanharkari haltuunsa ja avasi mahdollisuuksia ottaa koko Europa Ranskan kapitalisteille verovelvolliseksi.

Eipä myöskään ollut, kun Ranska lähti voittoretkelleen Europan lävitse, mitään luokkaa enään, johon porvaristo olisi voinut nojautua. Mutta yksinään, ilman liittolaisia, ei se suurempain kumouksellisten tapausten aikanakaan ollut voinut pitää yllä valtiollista herruuttaan.

Parlamenttaarinen hallinto tuli sille seurauksena etuoikeutettujen tyytymättömyydestä yksinvaltiutta vastaan. Se ei olisi ollut kyllin voimakas pitämään sitä yllä hovia ja sen koti- ja ulkomaisia liittolaisia vastaan ilman talonpoikain, pikkuporvarien ja köyhälistön tehokasta asiaan puutumista. Mutta talonpojat taistelivat kuten olemme nähneet, ainoastaan *feodalista* itsevaltiutta vastaan, ei eduskuntalaitoksen puolesta. Uusi, säätyeroavaisuuksista vapaa, etupäässä talonpojirta kokoonpantu armeija oli laitos, jota he innostuksella ajattelivat, ja jos alhaaltakäsin kohonnut voitokas sotapäällikkö armeijan johdossa heitti sivuun parlamentin herruuden perustaakseen oman ehdottoman valtansa, niin eivät he sitä vastaan nousseet, vaan juhlivat häntä, talonpoikaiskeisaria, joka asettui asianajajavaltaa vastaan. Ne taasen, jotka olivat tasavallan perustaneet ja sen pelastaneet feodalivaltain ryntäykseltä, sanskulotit, olivat voimattomiksi maahan lyötyinä. Ranskan armeijain voitot olivat riistäneet heidän voimansa ja porvaristo oli heidät lyönyt maahan ja oli sen luokkaetujensa kannalta *täytynyt* niin menetellä,

Mutta siten oli se myös lyönyt palasiksi ainoan asean, jonka olisi voinut asettaa uutta sapelivaltaa vastaan.

Vanha itsevaltius oli kuitenkin auttamattomasti mennyt; keisarius ei merkinnyt feodalisen riistämisen palaamista; se oli pikemmin jakobinisen hirmuhallituksen lailla vallankumouksen välikappale. Jakobiinit pelastivat Rauskan vallankumouksen. Napoleon vei vallankumouksen yli Europan.

X.

Ulkomaat.

Ennenkuin lopetamme esityksemme, heitämme vielä katsauksen feodalistien ainesten, aatelin ja hovin oloihin Ranskan ulkopuolella, se kun ei suinkaan ole ollut vaikuttamatta vallankumoukselliseen kehitykseen tässä maassa.

Niin uskomaton kuin olikin riittäisyys kuninkaan ja aatelin kesken Ranskassa juuri vallankumouksen aattona, vielä uskomattomampaa on se, että vielä sen jälkeen moinen ristiriita voi päästä valtaan eurolalaisessa yksinvallassa, ja että mitä pöyhkeimmänlaiset hetken edut synnyttivät taisteluita ainesten kesken, joiden yleiset, pysyvät edut silloin mitä voimakkaimmin vaativat yhdessä pysymistä. Viitattakoon tässä muutamiin tärkeimpiin näistä taisteluista.

Habsburgilainen Josef II oli valtioissaan suurella tarmolla ja häikäilemättömyydellä pannut toimeen sarjan syvälle käyviä uudistuksia »valistuneen yksinvaltiuden» malliin. Hän poisti säätyeduskunnan ja alisti etuoikeutetut samalla tavalla virkavaltansa alaisiksi kuin »kansanmiehenkin», jota seikkaa siihen aikaan nimitettiin »tasa-arvoksi lakien edessä», jolloin tosin ei löytynyt muuta lakia kuin itsevaltiaan tahto. Aateli kadotti verovapautensa ja rajattoman valtansa talonpoikien yli, papisto lukuisat luostarin, kaupalle perustuviin virkoihin nojautuva virka-aateli, joka oli erittäin voimakas etenkin Belgiassa (joka silloin oli Habsburgien hallussa), me-

netti lisätulonsa. Siitä syntyi voimakas tyytymättömyys etuoikeutettujen kesken, murina ja vastustelu, joka Unkarissa ja Belgiassa lopulta vuotta 1789 kohosi aseelliseksi kapinaksi, jota Preussin hallitus kiihotti, mikäli voi, heikontaakseen Itävaltaa. Preussin lähettiläs Wienissä, Jakobi, oli läheisissä tekemisissä vastarinnan johtajien kanssa, ja rohkasi heitä ottamaan ne askeleet, jotka voivat johtaa ilmi- ja kapinaan keisaria vastaan. Niin kirjottaa herra v. Sybel, jota ei voida puolueellisuudesta syyttää.

Unkarin aateliston vastaanhankaus on selitettävissä; sillä oli vielä kyllin voimaa itse valvoa etujaan eikä se sitä varten yksinvaltiutta tarvinnut. Talonpoikaikapinan vuosina 1784 ja 1785 oli se itse kukistanut, ei hallitus. Toisin oli laita Belgiassa. Siellä oli feodaliaateli yhtä voimaton, sen asema yhtä perusteeton kuin naapurimaassa Ranskassa eikä se kuitenkaan antanut esimerkin tulla varottavaksi. Arvelematta otti se juuri Bastiljin vallotuksen ja elokuun 4 päivän jälkeen vastaan demokratien myötävaikutuksen kapinaan ja julisti Belgian riippumattomaksi tasavallaksi; tammikuun 7 päivänä 1790 julistivat täällä eri maakuntain säädetyt voimaan »Belgian yhdysvallat», ei tosin amerikalaisen vaan vanhan feodalisen mallin mukaan.

Mutta heti saavutetun vapauden jälkeen syttyi riita etuoikeutettujen ja kansan oikeuksien edustajain välillä, nämä kun tahtoivat matkia Ranskan esimerkkiä. Silloin jätti Preussi liittolaisensa pulaan. Sen sijaan, että olisi julistanut sodan Itävaltaa vastaan, kuten sillä näytti olleen aikomus, yhtyikin se habsburgilaisen itsevaltiuden kanssa ja teki sen kanssa liiton Reichenbachin sopimuksessa (27 p. kesäk. 1790).

Kun Josef II sillä välin oli kuollut ja hänen seuraajansa Leopold II osottautui myöntyväiseksi — jo oli Josefkin paljon myöntynyt — rauhottui Unkari nopeasti ja belgialaisten erillinen, ponneton kapina voitettiin helposti (tallvella 1791—92).

Mutta kuitenkin oli vallankumoushetki temmannut liikkeelle Belgian kansan. Maa ei enää ollut rauhotettavissa, uusi, todella vallankumouksellinen liike varustautui, ja kun ranskalaiset ryntäsivät maahan (1792), joutui se vaivatta hei-

dän haltuunsa. Rauhallinen Belgia olisi ollut voimakas tukipiste vastavallankumouksen liikkeille Ranskaa vastaan ja olisi saattanut vallankumouksen siellä suureen vaaraan. Mutta ylimysten, pappien ja virka-aatelin lyhytnäköinen ahneus muutti sen Ranskan hyökkäysoveksi.

Vielä taipumattomammaksi kuin Unkarin ja Belgian osottautui *Ruotsin* aateli. Kustaa III oli siltä riistänyt valtiokaappaustensa kautta lukuisia sen etuoikeuksia, kunnes hän lopulta v. 1789 tosiasiaassa oli saavuttanut rajattoman vallan. Mutta hän ei kuitenkaan käyttänyt aateliston kukistuksesta johtuvaa valtaansa ja tulojansa maan kohottamiseen, vaan lapsellisiin mutta kalliisiin seikkailuihin. Teatterisankarina, taipuvaisena dramaattisia vaikutteita aikaansaamaan, täynnä naurettavaa suuruudenhulluutta, tahtoi hän esiintyä Euroopassa monarkisten etujen esitaistelijana, sinä Herkuleena, joka masentaisi vallankumouksen hirmupedon. Hän saarnasi ristiretkeä Ranskaa vastaan, tahtoi tunkeutua laivastolla Seinevirtaa ylös Pariisiin saakka ja tuhota tämän vallankumouspesän. 1791 matkusti hän Aacheniin tekemään sopimusta maasta muuttaneiden ranskalaisten aatelisten kanssa, jotka olivat saaneet sen käsityksen, että hän voisi auttaa heidät etuoikeuksiinsa. Sillä välin kypsyi häntä vastaan salaliitto Ruotsin aatelin kesken, joka oli tullut siihen käsitykseen, että se voi saavuttaa takaisin etuoikeutensa vain poistamalla kuninkaan; 17 päivänä maaliskuuta 1792 kaatoi tämän vastavallankumouksen yltiöpään salaliittolaisen Ankarströmin luoti vajaata vuotta ennen, kuin Ranskan tasavaltaiset menettelivät sota-oikeuden mukaan Ludvig XVI vastaan (21 p. tammikuuta 1793), koska tämä sodan aikana oli ollut tekemisissä maan vihollisen kanssa. Aateli on vallankumousaikana antanut sanskuloteille kuningasmurhan esimerkin!

Vielä lyhytnäköisemmiksi ja vielä ahdasmielisemmän ahneuden sokaisemaksi kuin aatelistet osottautuivat silloiset valtionpäämiehet. Heidän liittoutumisensa vallankumousta vastaan esiintyy säännöllisesti sopivana kuvauksena sen lauseen totuudesta, joka puhuu yhdestä »taantumusjoukkiosta». Päivän valossa katsoen osottautuu tässäkin »joukkiossa»

mitä syvintä hajaannusta. Onpa mieltäkiinnittävää heittää katsaus siihenkin.

Ranskan vallankumous tapasi alkaessaan Europan mailmansodan kynnyksellä. Venäjän Katarina II oli onnistunut saamaan keisari Josef II:n yhteiseen sotaan Turkkia vastaan jakaakseen tämän valtakunnan. Sota alkoi 1787 venäläisten ja 1788 Itävallan puolelta. Preussi ei voinut sitä toime-tonna katsella. Fredrik II:sta saakka oli sen politiikka tarkottanut estää Itävallan yksipuoliset maa-alueen suurenemiset. Jos tämä otti turkkilaisia maakuntia, niin tuli sen siitä hyvästä myöskin auttaa Preussia suuremmaksi, siten että se antoi Galitzian Puolalle takaisin, ja tämä maa siitä palkkaa luovutti Preussille muutamia alueita, joissa ovat kaupungit Thorn ja Danzig. Oli otaksuttavissa ettei Itävalta vapaaehtoisesti suostuisi moiseen luovutukseen ja niin varustautui Preussi sotaan ja haki liittolaisia: lähimmiltä jälleen piti otettaman, *Puolalta*.

Herra von Sybel, jonka vallankumousajan historia käsittelee Puolan toisen ja kolmannen jaon vaikutusta Ranskan vallankumoukseen meidän tietääksemme perinpohjaisimmin ja osaksi nojautuen vaikeasti saataviin arkistoinneksiin, näkee sen Puolaa kohdanneen, romahduksen syynä »suuren ja syvän velkaantumisen» ja esittää järkyttävän kuvauksen puolalaisen aatelin rappeutumisesta ja sen Puolan kansaa vastaan harjoittamasta sorrosta ja riistämisestä. Jotta herra Sybel esiintyy mailmantuomarina, joka on ottanut toimekseen »ikuiselta», kaikille ajoille ja kansoille muka pätevän siveysopin kannalta ratkaista syitä ja syyttömyyttä, sitä emme tahdo nyt hänelle kovin suureksi viaksi lukea; se nyt kerran on historian kirjottajain tapa; hän vaan meidän nähdäksemme asettaa tuon »mailmantuomarin» »ikuisen oikeuden» väärään valoon, koskapa se antoi »aatelin suuren ja syvän velkaantumisen» seurausten kohdata yksin Puolaa eikä myöskin määrännyt Preussia, Venäjää, Itävaltaa ja kaikkia Europan valtioita jaettaviksi, kun niiden aateli kerran kaikkialla pääasiassa osotti samanlaisia siveellisiä ominaisuuksia, ehkä poikkeuksena nenäliinain käyttämättömyys, joka seikka myöskin herra Sybellille näyt-

täytyy »velkaantumisen» ilmauksena! Puolan ja sen naapurien välinen erotus oli vain siinä, ettei siellä kehittynyt niitä tekijöitä, jotka muualla muodostivat vastapainon aatelia vastaan, etenkin voimakasta keskitettyä valtiohallintoa ja voimakasta porvaristoa, että siis taloudellinen ja valtiollinen kehitys, joka ei jättänyt Puolaakaan koskemattomaksi, siellä vain iimeni feodalisuuden hajaannuksena, rappeutumisena, ei uuden tuotantotavan tai tätä vastaavain valtion elimien syntymisenä. Jotta taas tämä oli latta, siitä kiitti Puola mahdollisia naapureitaan, ennen kaikkea Venäjää, jotka järjestelmällisesti sanoin ja puhein tukivat epäjärjestyksen aineksia Puolassa ja tukahuttivat alkuunsa jokaisen taloudellisen ja valtiollisen voimistumisyhteyden, vaikkapa asevoimalla, jos tarvittiin. Puola ei enää ollut itsenäinen valtakunta, silloin kuin se kartalta katosi. Vain Euroopan suurvaltain keskenäisen kateus viivytti sen tuhoa.

1772 oli päästy niin pitkälle, että Preussi, Venäjä ja Itävalta keskenäisen sopimuksen perusteella jakoivat suuria Puolan alueita. Jäänöksille tunkivat v. 1775 ne vallat, jotka myöhemmin tulivat muodostamaan pyhän allianssin, »tasavaltaisen» perustuslain, joka teki kaiken järjestetyn valtiohallinnon mahdottomaksi ja kohotti anarkian periaatteeksi. Venäjä hallitsi siitä pitäen sitä miltei rajattomasti, osaksi ostamalla aateliston johtajat, jotka perustuslain mukaan oli tehty kaikkivaltiaiksi, osaksi pelotuksilla. Mutta kun Katarinan joukot olivat toimessa Turkissa, luulivat puolalaiset isänmaanystävänsä hetken tulleen pudistaa hartioiltaan Venäjän iästä, ja he yrittivät antaa itselleen uuden perustuslain, joka ainakin vähän yritti poistaa feodalianarkiaa. Preussi vahingoittaakseen Itävaltalaisia kilpailijaansa, yllytti sitä tarmokkaaseen menettelyyn, availi mahdollisuuksia Galiziassa, tietysti ilmoittamatta mitään aikomuksistaan Thornin ja Danzigin suhteen, jopa teki 29 päivänä maaliskuuta 1790 liitonkin Puolan kanssa, jossa molemmat sitoutuivat toisiaan auttamaan ulkomaisen hyökkäyksen sattuessa.

Samaan aikaan liittoutui Preussi, kuten olemme nähneet, Unkarin ja Belgian kapinallisten kanssa.

Englanti oli Preussin kanssa liitossa ja piti se silloin

Venäjää valtana, jonka suuruuden täytyi heikontaa sen kauppaa niin Itämerellä kuin Itämaillakin. Ainoa valta, joka vielä voi nousta Preussia vastaan, oli Ranskan yksinvaltiutus, joka oli Itävallan kanssa liitossa ja lankoudessa. Mikä ilo Preussin hovissa, kun vallankumous hetkeksi teki tämän voiman taisteluun kyvyttömäksi. Niin vähän ymmärsi se tämän merkitystä, niin sokeaksi teki sen maalaajennusten himo, että se tervetulleena tervehti Ranskan kuninkuuden heikkenemistä, koska sen mukana katosi viimeinen este sen puolalaispuuhien tieltä. Mutta Preussin hallitus ei iloinnut yksistään vallankumouksesta, se ryhtyi sen kanssa liittoonkin. Preussin lähettiläs Pariisissa, kreivi Goltz, oli mitä läheisimmässä tekemisissä kansalliskokouksen demokratisen puolueen kanssa. Petion, äärimmäiseen vasemmistoon kuuluva edustaja, sai kerran Preussin kuninkaalta onnittelun muuttaman kansanvaltaisen puheen johdosta; tämä ilmaisi mitä vilkkainta osanottoa, jotta sodasta ja rauhasta ratkaisu otettiin pois kuninkaalta — Ranskassa nimittäin — koska tämä seikka toistaiseksi vakuutti hänelle, ettei mitään hyökkäystä Ranskan puolelta tulisi. Jottei Golzia aivan pahasti saatettaisi pulaan, annettiin hänen rinnalleen erikoisia toimia varten juutalainen Efraim, (syysk. 1790) kai sama, joka oli ollut Preussin asioissa Belgian kapinallisten keskuudessa.

Asema vuonna 1790 oli Preussille erittäin suotuista: Ranskan kuningasvalta kykenemätön käymään sotaa diplomaattisten syitten takia, Belgiassa voitollinen kapina, Unkari liikkeellä, Puolan ja Ruotsin kautta selkä Venäjää vasten suojattu, tällä ja Itävallalla täysi työ Turkissa, joka teki hämmästyttävää vastarintaa; tässä asemassa näytti Itävalta olevan turvaton Preussia vastaan, joka oli liitossa rikkaan Englannin kanssa, ja Fredrik Vilhelm II pyrkinen saamaan aikaan sotaa.

Mutta Itävallassa oli sillä välin kiihkeä, väkivaltainen Josef kuollut ja hänen sijaansa (20 p. helmik. 1790) tullut tasainen Leopold, joka kernaasti astui vakavasti. Myöntyväisyydellä riisti hän vihollistensa aseet, rauhotti Unkarin, sai hajalleen Belgian kapinalliset, keskeytti turkkilaissodan ja sai aikaan sopimuksen Preussin kanssa Reichenbachissa

(27 heinäk. 1790), jossa katosi kaikki sodanaihe hänen ehdotuksensa hyväksymisen kautta.

Sillä välin oli Ranskan vallankumous mennyt niin pitkälle ja oli niin selvästi osottanut itsevaltiudelle vihamieliset aikomuksensa, että se alkoi panna ahdasmielisemmät yksinvaltaiset valtiomiehet arvelemaan. Tosiaankin oli vaara lähellä, jotta vallankumoukselliset pyrkimykset, jos ne Ranskassa voittaisivat, tarttuisivat naapurimaihinkin, Saksaan, Belgiaan, Piemontiin; niiden masentaminen tai ainakin ehkäiseminen näytti välttämättömältä toimenpiteeltä kaikkien Europan yksinvaltiaitten puolelta. Ja nämät ilmaisivatkin mielipiteensä julkisesti. Niinpä Leopold Mantuasta antamassaan julistuksessa, Paduasta julkaisemassaan kiertokirjeessä, vihdoin Itävallan ja Preussin julistuksessa, jossa nämät vallat Pillnizissä tekemänsä sopimuksen mukaan (27 p. elok. 1791) käyttivät uhkaavaa kieltä Ranskaa vastaan. Myös sieti keisari aatelispakolaisten varustuksia, jotka aivan Ranskan rajalla kokosivat sotajoukkoa hyökätäkseen maahan. Ranskassa ei epäiltykään Preussin ja Itävallan hankkivan sotaa vallankumousta vastaan, eivätkä kuitenkaan liittolaiset itse asiassa millään tavalla painokkaasti tätä tarkoitustaan huomauttaneet. Herra von Sybel on tarkasti käsitellyt silloisia sopimuksia valtioiden kesken ja arvelee voivansa niistä vetää johtopäätöksen, että hallitsijain kesken kaikkialla vallitsi mitä suurin rauhan rakkaus ja että Ranska provokatoorisesti aikaansai sodan. Me olemme saaneet toisen käsityksen asiasta. Totta on että Ranskassa ajautuivat niin girondistit kuin hovikin kannattajineen sotaan; jälkimäiset toivoen, että se toisi itävaltalaiset ja preussiläiset Ranskaan ja niitten mukana vanhan itsevaltiuden uudelleen asettamisen, restaurationin; girondistit taas pitivät sotaa välttämättömänä ja pyrkivät siis iskemään, ennenkuin vastustajat ennättäisivät täysin varustautua. Toiselta puolen taasen lykättiin sotaa yhä tuonnemmaksiksi, ei suinkaan rauhanrakkaudesta, vaan koska kukaan liittoutuneista valloista ei luottanut toiseensa. Venäjä tahtoi päättää turkkilaissodan, jota se Itävallan erkanemisen jälkeen yksin kävi, ja halusi vapauttaa armeijansa kääntääkseen sen Puolaa vastaan, joka oli

uskaltanut asettua omille jaloilleen. Preussi tiesi, että ratkaisu oli edessä Puolassa; se ei ollut jättänyt alueen laajentamisaikomuksiaan siellä ja toivoi nyt pääsevänsä Venäjän liittolaisena Puolan kimppuun saavuttaakseen, mitä se liitossa Puolan kanssa Venäjää vastaan oli yrittänyt. Itävalta oli kummallekin tässä asemassa oltaissa epämurkava naapuri, molemmat koettivat sen takia sotkea Leopoldin taisteluun Ranskaa vastaan saadakseen Puolassa vapaat kädet. Mutta tämä tunsu käryä nokassaan ja kieltäytyi käymästä edellä, ennenkuin Puolan kysymys oli ratkaistu.

Myöntäväisemmäksi kuin Leopold osottautui Frans II, joka maalisk. 1 p. 1792 seurasi häntä, nuori mitätön ihminen, jonka hallitus naurettavasti vaatiessaan vanhain tilan palauttamista ja korskeasti uhatessaan sai aikaan sodanjulistuksen Ranskan puolelta (20 p. huhtik. 1792). Nyt täytyi taistella, ennenkuin Puolan saalis oli jaettu. Ei Preussikään voinut hyvin vetäytyä pois taistelusta, joka koski Saksan valtakuntaa ja Pillnitzin liittolaisia. Mutta tarmokkaasti ei marssittu eteenpäin; vihollista pidettiin liian vähäpätöisenä, arveltiin emigranttien ja poliisiurkkijain tiedonantoihin nojaten, että koko Ranska oli kuningasmielinen eikä odottanut mitään niin kiihkeästi kuin vapautumista terroristisen vähemmistön »ikeestä», jonka käsityksen perättömyyden Preussin armeija pian katkerasti sai kokea, mutta joka käsitys vieläkin kummittelee muka »tunnontarkkojen» historioitsijain päissä ja teoksissa; odotettiin salaista myötävaikutusta Ludvig XVI puolelta, joka lamauttaisi sotaliikkeitä Ranskan puolella, mutta tämä arvio sai kovan iskun kansan rynnäessä Tuileriain linnaan 10 p. elokuuta. Mutta tärkein syy, miksi Itävallan ja Preussin varustukset niin hitaasti etenivät ja olivat niin riittämättömät; oli se että liittolaiset eivät vieläkään voineet sopia Puolan jaosta, jolloin Venäjän Katarinan joukot marssivat Puolaan ja Preussi, joka toukokuuhun saakka 1792 oli näytellyt Puolan liittolaisen osaa, heitti naamarin ja alkoi puhua Puolan uudesta jakamisesta »rauhan ja järjestyksen palauttamiseksi». Samaan aikaan kuin Venäjän joukot masentivat liittolaisten pulaan jättämän Puolan, käytiin sotaa Ranskaa vastaan Preussin ja Itävallan

taholta vain puolella sydämmellä, kun kumpikin samaan aikaan vilkuili Puolan saaliin puoleen. Eipä ihmettä, että sotaretki päättyi liittolaisvalloille surkeasti.

Vaarallisempi oli Ranskan asema seuraavana vuonna. Itävalta varustautui tarmokkaasti korvaamaan tappionsa. Joukko valtioita teki liiton vallankumousta vastaan; Englanti ja Hollanti, joka oli saanut aikaan Belgian valtauksen ranskalaisten kautta, ja, Englannin aiheuttamina, Sardinia, Portugali, Espanja ja Neapeli. Ranskan rajain sisällä nousi kapinaan joukko maakuntia ja tärkeimpiä kaupunkeja. Vanha armeija oli aivan hajalla, uusi vallankumouksellinen sotajoukko vasta syntymässä. Edellisen ylimysupseerit olivat erotetut tai paenneet, uusia ei kylliksi käsillä. Vanhat linjajoukot oli edellisen vuoden sota hajottanut, armeijan enemmistö oli ensivuotisia. Sen ohella osottautuivat kenraalit useissa paikoin petollisiksi ja epäluotettaviksi. Jollei hirmuhallitus olisi rautaisella nyrkillä käyttänyt Ranskan kaikkia voimia sotaan ja asettanut vihollista vastaan sotamiesten suurilukuista joukkoa, joka sen, mitä siltä puuttui harjoituksessa ja kurissa, koetti korvata innostuksella, niin olisi nuori tasavalta Europan hyökätessä sortunut. Kaikista ponnistuksista huolimatta oli asema sangen epätoivoinen.

Heidän onnekseen oli vastustajien ahneus yhtä suuri kuin heidän vihansa vallankumousta vastaan. Jokainen liittolaisista tahtoi tehdä tämän taistelun hyväksi liikekeinoteluksi; kukaan ei luottanut toiseensa, eteni ominpäin ja sen sijaan, että ryhdyttäisiin ratkaisevaan taisteluun, riensi jokainen ottamaan haltuunsa sen osan saaliista, jota se vaati itselleen.

Sardinia pyysi Itävallalta lisäjoukkoja; tämä kieltäytyi lähettämästä, koska Sardinia ei tahtonut luovuttaa Itävallalle Novaresea laajentaessaan aluettaan Ranskan kustannuksella. Siitä syntyi suuri suuttumus Sardiniassa, kallista aikaa meni hukkaan, Lyonin kapina kukistui eikä hyökkäys Ranskaa vastaan Italian puolelta päässyt alkuun.

Englannin joukoilla ei taaskaan Belgiassa ollut mitään kiireellisempää tehtävää kuin jättäytyä piirittämään Dünchirchiä, tärkeätä satamapaikkaa, jota Englanti himoitsi; hol-

lantilaiset väsyivät pian sotaan, kun ei heillä näyttänyt olevan saatavissa korvausta siitä. Turmiollisimmaksi tuli kuitenkin Itävallan ja Preussin välinen yhä kasvava vihamielisyys.

Venäjä ja Preussi olivat näet talvella 1792—1793 saaneet toimeen sopimuksen ja Puolan toinen jako oli suoritettu. Itävalta sai korvaukseksi palasen Ranskaa — *toivossa!* Preussi uhkasi silmänräpäyksessä vetäytyä pois Ranskan sodasta, jolleivat Englanti ja Itävalta suostuneet Puolan jakoon. Tämä ei suinkaan lisännyt, etenکään viimeksimainitun puolelta, ystävällisiä tunteita Preussia kohtaan. Koko Itävallan sodankäynnillä oli nyt yksinomaan silmämääränä ottaa haltuunsa kaikki ne osat Ranskaa, joita se vaati, Elsas ja muuan pohjois-Ranskan kaistale. Preussi taas, jolla oli täysi työ Puolassa, ei osottanut mitää halua ottaa tarmokkaasti osaa yritykseen, joka oltuaan sota vallankumousta vastaan, olikin muuttunut sen kilpailijan Itävallan valloitusodaksi. Preussin armeija kulutti paljon aikaa Mainzin piiritykseen ja katsele sitten miltei toimetonna, kuinka ranskalaiset ja itävaltalaiset tappelivat Elsassissa. Mutta kun nyt Itävalta lähenteli Venäjää, niin että Preussi pelkäsi molempain »liittolaisten» sen pettävän, silloin syyskuussa 1793 keskeytti se äkkiä sodan Ranskaa vastaan miltei kokonaan, ja lähetti joukkojensa enimmäkseen osat Reiniltä Puolan rajalle ollakseen varma saaliistaan siellä.

Vielä huonompi oli liittoutuneitten asema 1794; Englannin ja Espanjan kesken oli noussut riitaisuutta ja Puolassa syntyi keväällä kapina, joka laajeni niin etteivät venäläiset siitä selvinneet, vaan täytyi Preussin kiirehtiä avuksi. Nyt ei enää ollut ajattelemisen näitten osanottoa Ranskan sotaan eikä Itävaltakaan voinut enää käyttää kaikkia voimiansa siihen. Puolan viimeiset hetket olivat tulleet ja Itävallan täytyi lähettää tuntuvia joukkoja Puolan rajalle, ettei sitä kolmannessa jaossa sivuutettaisi samoin kuin toisessa. Jollei Englanti olisi kaikkeansa koittanut pitääkseen liittoa pystyssä, olisi se jo silloin liitoksistaan lauennut.

Mutta sillä välin oli Ranskan uusi kumouksellinen armeija voimistunut, se oli kehittänyt uuden, ominaisen me-

nettelytapansa, joka teki sen vanhoja armeijoja voimakkaammaksi, ja uudesta upseeristosta nousivat ne kenraalit, jotka piakkoin tekivät tämän uuden armeijan feodalisen Europan kauhuksi, Hoche, Kleber, Moreau, Bonaparte j. n. e. Kun feodaliset itsevaltiaat riitelivät vielä saavuttamattomasta saaliista, olivat ne antaneet kumouksellisten armeijalle aikaa pääsemään mahtaviin voimiin. Paraskaan aseonni ei olisi liittoutuneita itsevaltiaita auttanut masentamaan vallankumousta eikä toistaiseksikaan palauttamaan tilaa, joka oli vallinnut ennen 1789. Se seikka että Ranskan tasavalta v. 1794 voi lähteä hyökkäämään ja järkyttää koko Europan feodalivaltoja mitä syvimmin, karkottaa ne naapurimaista, sepä suureksi osaksi oli seurauksena sen vastustajain pikkumaisesta ja tyhmästä ahneudesta, kuten olemme koettaneet osottaa.

Vallankumouksen vastustajat nykyaikana kernaasti osoittavat tähän kohtaan vähentääkseen, kuten luulevat, vallankumouksen mainetta. Ei se voittanut sisäisen voimansa kautta, huutavat he riemuiten, vaan vihollistensa diplomaattisten virheiden takia.

Eihän tämä kyllä vallankumouksen mainetta kohota; mutta, niin meistä tuntuu, vielä vähemmän se kohottaa sen vastustajain mainetta.

Kuinka tahansa käyneekin vallankumouksen ja sen vastustajain maineen, me myönnämme kernaasti, että ei sitä yksin voittoon auttanut vallankumouksellisten ainesten voima, vaan yhtä paljon vastustajain »virheet». Yhtä väitettä kuitenkin emme hyväksy, sitä että nämät virheet olisivat olleet satunnaisia ja vallankumouksen voitto sattuma.

Hovien keskenäinen riitaisuus, kuten aatelin ja byrokraattisen kuninkuuden vastakohdat, jotka niin tehokkaasti auttoivat vallankumousta, perustuivat syvästi oloihin. Nämät vastakohdat eivät ole yksinäisiä sattumia, vaan luonteenomaisia ilmiöitä, jotka vaihtelevissa muodoissa yhä uudelleen ilmenivät ja ilmenevät kansojen vaiheissa, niin kauan kuin luokkavastakohtia löytyy.

Kuitenkin luulisi, että vaaran näkeminen olisi saattanut feodaliset vallat unohtamaan erikoispyyteensä ja pääsemään käsitykseen yhteisistä eduista; että he hetken uhrauksia teh-

den taistelisivat pysyvämpiä etuja itselleen. Niin läheinen kuin tämä ajatus onkin, niin puuttuivat historialliset edellytykset, jotta se olisi etuoikeutettujen kesken teoksi muuttunut. Sama kehitys, joka johti vallankumoukseen, riisti heiltä myöskin siveelliset ja älylliset ominaisuudet, jotka olisivat voineet saattaa heidät tarmolla ja yksissä voimin astumaan vallankumousta vastaan. Samalla kun feodaliset ainekset menettivät yhteiskunnalliset tehtävänsä, kävivät he sekä tarpeettomiksi ja vaarallisiksi että vielä menettivät ne siveelliset ominaisuudet, jotka työ antaa. Nautinnonhimoisina, hitaina, hempeytyneinä menettivät he kyvyn taistella tarkoituksiensa puolesta ja tehdä uhrauksia niiden saavuttamiseksi. Mutta eipä yksin siveellisesti vaan älyllisestäikin täytyi heidän yhä enemmän rappeutua. Käsitys todella olevista oloista osotti yhä selvemmin feodalisten ainesten tarpeettomuuden ja vahingollisuuden. Heidän etunsa sekä pakottivat heitä yhä enemmän vastustamaan tämän käsityksen levenemisestä kansaan että myöskin saattoivat heidät yhä enemmän sulkeutumaan itseensä, valehtelemaan itselleen yhä enemmän ja tuudittamaan itsensä harhaluuloihin. Juuri vallankumouksen läheneminen ajoi heidät peräytymään sellaisen ajan ajatusmuotoihin, jona ne vielä olivat välttämättömiä ja hyödyllisiä, mutta joita he itse eivät enää ymmärtäneet, ja jotka he siksi esittivät »ihanteina», ajautuivat salaoppisuuteen, henkien näkemiseen, »romantiikkaan», ajatusmuotojen elvyttämiseen, jotka aikoinaan olivat saattaneet olla järkeviä, mutta nyt väärin ymmärrettyinä ja ollenkaan soveltumattomina ajan vaatimuksiin olivat järjettömät ja johtivat täydelliseen tyhmentymiseen.

Feodalisen yhteiskunnan vallat olivat siveellisesti ja älyllisestäikin vararikossa, kun valtiollinen ja taloudellinen romahdus tuli. Kykenemättöminä uhraamaan vähintäkään, kykenemättöminä tekemään suurta päätöstä, kykenemättöminä käsittämään asemaansa, puuttui heiltä kaikki, mikä olisi heidät voinut painaa kokoon todelliseksi »taantumusjoukkioksi». Tosin olivat eri feodaliset ainekset mitä läheisimmin kietoutuneet toisiinsa, mutta he olivat kuin rotta-kuningas: hännistään yhteenkasvanut joukko rottia, jotka

vain vaivalla pääsevät liikkumaan eivätkä voi hankkia itselleen ruokaa, niin että ne tyydyttämättömässä ahneudessaan lopulta ovat pakotetut syömään toisensa.

Feodalisten ainesten epäsopeu ja pöyhkeys ei suinkaan ollut sattuma; se oli yhtä välttämätön kuin kolmannen säädyn keskenäiset luokkataistelut. Molemmat ovat olleet voimakkaasti vaikuttamassa vallankumoukseen.

Näemme täten selvästi, että yhteiskunnallinen kehitys ei ole ainoastaan taistelua ylöspäin pyrkivän ja kukistuvan luokan välillä, niiden välillä joilla on etua olevaisten olojen säilyttämisestä ja niiden, joille olevat olot käyvät yhä sietämättömämmiksi, vaan riippuu se myöskin taisteluista kummankin ryhmän sisällä. Jokainen tällainen taistelu, mikä tahansa onkaan taistelevien tarkoitus ollut, on edistänyt vallankumousta; niin oudolta kuin se näyttääkin, on kuitenkin kieltämätön seikka, että vallankumousta on ollut kohottamassa sekä epäsopeu hallitsevain kesken, että myöskin hallittujen joukossa. Etujen vastakkaisuudet kapitalistien ja pikkuporvarien, kaupungin ja maaseudun kesken tuskin koskaan viivyttivät, usein kiihdyttivät; ne lisäsivät vallankumouksen ilmituomaa tarmoa ja asettivat vallankumouksellisille joukoille laajempia tarkoituksia, ajoivat niitä yhä kauemmas.

Etujen vastakohtat hallitsevien luokkien kesken taasen aiheuttivat heidän ponnistustensa herpaantumista, veivät siihen että heidän tehtävänsä kävivät yhä ahtaammiksi, niin että he, sen sijaan että olisivat suljettuna joukkona ja tarmokkaasti taistelleet vallankumousta vastaan, yhä enemmän rajoituivat haalimaan hetken etuja olojen hajanaisuudesta. Sen sijaan että he olisivat sammuttaneet paloa omasta talostaan, koettivat he käyttää yleistä sekasortoa hyväkseen rosvotakseen naapuritalosta, kunnes räiskähtävä romahdus hautasi heidät kaikki raunioihinsa.

Ranskan »suuren» vallankumouksen vaiheet v. 1789—1799.

(Suomentajan lisäämä luku.)

Ranskan yhteiskunnallinen tila vallankumousaikana on juuri tässä Kautskyn teoksessa kuvattu. Seuraavassa selostuksessa luetellaan vain tapausten historialliset puitteet, jotka eivät käy selville itse kirjan tekstistä. — Ranskan säädyt, jotka eivät olleet koossa sitten v. 1614, kokoontuivat 5 p. toukok. v. 1789 Versaillesiin kuninkaan kutsumina selvittämään valtion umpimutkaan sotkeutuneita raha-asioita. Kolmas sääty, joka oli lukuisin, (600 edustajaa vaati heti, että oli äänestettävä edustajain pääluvun mukaan, kun sen sijaan aateli ja papisto (kummassakin 300 edustajaa) olisivat äänestäneet säädyttäin, jolloin ne olisivat yhdessä voittaneet kolmannen säädyn. Näiden vastarinnan masentaakseen julistautui kolmas sääty 17 p. toukokuuta kansalliskokoukseksi. Kun hallitus sulki kokoushuoneen, vannoi kolmas sääty kokoontuneena hovin pallosaliin 20 p. kesäkuuta, ettei hajaannu ennen kuin Ranska on saanut perustuslain, ja kuninkaan hajaantumiskäskyn tuojalle vastasi kreivi Mirabeau, että edustajat olivat koolla kansan tahdosta ja että vain pistinten voima voi heidät hajottaa. Siihen ei kuningas sentään uskaltanut ryhtyä. Silloin yhtyivät aateli ja papisto kansalliskokoukseen. Hovi hankki kosta. Heinäk. 11 p. tehtiin valtiokaappaus, horjuva kuningas erotti taantumuksellisen hovin pakotuksesta ministerinsä Neckerin ja alkoi koota sota-väkeä kansalliskokousta vastaan. Syntyy mielenosotus, nälkäinen kansa kulkee pitkin katuja. Yhteentörmäyksessä Ranskan kaarti menee kapinallisten puolelle ja kansa ryntää Bas-

tiljin vanhaa sortolinnaa vastaan heinäk. 14 p:nä hävittäen sen maan tasalle. Virkamiehistö osottautuu voimattomaksi ja sotaväen »epäluotettavuus» vallanpitäjiin nähden käy selväksi. Kansanjoukot surmasivat Baltiljin komentajan ja Pariisin ent. päällikkö Foulon, nyt ministeri, vedetään lyhtytolppaan. Hän kuului sanoneen, että kansa voi syödä heiniä. Hänen vävyllään, viljakeinottelijalle, tehdään sama temppu. Kuningas hätääntyy, kutsuu Neckerin takasin, kansalliskokouksen puhemies Bailly tulee Pariisin kaupungin päälliköksi ja perustuslaillismielinen Lafayette kansalliskaartin komentajaksi.

Maaseudullakin syttyi talonpoikaiskapinoita aatelia vastaan ja feodalilinnujen sekä maapaperien muuttuessa tuhaksi luopui aatelisto kansalliskokouksessa kuuluisana yönä elok. 4 p:ää vasten etuoikeuksistaan. Kansalliskokous julisti silloin voimaan »ihmisoikeudet», ihmisen »luonnolliset ja luovuttamattomat» oikeudet, joihin luettiin tasa-arvo, henkilöllinen vapaus ja omaisuus sekä oikeus sorron vastustamiseen. »Kaikki valta lähtee kansasta, ei mikään kokous eikä yksityinen voi käyttää valtaa, jota se ei suoranaisesti ole saanut kansalta. Laki on kansan tahdon ilmaus. Kaikilla kansalaisilla on oikeus ottaa osaa sen säätämiseen, joko itsekohtaisesti tai edustajiensa kautta. Laki on oleva samallainen, sekä suojellessaan, että rangaistessaan». — Vapaus ja omaisuus luonnollisesti, porvariston julistamina, tarkoittivat sen riistämisoikeuden turvaamista, kansanvalta porvarillista parlamentaarisuutta. Yhdistymisoikeus ei kuulunut näihin porvarillisiin vapauksiin, työväen ammatillinen yhteenliittyminen kiellettiin jyrkästi. Vielä v. 1792, jyrkimpäin sanskulottien ollessa vallassa, julistettiin yksityisomistus pyhäksi ja säädettiin kuolemanrangaistus jokaiselle joka uskalsi esittää »maanjakoa tai muuta yksityisomaisuuden kumoamista».

Taantumushuhujen säilyttämänä ja kuningattaren vehkeillä upseeriston avulla vallankumousta vastaan nousee yleisen puutteen pakosta Pariisin kansa. Proletaarinaiset vaeltavat kymmentuhantisena joukkona Versaillesin linnaan, josta pienen mellakan jälkeen toivat tullessaan Pariisiin jauho-

kuormien mukana kuninkaan, kuningattaren ja perintöprinssin »leipurin, leipurimatamin ja pikkusen leipuripojan», kuten pariisilaissukkeluus sanoi, sekä kansalliskokouksen, jotka näin joutuivat Pariisiin vallankumouksellisen kansan välittömän vaikutuksen alaisiksi. Pariisin kunnallishallitus pakotettiin hankkimaan työttömille työtä ja apua. Leivän hinnat alennettiin. Jyrkät ainekset alkoivat yhä enemmän vaikuttaa tähän kunnallishallitukseen. Mainittavimpia politikoitsijoita oli »Kansan ystävä» lehden toimittaja Marat, joka ei tyytynyt valtiolliseen vapauteen ja tasa-arvoon, vaan taisteli taloudellisia porvaris-sortajiakin vastaan. Hänet murhasi kiihkomielinen tyttö, Charlotte Corday 13 p:nä heinäk. 1793.

Pariisissa ryhtyi kansalliskokous syksyllä 1789 säätämään perustuslakia. Ranska jaettiin 83 departementtiin ja virastot sekä neuvostot asetettiin vaalinalaisiksi. Varallisuus-sensus tuli vaaliehdoksi, joka seikka kovin kuohutti köyhälistöä. Kuninkaalle jätettiin lakeihin nähden rajotettu kielto-oikeus n. k. »veto». Aateli poistettiin, julistettiin uskonvapaus, kirkkotilat otettiin valtiolle. Valtion raha-asioita koettiin auttaa assignaateilla, paperirahalla, joitten arvo vaihteli. Papisto tuli valtiovallan alaiseksi ja sen suurin osa vannoi uskollisuutta uudelle perustuslaille. Tuntuva joukko kieltäytyi tästä kuitenkin.

Kuningas ei antanut vahvistustaan uudelle perustuslaille eikä suostunut sovintoon Mirabeaun eikä muiden perustuslaillisten kanssa, jotka olisivat ottaneet hallituksen vastaan ja suojanneet yksinvaltaa. Kahnausta kesti kauan ja Mirabeau kuoli 4 p. huhtik. 1791. Ristiriita kärjistyi yhä ja Pariisin kansa kiihtyi yhä enemmän. Sitä johtivat jakobiinien ja kordelierien y. m. radikaalit klubit. Vanhan hallitustavan kannattajat pakenivat maasta asiain kärjistyessä. Kuningaskin yritti karata, mutta hänet tunnettiin lähellä rajaa ja tuotiin kesäk. 20 p. 1791 Pariisiin. Kun hän nyt suostui valallaan vahvistamaan perustuslain, asetti kansalliskokous hänet uudelleen arvoonsa ja hajaantui syksyllä.

Heti kokoontui uuden vaalilain mukaan »lakia säätävä kansalliskokous», jossa enemmistö joutui tasavaltalaisten halltuun. Johdossa olivat maltilliset perustuslailliset, n. k. gi-

rondistit, — nimi Gironden piirin edustajien mukaan — jotka muodostivat määräävän joukon. Nämät vaativat pakko-toimenpiteitä valasta kieltäytyviä pappeja ja maasta muuttavia aatelisia vastaan, ja kun kuningas asettui vastustamaan, syntyi ristiriita. Samalla kärjistyivät myös suhteet ulkomaihin ja ehkäistäkseen näitä yllättämistä Ranskaa, julisti kansalliskokous 20 p. huhtik. 1792 sodan Itävaltaa vastaan, joka oli liitossa Preussin kanssa. Armeija oli epäkunnossa, aateli ja hovi vehkeilivät vihollisen kanssa ja maa oli tuhon partaalla. Sota kävi ensin huonosti, joka taas kiihotti Pariisia. Kansanjoukko tunkeutui 20 p. kesäk. 1792 Tuilerien linnaan, jossa kuninkaan päähän painettiin vallankumouksen jakobiinilakki. — Kuningas teki taas myönnytyksiä, mutta kääntyi kuningattaren kanssa anomaan apua ulkomailta.

Kun sitten vihollinen marssi rajan yli, hyökkäsivät kansanjoukot uudelleen elok. 10 p:nä Tuilerien linnaan, kansalliskaartit kieltäytyivät sitä puolustamasta ja kuninkaan sveitsiläiskaarti kaatui. Kuningas perheineen pakeni kansalliskokouksen turviin, mutta tämä pidätti hänet hallituksesta ja pisti Templen torniin vankilaan. Todellinen voittaja oli Pariisin vallankumouksellinen kansa, joka taas uudisti kunallisneuvoston.

Kansalliskokouksen jyrkintä osaa sanottiin »vuoreksi», siihen lukeutuvat edustajat kun istuivat ylimmillä istuimilla. Sen johtajia oli Danton ja se isänmaan ulkonaisen vaaran ja vallankumouksen uhatun aseman takia julisti voimaan hirmuvallan. »Nyt tarvitaan rohkeutta» sanoi Danton, »kuningasmieliset on lyötävä kauhulla». Maratin neuvosta ja Dantonin suostumuksella pantiin toimeen veriset syyskuun murhat (2—6 p. syysk. 1792), jolloin n. 2000 kuningasmielistä vankia, enimmäkseen pappeja surmattiin.

Samoihin aikoihin tunkeutuivat Preussin ja Itävallan joukot maahan, mutta erimielisinä kävivät sotaa heikosti. Sen sijaan alkoivat silloin Ranskan uudistuvan armeijan voitokkaat taistelut. Marseljeeri syntyi sen marssiksi.

Syysk. 21 p. 1792 kokoontui uusi eduskunta, yleisillä vaaleilla valittu kuulu *kansalliskonventti*, jota Victor Hugo on kunnioittanut arvonimellä »historian huippu», se kun

suurella tarmoilla johtaen maan puolustusta vakiinnutti vallankumouksen ja ennätti suorittaa kunnioitettavan määrän välttämättömiä reformeja. Seuraavana päivänä julisti se Ranskan *tasavallaksi*. Kuningasta vastaan nostettiin syytös valtiokavalluksesta ja konventti tuomitsi hänet yhden äänen enemmistöllä kuolemaan 17 p. tammik. 1793. 21 p. putosi hänen päänsä äsken keksityn mestauskoneen, guillotiinin terällä. Ulkomaat yhtyivät nyt suurempaan voimanponnistukseen, mutta kansallista puolustusta varten asetettiin *yhteishyvänvaliokunta*, jonka johtajat olivat Danton ja Robespierre. Asetettiin myös vallankumoustuomioistuin, joka nopeasti rankasi valtiollisia rikoksia. Ympäri maan lähetettiin tämän komisarioita, jotka rautasen järkähtämättömästi kukistivat feodalisen tyytymättömyyden. Yhä jyrkempiä puolueita esiintyi. Hébertin mukaan nimitetty puolue tuli edustamaan sanskulotteja, Pariisin vallankumousellista köyhälistöä. Hebert käytti jyrkkää kieltä rikkaita vastaan. Hän huudahti: »Me, jotka olemme ajaneet pois aatelin ja panneet papit peukaloruuviin, me sanskulotit, jotka olemme järkyttäneet kaikkien hirmuvaltiaitten valtaistuuksia, mekö antaisimme kauppiasten säätää lakeja itsellemme! Rikkaat itsekäät, vaviskaa! Olemassaolo on etumaisin omaisuus». Kesäk. 2 p. 1793 pakotti Pariisin kunnallishallinto, joka oli sanskulottien komennossa, vangitsemaan 32 girondistijohtajaa, joista suurin osa mestattiin. Kuningatar Maria Antoinette nousi mestauslavalle 16 p. lokakuuta. Kapinoita syntyi maaseuduilla, jopa yhtyivät nämät kapinalliset maan vihollisiinkin, mutta tarmokkaasti ja verisesti kukisti vallankumoushallitus vastarinnan.

Kristinusko poistettiin ja kalenteri asetettiin uudeksi ja alettiin ajanluku tasavallan julistamisesta 22 p. syysk. 1792. Huomattavin muutos oli 10-päiväiset viikot, jolloin työpäivä menetti lepopäiviä. Puhuttelusana »herra» poistettiin ja sijalle tuli »kansalainen». Mainittakoon myös että tältä ajalta on kotoisin »tasa-arvon puku», frakki ja silinterihattu. Järjenkunnioitus yritettiin saada uskonnoksi, pidettiin kohteita jumalanpalveluksiakin sille, mutta Robespierre julisti sen sijaan »korkeimman olennon» palveluksen. Hänä se

myös mestautti useita vallankumousmiehiä, Dantoninkin, kun nämät eivät jaksaneet seurata mukana. Yhä mahdottomammaksi kävi kuitenkin sanskulottien vallan säilytys. Vaikka 60—70 henkeä päivittäin mestattiin, horjui Robespierren valta kumminkin. Lopulta hänkin tovereineen vangittiin konventin käskystä ja hänen päänsä pistettiin guillotiiniin 9 p. Thermidorikuuta (27 p. heinäk.) v. 1794.

Porvaristo, joka oli saanut loistavia riistämismahdollisuuksia, halusi nyt yhä kiihkeämmin »rauhaa». Jakobiiniklubi suljettiin 11 p. marrask. 1794, vallankumoustuomioistuin poistettiin. Villiin hurjasteluun heittäytyivät nyt varakkaat, mutta köyhälistöä painoi elintarpeitten hintain kohoaminen ja sotaväen otto. Assignaattien arvo laski huihmaavasti. Mutta samaan aikaan alkoivat armeijat saavuttaa voittoja ja tuoda saaliita kotiin.

Jakobiinien kapina kukistettiin 20 p. toukok. 1795 ja kuningasmielisten yritys 5 p. lokak. 1795, jonka jälkeen hallitukseen tuli viisihenkilöinen *direktio*, jonka rinnalle kaksikamarinen eduskunta. Yleinen äänioikeus hävitettiin. Mutta konventin miehiä muisteli kansa ihailevalla kunnioituksella. Mieltäkiinnittävä on vielä työväenliikkeen historian kannalta sosialistinen yritys Ranskan vallankumouksen aikana. Se on saanut nimensä *Gracchus Babeufista*. Tämä oli syntynyt v. 1760 köyhän lapsena. Aatelistöilla palvelen tutustui hän tarkalleen feodaliseseen riistämiseen. Maakirjakonttorin kirjurina sai hän katsoa syvälle maanomistusoalojen mielivaltaan. Hän tutki myös halulla uudistuskirjailijoita, etupäässä Rousseausta. Vallankumouksen tullen auttoi hän talonpoikia saamaan käsiinsä orjuuttavat maapaperit, joista tehtiin iloinen nuotio.

Pariisiin tuli Babeuf juuri Bastiljin kukistumisaikaan. Nähtyään kansan vihollisten päitä keihääkärjissä, kirjotti hän vaimolleen: »Minä näin heidät! 200,000 katsojaa riemuitsi. Oi, kuinka se riemu suretti minua. Sanoin itselleni: Jumalan kiitos ja Jumala meitä auttakoon. Minä käsitän, että kansa ottaa oikeutensa, mutta miksi olla julma? Meihin vaikuttavat vielä menneitten aikain kidutukset ja roviot. Sen sijaan että olisivat meitä kasvattaneet, ovat herramme teh-

neet meidät raakalaisiksi, sillä he ovat raakalaisia itse. He niittävät nyt, mitä ovat kylväneet, ja me olemme vasta alussa».

Eleli sitten sanomalehtimiehenä ja toimitti erästä virkaakin. Robespierren sortumista piti hän oikeutettuna kostona siitä, että tämä oli toimittanut kansanvaltaiset Hebertistit mestauslavalle, kun he eivät materialisteina suostuneet palvelemaan hänen »korkeinta olentoaan».

»Painovapaus» nimisessä sanomalehdessään kävi hän vallassa olijain kimppuun niin terävästi, että nämä 13 p. lokak. 1794 vastasivat vangitsemiskäskyllä. Hänen onnistui kuitenkin piileskellen toimitella lehteään, jota hän nyt nimitti »Kansantribuuniksi». Helmik. 12 p. 1795 saatiin hänet kuitenkin kiinni. Vankilassa tutustui hän jyrkkiin kumousmiehiin, jotka tahtoivat taistella taloudellista riistämistä vastaan.

Silloin oli jo selvää, että valta tosin oli tullut uusiin käsiin, mutta ettei vallitseva luokka ollut alimmainen ja levein.

Syyskuussa vapautettuna ryhtyivät he toimiin perustaan yhdistyksen, jota kokouspaikan mukaan nimitettiin Panteon-yhdistykseksi. Kun yhdistys kävi epämurheksi, määräsi direktorio Napoleon Bonaparten hajoittamaan sen. Babeuf ystävineen perusti nyt »tasa-arvoisten» salaliiton. Tarkoitus oli »antaa maa kansalle, järjestää lailla työt, saattaa tuotanto välitys ja jako yhteiskunnan haltuun. V. 1796 julaistussa ohjelmassa sanotaan luonnon määräävän kaikille velvollisuuden työhön ja oikeuden nautintoon; kukaan ei kunniallisesti ole voinut yksin anastaa maan ja teollisuuden tuotteita; todellisessa yhteiskunnassa ei ole rikkaita eikä köyhiä; vallankumous ei ole täydellinen; 1793 valtiomuoto on todellinen Ranskan perustuslaki, sillä sen on kansa rauhallisesti hyväksynyt.

Tätä ohjelmaa levitettiin kymmentuhattamäärin ja teki se samoin kuin salaliiton julistuksetkin voimakkaan vaikutuksen. Eräässä julistuksessa sanottiin: »Me haluamme elää ja kuolla tasa-arvoisina, kuten olemme syntyneetkin. Tasa-arvo tahi kuolema! . . . Ranskan vallankumous on vain toisen ja suuremman, viimeisen kumouksen edelläkävijä».

Kiihtymys kasvoi, sotilasryhmiäkin oli salaliiton puo-

lella, mutta juuri kapinavalmistusten kypsyttyä ja ratkaisevain tapausten ollessa edessä joutuivat toimitsijat kavalluksen kautta kiinni. Heitä ei uskallettu antaa valamiesoikeuden tuomitaviksi, niin suuri oli heidän suosionsa. Erikoisen tuomioistuimen edessä julistivat he rohkeasti vakaumustaan.» Jos tuomitsette meidät», sanoi Babeuf, »niin tuomitsette Ranskan viimeiset kunnon tasavaltalaiset. Minä näen kuninkuuden kurjuuksineen palaavan.»

Babeuf ja yksi lähin toveri tuomittiin kuolemaan 26 p. toukok. 1797, toiset joutuivat vankilaan ja sittemmin kuljivat heidän kauttaan »tasa-arvoisten» sosialistiset opit nuorelle Ranskalle.

Tasa-arvoisten salaliitto alkoi 19:nen vuosisadan yhteiskunnallisen näytelmän. Ilman kavallustakin olisi se epäonnistunut, työväenluokka kun ei vielä ollut tietoisena erinnyt kolmannelta säädytstä, (kts. sivut 57—59). Mutta sosialismin ajatukset olivat kylvetyt ja saaneet verikasteensa. Verta oli tullut porvariston ja työväen väliin. Näiden välinen luokkataistelu lähti siitä yhä selvenemään.

Mutta »viimeisten tasavaltalaisten» kukistuttua kohosi yhä suurempaan mahtavuuteen kenraali Napoleon Bonaparte, joka aikaisemmin oli ollut vallankumouksellinen, mutta osaten oikeaan aikaan heittäytyä voittavan porvariston kelkkaan vei se hänet vallan kukkuloille. Vallankumouksiin kyllästynyt porvaristo turvautui sotilasdiktatuuriin. Marrask. 9 p. 1799 kukisti Napoleon vallankaappauksella direktorion, tuli itse ensimmäiseksi konsuliksi ja viiden vuoden kuluttua keisariksi.

Vallankumous oli päättynyt.

Sanaselityksiä.

Kirjassa käytettyjen muukalaissyntyisten sivistyssanain merkitys selostetaan lyhyesti seuraavassa: (lat. merkitsee latinaa, kr. = kreikkaa, kts. = katso, vst. = vastakohta.)

abstraktinen (lat.) ajatteellinen, ei aistein havaittava, vst. konkretinen. *akademia* kreikkalaisen filosofin Platon oppisali. Keskiajalla alettiin nimittää yliopistoja akadémioiksi.

allianssi liitto. »Pyhä allianssi»: Aleksanteri I:sen perustama taantumusliitto Venäjän, Itävallan ja Preussin hallitusten kesken. Tarkoitus oli kansain vapauspyrintöjen vastustaminen.

anarkia (kr.) olo ilman hallitusta, järjestystä; *anarkismi*, oppikunta, joka luottaen yksilön hyvyyteen haluaa hajoittaa yhteiskunnallisen järjestyksen. Osa anarkisteja käyttää väkivaltaisista keinoista.

aristokratia (kr. merkitsee alkujaan »parasten valtaa») ylimysvalta. *byrokratia*, (ransk.) virkavalta.

despotinen, (kr. despoti herra, orjain isäntä, itsevaltiyas) itsevaltainen, mielivaltainen.

diplomati, vieraiden valtain kanssa neuvotteleva virkamies.

diplomatinen, valtioasioihin kuuluva, valtiomiesten keskinen.

dramatinen, (kr.) näytelmätaiteeseen kuuluva, näytelmällinen.

emigrantti, siirtolainen, maasta (tavallisesti valtiollista tai uskonnollista vainoa) pakeneva.

feodaliaika, (feodum — läänitys) keskiaika, jonka yhteiskuntamuoto perustui aatelisvaltaiseen läänityslaitokseen maalla ja ammattikuntajärjestelmään kaupungeissa.

feodalinen, keskiaikainen, aateli- tai ammattikuntavaltainen.

filosofi, (kr.) viisauden ystävä, harrastaja. *filosoferaus*, järjeleminen.

guillotini, (ransk. luetaan giljotini) ranskalaisen lääkärin Guillotin vallankumousaikana keksimä mestauskone, jossa painava putoava terä katkasi mestattavan kaulan.

hugenotit, ranskalaiset protestantit, uskonpuhdistuksen harrastajat kävivät 1500- ja 1600 -luvuilla ankaraa taistelua uskonvapautensa puolesta. Taistelu koski myös aatellissukujen välisiä riitaisuuksia ja porvariston luokkataistelua.

idea, aate, (ei sekoitettava sanaan ideali — ihanne). *idealismi*, filosofinen oppisuunta, joka ei tyydy kokemusperäiseen tietoon, vaan etsii kokemusilmiöitten takaa niitten aatteellisia perusolemuksia, *idealistinen*, tätä oppisuuntaa kannattava.

intelligenssi, (lat.) äly, tiedollinen sivistys; tiedollisesti sivistynyt luokka, »sivistyneet».

jakobiini, j.-klubi, vallankumousajan jyrkimpäin tasavaltalaisten klubi, joka kokoontui Jaakopin luostarissa; jyrkkä kumousmies.
jesuiitit, Jeesuksen seura, espanjalaisen Ignatius Loyolan v. 1539 perustama veljeskunta katolisen uskon turvaamista ja levittämistä varten. Tullut tunnetuksi kaikille elämän aloille ulottuvasta, erittäin käytännöllisesti järjestetystä toiminnastaan sekä häikäilemättömästä menettelytavastaan; sen periaate on: »tarkotus pyhittää keinot».

junkkari, upseeriksi aikova aatelimies, aatelineen maanomistaja. Junkkaripuolue, maa-aatelineen taantumuspuolue.

juristi, (lat. jus- oikeus) lainoppinut.

kaleeri, entisajan suuri soutulaiva. Rikollisia tuomittiin näihin kahlehdituiksi soutajiksi; hirveä rangaistus.

kanoninen, (kr. kanon- ohje) kanoniset kirjat; raamattu kirkkoon nähden, kanoninen oikeus, kokoelma paavien asetuksia ja sääntöjä.

kapitali, (lat. caput, — pää) pääoma, korkoa tuottava raha, liikelaitoksen puhdas omaisuus; taloustieteessä lisäarvoa luova suhde työvälineiden omistajan ja työväen välillä.

kapitalisti, pääoman omistaja.

kapitalismi, suurtuotannollisten työvälineiden yksityisomistukseen ja palkkatyöhön perustuva talousjärjestelmä; *kapitalistinen*, kapitalismiin kuuluva.

kardinaali, (lat. »oivallinen») korkea-arvoiset katoliset pappismiehet, joiden oikeus on toimittaa paavinvaali.

kartelli, (ransk.) taistelujärjestö turnauksissa; nykyisin yhteisten etujen valvontaa ja työtaistelua varten järjestyneiden liittoutuma.

katolinen, katoliset »yleiset» kirkot roomalainen ja kreikkalainen vastakohtana protestantisille »vastustaville» kirkkokunnille.

kemia, tiede, joka käsittelee aineen olotiloja, alkuaineita.

kolmilohkoviljelys, kolmijakoinen viljelystapa.

kommuni, (lat.) kunta.

kommunismi, nykyisemmin ymmärretään tällä suuntaa, joka tarkoittaa kaiken persoonallisen omaisuuden hävittämistä ja yhteisomistusta yksityistaloudellisiin kappaleisiin saakka. Puolen vuosisataa sitten käytettiin sanaa merkitsemään samaa kuin nytemmin sosialismi (esim. kommunistinen manifesti)

konkretinen, aistimin havaittava (kts. abstraktinen).

legitimismi, (lat. lex — laki) pyrkimys kumousten jälkeen palauttaa maan »laillinen» hallitsijasuku jälleen valtaan. Ranskassa nimitetään legitimisteiksi niitä, jotka tahtovat asettaa Bourbonin huoneen hallitukseen.

liberaali, (lat.) vapaamielinen; liberalismi, vapaamielisyys, porvarillisten taloudellinen vaatimus »vapaan» liikkeenharjoittamisen s. o. vapaan riistämisoikeuden hyväksi,

livre, entisaikainen raha-yksikkö Ranskassa, markan suuruinen.

manufakturi, (lat. manus käsi, facere tehdä) tarkoittaa sitä tuotamistapaa, joka tapahtuu käsityön kautta, mutta yhteisissä työpajoissa, joissa työnjakoa voidaan soveluttaa.

»Marsalkkasauva laukussaan», puheenparsi, joka tarkoitti sitä, että kukin voi kohota armeijan korkeimpiin arvoihin saakka kuntonsa perusteella, ilman sukuperäisiä tai muita etuoikeuksia. *materialistinen*, (lat.) aineellinen, filosofinen materialismi opettaa, että kaiken perustana on ikuinen aine, jonka heijastuksia ovat henkiset ilmiöt; historiallinen materialismi selittää yhteiskunnalliset, valtiolliset ja sivistykselliset tapahtumat pohjaltaan johtuviksi kunkinaikaisista tuotantomuodoista ja luokkataistelusuhteista.

mekaniikka, (kr.) oppi työkaluista, koneista.

monopoli, (kr. yksinkauppa) yksinoikeus.

morgen, saksalainen pintamitta, tarkoitti alkujaan aamupuolen kyntöaluetta. Eri maanosissa eri suuri, enimmäkseen n. 2,500 mt.

parlamentit olivat jonkinlaisia hovioikeuksia keskiajan Ranskassa. Englannissa nimitettiin v. 1272 parlamentiksi ylhäisten, pappien ja ylimysten edustajakokouksia, joista kehittyi sitten nykyaikainen eduskunta, parlamentti.

parlamenttarisuus, eduskunnallinen toiminta, perustuslaillinen hallitusjärjestelmä, jonka mukaan ministerihallitus on eduskunnalle vastuunalainen ja vaihtuu eduskuntaenemmistön mukaan.

politiikka, (kr.) valtio-oppi, valtiollinen harrastus, valtiollinen toiminta.

proletariati, (lat. proles — sikiö) vanhan Rooman 5:s luokka, joka ei maksanut veroa, vaan rikastutti valtiota runsailla lapsijoukoillaan; sittemmin köyhälistö; *proletari*, köyhimys.

prosentti, (lat.) »sadasta» (suoritettava korko.) Merkitään myös 0/0.

prostituertu, (lat. prostitutio, esille asettaminen, häväistys) ammatihauereuteen antautunut.

protestantti, (lat.) »vastalauseen tekijä», nimi syntyi v. 1529, jolloin Saksan uskonpuhdistuksen puolelle asettuvat säädetyt pänivat vastalauseensa Speyerin valtiopäiväpäättöstä vastaan, kun tämä kielsi kajoamasta katolisen kirkon oppiin. Protestantiksi nimitetään yleensä kirkkokuntia, jotka ilmoittavat raamatun opilliseksi ohjeekseen.

provokationi, (lat. esiin kutsuminen) toimenpide, joka välillisesti saa aikaan alotteen toisen vastapuolen puolelta; *provokaattori*, henkilö, joka rikollisessa tarkoituksessa jossain ryhmässä koettaa vaikuttaa sille epäedullisia toimenpiteitä.

reformi, (lat.) uudistus.

restaurationi, (lat.) korjaus, ennalleen asetus. Restaurationiksi nimitettiin Englannissa v. 1660 Stuarttien hallitsijasuvun uudelleen valtaan pääsyä kumousten jälkeen. Ranskassa oli restaurationi v. 1814, kun Bourbonien suku tuli taas hallitukseen.

romania kansoja ovat italialaiset, espanjalaiset, portugalilaiset ja Ranskalaiset, joiden kielet muodostuivat kehittymällä latinasta (Rooman kielestä) erilaisten paikallisolojen vaikutuksesta.

romantiikka, tarkoittaa keskiajan elämää yleensä, sitten runoutta,

joka ihannoi keskiaikaa, yleensä haaveilevaa menneisyyden ihailua; romanttinen haaveellinen, haaveileva.

slaavilaisia kansoja ovat venäläiset, puolalaiset, tsekit, bulgarialaiset y. m. itäisessä Euroopassa ja Balkanin niemimaalla asuvat kansat.

teoria, (kr.) *teoreettinen*, tiedolle perustuva vst. praktillinen, käytäntöön perustuva.

terrorismi, (lat. terror — kauhu) hirmuvalta, menettelytapa jonka tarkoituksena on väkivaltaisilla keinoilla tai niiden uhalla vaikuttaa pakottavasti; *terroristinen*, hirmuvaltainen, väkivaltainen.

»*Valistunut yksinvaltius*» hallitussuunta, jonka tarkoituksena on »kansan paras» hallituksen toimesta ilman mitään eduskunnallista kansanvaltaa. Sen tunnussana on »kaikki kansan puolesta ei mitään kansan kautta». Tällaisina »valistuneina yksinvaltiaina» pitää historia Josef II, Fredrik II y. m.

veto, (lat. »kiellän») valtiopäämiehen tai muun laitoksen oikeus kiellollaan estää lakia astumasta voimaan.

Tietoja kirjassa mainituista henkilöistä.

Axelrod, Venäläinen sosialidemokrati, puolueen perustaja.

Buckle, 1822—1862, rohkea, itseoppinut sivistyshistorioitsija.

Calonne, Ch. Alex. 1734—1802, Ranskan rahaministeri v. 1783.

Engels, Friedrich 1827—95. Marxin kanssa tieteellisen sosialidemokratian perustaja.

Fredrik II »suuri» Preussin kuningas 1740—1786, uskonnollisissa asioissa vapaa-ajattelija, aikansa kuuluisin sotapäällikkö, joka lukuisilla, kansalle rasittavilla sodilla perusti Preussin mahavuuden.

Fredrik Wilhelm II, Preussin kuningas 1786—97.

Fronde, (ransk. »linko») puoluenimitys ryhmälle, joka taisteli Ludvig XIV hallitusta vastaan. Kapina 1648—1653. Siihen kuului aatelistoa, joka puolusti maakunnallisia etuoikeuksiaan valtakunnallisuutta ja sitä edustavaa kuningasta vastaan.

Guesde, Ranskan sosialistien kesken jyrkän marxilaisuuden edustaja.

Habsburg, Itävallan hallitsijasuku.

Herkules, kreikkalaisten tarinain uros, joka tuhosi lukuisia hirviöitä.

Hugo, Viktor 1802—1885 kuulu ranskalainen kirjailija.

Josef II, roomalais-saksalainen keisari 1764—1790. »Valistuneena yksinvaltiaana» yritti panna toimeen lukuisia uudistuksia, osaksi vapaamielisiä parannuksia, jotka kuitenkin kohtasivat itsepin-taista vastarintaa etenkin etuoikeutettujen puolelta. Ei kun-nioittanut kansalaisvapauksia eikä suvainnut kansan itsemää-räämis-oikeutta.

Katarina II, Venäjän hallitsija keisarinna 1762—1796. Oli harras-tavinaan jonkinlaisia parannuksia, mutta ei kansanvaltaa. Elämäntavoiltaan surullisen kuuluisa.

- Kustaa III*, Ruotsin kuningas 1771—1792. Kts. s. 73.
Lafargue, Paul, s. 1842 ranskalainen marxilainen sosialidemokrati, Marxin vävy.
Montesquieu, 1639—1755 ransk. filosofi ja valtiollinen kirjailija.
Marx, Karl 1818—83. Tieteellisen sosialismin etevin edustaja.
Patroklos, kreikkalaisessa kansanrunoudessa, Homerin lauluissa kuvatuun sankari Akilleen ystävä, joka kaatui taistelussa ja jonka ruumiista ankarasti taisteltiin.
Plechanoff, Georgi, venäläinen sosialidemokrati, puolueen perustajia.
Quesnay, Francois 1694—1774. Ranskalainen taloustieteilijä, fysiokratisen oppikunnan tunnetuimpia edustajia, joka oppikunta pitää kaiken maata rikkauden lähteenä puolusti taloudellista vapautta parhaana edistysvälineenä.
Rousseau, Jean Jacques. 1712—1778, ranskalainen kirjailija, luonto-peräisen kasvatusopin isä, luonnonoikeuden apostoli. Hänen teoksiaan pitivät Robespierre ja sanskulotit esikuvinaan.
Taine, Hippolyte s. 1828—1893 ranskalainen kirjallisuushistorioitsija, sen suunnan perustaja, joka tutkii kirjallisuutta rodun ja vallitsevien historiallisten olojen ilmauksena.
Turgot, 1727—81 ransk. valtiomies ja taloustutkija kuului fysiokratiseen koulukuntaan.
Voltaire, 1694—1778. ranskalainen runoilija ja kirjailija, aikansa kuuluisin vapaa-ajatteliija.

Sisältö.

	Siv.
Karl Kautsky	3
Tekijän esipuhe	6
I Johdanto	9
II Rajaton yksinvalta	12
III Aateli ja papisto	18
IV Virka-aateli	29
V Etuoikeutettujen tyytymättömyys	33
VI Porvaristo	37
VII Sivistyneet	44
VIII Sanskulotit	52
IX Talonpojat	59
X Ulkomaat	71
Ranskan »suuren» vallankumouksen vaiheet	84
Sanaselityksiä ja tietoja	92

Ostakaa työväenkirjallisuutta!

Sitä saa kaikellaista **TYÖVÄEN KIRJA-
KAUPASTA**, Helsinki, Sirkuskatu 3.

Mainittakoon seuraavat:

Karl Marx, **Palkkatyö ja pääoma**. Suom.
Väinö Jokinen. Siv. 52, hinta 50 p.

Karl Marxin **muistoksi**. Elämäkerrallisia
kuvauksia W. Liebknechtin mukaan. 8 ku-
vaa, siv. 32, hinta 25 p.

N. Roshkow, **Venäjän maatalouskysymyk-
sestä**. Suom. Sulo Wuolijoki. Siv. 24,
hintaa 25 p.

Gustaf Bang, **Porvarilliset ja anarkismi**.
Siv. 16, hinta 10 p.

M. Ljadow, **Venäjän sosialidemokraattisen
työväenpuolueen historia I**. Siv. 182,
hintaa 1:50.

Paul Lafargue, **Kristillinen rakkaus**. Suom.
Yrjö Sirola. Siv. 32, hinta 30 p.

G. von Gizycki, **Luennoita yhteiskunnalli-
sesta siveysopista**. Siv. 80, hinta 75 p.

Edvard Bernstein, **Lakko**. Suom. J. K. Kari.
Siv. 110, hinta 1 mk.

Kaapro Jääskeläinen, **Muistoja Malkosaa-
relta**. Runsaasti kuvitettu, siv. 160, hinta
1:50.

Edvard Bellamy, **Vuonna 2000**. Siv. 273,
hintaa 3 mk.

HINTA 1 MK.

Hinta 5 mk.